

קובץ

יקר ורבותא

חלק שני

חידושי תורה, מחשבה
ומשא ומתן בעומקה של הלכה

בעניני ירח האיתנים

לזכרו הטהור של אבינו מורינו
הגה"צ רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

קובץ

יקר ורבותא

חלק שני

חידושי תורה, מחשבה
ומשא ומתן בעומקה של הלכה

בעניני ירח האיתנים

לזכרו הטהור של אבינו מורינו
הגה"צ רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

יו"ל פה ביתר עילית ת"ו
אלול תשפ"א לפ"ק

עיצוב ועימוד

א. ויסבקר

0533139633

תוכן הענינים

ה. בשער הקובץ.....

שער הימים הנוראים

ט. מאמרי חיזוק מאבינו מורינו זצ"ל.....

הכנה לימי הדין

למענך אלוקים חיים

יום הכיפורים - לטהר אתכם

יג. אמרו לפני מלכויות הרה"ג ר' אברהם גולדשטיין שליט"א.....

טו. סימנא מילתא בליל ר"ה הרה"ג ר' יעקב קראם שליט"א.....

בהנהגת עשרת ימי תשובה

טז. מעלת הבושה בדרכי התשובה הרה"ג ר' אלחנן קראם שליט"א.....

יח. אימת הדין הרה"ג ר' אוריאל קראם שליט"א.....

כ. "כדי שתמליכוני עליכם" הרה"ג ר' יהונתן קראם שליט"א.....

כא. ספק בתקיעת שופר הרב ידידיה מילצקי שליט"א.....

כג. בעניו חיוב עמידה בתקיעות הרב שלמה פרידמן שליט"א.....

אכילה ביום הכיפורים

כט. בענין סיכה ביום הכיפורים הרב אברהם קראם שליט"א.....

ל. תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת הבה"ח יאיר צבי קראם שליט"א.....

לב. בענין מלכויות זכרונות ושופרות הבה"ח שלום קראם שליט"א.....

לג. בענין ג' ספרים נפתחים בר"ה הבה"ח אלחנן קראם נ"י.....

לד. בהא דבעינן תקיעת בר חיובא הבה"ח נתנאל מנחם קראם נ"י.....

לו. הערות בעניני הימים הנוראים.....

שער חג הסוכות

ל	חידושי תורה מאבינו מורינו זצ"ל.....
	זמן שמחתנו
מ	חג הסוכות הרה"ג ר' יעקב קראם שליט"א.....
	הידור מצוה דאגד הלולב
מג	חיוב אכילת כזית בלילה הראשון הרה"ג ר' יעקב אנגל שליט"א.....
מה	בכח גזירה דרבנן לעקור מצוות סוכה דאורייתא הרב יהושע הרשטיין שליט"א.....
מח	בסכך פסול מעל הסכך הרב אברהם קראם שליט"א.....
מט	ושחמתה מרובה מצילתה הבה"ח אשר קראם שליט"א.....
נא	בענין השמחה בחג הסוכות הבה"ח יחיאל קראם נ"י.....
נב	בגדרי דירת קבע ודירת עראי הבה"ח שלום קראם שליט"א.....
נג	הערות בעניני חג הסוכות.....
נה	שיר.....
נז	פרק מתוך הספר על חיי אבינו מורינו זצ"ל.....

בשער הקובץ

כמעט שישה חודשים חלפו להם, מיום הסתלקותו של אבינו מורינו הגה"צ רבי ירחמיאל בן הק' יעקב ליבר הי"ד קראם זצ"ל הכ"מ, לישיבה של מעלה. במשך תקופה זו, הולכת ומתבהרת לאטה המציאות העגומה וההכרה בחסר הגדול שהותיר לנו אחריו. יתומים היינו...

בחודשים האחרונים מאז פטירתו של אבא זצ"ל, בכל שבוע מחדש צפים ועולים במחשבותינו כל הדרשות, הוורטים והפירושים שהיו שגורים בפיו על פרשת השבוע, ההכנה המיוחדת לכל זמן ומועד וההתעסקות בעניני החג, המשפטים העוצמתיים, עם כל הטעם, הניגון וההדגשות, כל אלה מנקרים במוחינו בלי הרף... אכן היה זה "קול ה' בכח" - - -

כמדומה שעלתה על כולנה ההכנה הגדולה של ימי הרחמים והסליחות, בדרך לימי הדין. אוירת הימים הנוראים ניסרה בחלל מתחילת חודש אלול, והעסק בתשובה ותיקון המעשים היה מוחשי ביותר. גם כעת מהדהדת באוזנינו אותה תביעה חודרת של אבא זצ"ל בערב ראש השנה - "כבר גמרת להכין את הראש של דג ואת הראש של כבש, אבל מה עם הראש שלך?!"..

* * *

כעת בפרוס הימים הנוראים, זוכים אנו בסייעתא דשמיא להוציא לאור חלק שני של הקובץ "יקר ורבותא", הכולל בתוכו חידושי תורה בהלכה ואגדה, חיזוקים ומחשבות לקראת הימים הנוראים וחג הסוכות הבעל"ט, מכל בני המשפחה הי"ו.

כפי שהקדמנו בפתחו של החלק הראשון "יקר ורבותא - עניני ספירת העומר ומתן תורה", רעיון זה עלה בעצה אחת של כל בני המשפחה, כחיזוק דרבים לזכרו הטהור ולעילוי נשמתו של אבא זצ"ל. השתדלנו בכך ללכת בדרכו המאירה, שכן כידוע, כתיבת חידושי תורה היתה חלק ניכר ומשמעותי מעבודת ה' שלו באופן יום יומי, בכל עת ובכל שעה. כמדומה שמעולם לא אירע למי ששוחח עמו, שלא זכה לראותו שולף את עטו בתוך מהלך השיחה, כדי לרשום בקצרה את החידוש שהלה חידש לו! ולו יהא זה איזה שהוא "מראה מקום" נוסף לאותו רעיון שלו, הערה דקדוקית קטנה בנוסח התפילה, או שמועה הלכתית בשם הגר"ש אלישיב. בהרבה מקרים כשלא מצא נייר מסודר לרשום עליו - נאלץ להשתמש לשם כך בפיסות מעטפות והזמנות למיניהן, בין השורות ממש.. כאשר לעיתים, מרוב הרשימות הצפופות, לא היה ניתן יותר להבין מה טיבו של האירוע אליו הזמננו...

(אגב - כאן המקום לציין, כי אבא זצ"ל היה שומר ומייקר מאוד את כל הרשימות הללו. ובכל פעם כשהיה ממין את חידושו, היה יושב ומעתיקן באופן מסודר אל תוך הכתבים והקלסרים העבים, דבר דבור על אופניו...).

כמו כן, כפי שכבר הוזכר בפתחת הדברים, ענין ההתחדשות והאקטואליה - היה גם הוא מרכזי אצלו מאד. "הלכות חג בחג" - הן במישור ההלכתי, בעיון ובהעמקה, והן במישור המוסרי ודברי האגדה הקשורים במועד הנוכחי. אבא זצ"ל התאמץ בכל כוחו להתחבר לקדושת הזמן ולסגולתו, והשקיע בזה בעיקר ע"י ההתעסקות העיונית בעניני דיומא. כפי שהיה מרגלל בפומיה לומר על נוסח התפילה "והשיאנו ה' אלוקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך" - שהוא מלשון נישואין, דהיינו להישאר קשורים ומחוברים לסגולת החג גם לאחר שיעבור.

תפילתנו, שנזכה להמשיך ולאחוז בהנהגות אלו, וזכותו הגדולה של אבא זצ"ל תעמוד לנו לסייעתא דשמיא בכל מעשינו.

* * *

בהקדמת חלק א' כתבנו את סיבת שמו של הקובץ. קיבלנו על כך את הארתו המחכימה של אחד מהת"ח שליט"א, שהציע כי יש לרמוז בשם "יקר ורבותא" את דברי הפסוק "אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה" (ירמיהו טו, יט), ופירש רש"י שם "אם תוציא אדם הגון מאדם רשע, שתחזירנו למוטב, אז כפי תהיה שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה וכו'" (ויעוין בגמ' ב"מ דף פ"ה ע"א).

דברים אלו מיטיבים להגדיר חלק נכבד מעיסוקו של אבא זצ"ל בקירוב רחוקים, כאשר כבר משנות צעירותו היתה פעילותו מקיפה ונרחבת אצל העם שבשדות, בכל ערי הדרום, באסיפת ילדים ובני נוער מהרחובות ומהבתים ושיבוצם במוסדות תורה וחינוך, תוך דאגה לכל צרכיהם ממש.

כזכור, כבר בהלוייה הוזכר ע"י אחד הרבנים שליט"א תחום הפעילות הזה של אבא זצ"ל. גם לאחר מכן בימי האבל ולאורך כל התקופה האחרונה, לא פסקו מלהגיע הסיפורים הנרגשים מאותם שגידל ורומם מבחינת רוחנית, כשלאורך כל הדרך דאג לכל מחסורם, כאותו מלאך המכה על קדקודו ואומר לו גדל. אותם המוני תלמידים צמחו, היו לגדולי תורה ויראה ובנו משפחות מפוארות, כאשר שמו של אבא זצ"ל נישא בפייהם, עד היום, בהערצה ובהכרת הטוב שאין דומה לה. "את כל חיינו אנו חייבים לרב ירחמיאל", "הוא היה לנו גם אבא וגם אמא", ועוד כהנה וכהנה ביטויים מפליגים ומפעמיים, שזכינו לשמוע במספר החודשים האחרונים שוב ושוב, איש איש וסיפורו האישי.

נדמה, שלא רבו האנשים בדורינו שפסוק זה היה נקרא עליהם בטבעיות רבה כל כך...

* * *

בקובץ זה חילקנו את המאמרים לשני שערים: שער הימים הנוראים, ושער חג הסוכות. כמעשינו בחלק הראשון, צירפנו גם כאן כמה מאמרים וחידושי תורה מאת אבא זצ"ל, שעדיין לא התפרסמו. מאמרים אלו נכתבו בשעתו על ידי אחינו הרה"ג ר' יהונתן שליט"א, תודתינו נתונה לו על כך. גם צירפנו לכל אחד מהשערים מדור של הערות קצרות, לתועלת הקוראים.

כמו כן התכבדנו לצרף בסופו של הקובץ שיר מיוחד, שנכתב ע"י אחינו ר' צבי שליט"א ברוב כשרון ועמל. השיר כולו מביע, בשם כולנו, געגועים עזים אל דמותו המאירה של אבא זצ"ל, שכל אחד ואחד מאיתנו חש כ'בן שיש לו געגועים על אביו'...

לסיום, הוספנו פרק מיוחד על חג הסוכות, מתוך הספר החדש על חיו ופעלו של אבא זצ"ל, העתיד לצאת לאור אי"ה בשנה הבעל"ט.

* * *

נודה מכל הלב לאמא היקרה תליט"א, שבמסירות אין קץ ועל אף הקושי ממשיכה ודואגת לכולנו, וכן מארחת בבית את כל המפגשים שנערכו ללימוד המשניות מידי חודש, לעי"נ אבא זצ"ל. יתן לה ה' כוחות להמשיך הלאה והלאה, מתוך בריאות שלימה ונחת דקדושה מכל יוצאי חלציה.

וכמובן, יישר כוחם של כל כותבי החידושים והעיונים שליט"א, על השקעתם הרבה למען הצלחתו של קובץ זה, לזכרו הטהור של אבא זצ"ל. יתן להם ה' כפועלם הטוב וכמעשי ידיהם.

ויהי רצון שנזכה כולנו לשנה הבעל"ט, להיכתב ולהיחתם לאלתר לחיים טובים ומבורכים בספרם של צדיקים גמורים, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, בבריות גופא ונהורא מעליא, אמן.

בני הגה"צ רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

ערב שנת השמיטה תשפ"ב

שער

הימים הנוראים

מאמרי חיזוק מאבינו מורינו הגה"צ רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

הכנה לימי הדין

א. כתב הטור (ריש הל' ר"ה) משל למלך שבא לגבות מס מהעיר, כשהיה רחוק מהעיר באו הזקנים ויתר להם שלישי, כאשר בא קרוב לעיר יצאו הבינוניים לקראתו ויתר להם שלישי, וכשבא אל שאר העיר יצאו כולם אנשים נשים וטף וויתר להם הכל. והיינו שיש כאן ג' שלבים בכפרה, צדיקים שכבר בחודש אלול דואגים לכפרתם הקב"ה מוותר להם שלישי בערב ר"ה שמתענים תענית צדיקים. ואח"כ מר"ה ועד יוה"כ"פ יוצאים הבינוניים ומרבים בתפילה, ומוותר להם הקב"ה עוד שלישי. וביוה"כ"פ יוצאים כולם ומוותר להם הכל.

והנה את הענין הזה של שלושת הסוגים האלו מצינו עוד, שהרי ישנם בחז"ל כמה רמזים בר"ת 'אלול', א. 'זמל ה' את לבבך ואת לבב זרעך', ונראה שזה הולך על הצדיקים והחכמים, שהרי מוזכר כאן 'לב', הגיון ליבי שהוא לימוד התורה. ב. 'אני לדודי ודודי לי' - שענינו תפילה, וזה רומז על הבינוניים שלא יודעים ללמוד אבל כן מתפללים. ג. 'איש לרעהו ומתנות לאביונים' שזה הולך על אלו שדואגים לכספם גם בעש"ת, אבל ביוה"כ"פ באים וחוזרים בתשובה, וכן נותנים ממנום צדקה. [ואע"פ שיש עוד רמזים רבים בר"ת של אלול, מ"מ הג' הנ"ל הם המובאים במקורות הקדומים].

וכנגד אלו השלושה מכוונים ג' הדברים שקורעים את הגזר דין: תשובה, תפילה, צדקה, ובמחזורים מצויין על זה: צום, קול, ממון, והיינו שצום מרמז על הלומדים שחוזרים בתשובה בתחילה בתענית צדיקים, וכן שנותנים מגופם לזה ולא מכח משהו חיצוני. קול, על התפילה, והיינו הבינוניים. וממון, על העמך שנותנים צדקה ורק בכספם מנסים להציל את עצמם.

ואת הענין הג' הנ"ל מצינו עוד בפסוק 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב יעזוב רשע דרכו', 'דרשו ה' - היודעים לדרוש דרישה. 'קראוהו' - אלו אנשים היודעים להתפלל מעומקא דלבא, 'יעזוב רשע דרכו', אלו המתעסקים עם הכסף והממון. ובמשנה 'על ג' דברים העולם עומד על תורה על העבודה ועל גמ"ח', ופשוט שגם זה מתאים לג' הסוגים שדיברנו.

ב. ובמס' ר"ה (ט"ז ע"א) איתא 'זכולן עוברין לפניו כבני מרון', ובגמ' איכא ג' הסברים, א. כמעלות בית חורון, והיינו מקום צר מאוד עם שני תהומות משני הצדדים ורק א' יכול לעבור בשורה, וזה מתאים לחכמים כי יכולים שידונו אותם כל אחד בפנ"ע ואינם צריכים כ"כ את הרבים, שהרי כתוב בספרים שיום הדין הראשון הוא יום דין קשה ויום דין השני הוא יום דין קל וההסבר, כי ביום ראשון דנים כ"א בפנ"ע וזה קשה, וביום ב' כולם נסקרין בסקירה אחת ויש כאן זכות הרבים, ולכן מעלת החכמים רמוזה בהענין של בית חורון. ב. כחיילי בית דוד, והיינו קבוצת חיילים שיכולים לפנות ימינה ושמאלה אבל מפתחים מצעקת המפקד וזה מתאים לבינוניים. ג. ככבשים שנכנסים לדיר, והיינו שבאים קבוצות שלימות בלא הכנה קודמת ונדחפים כמו כבשים, וזה מתאים לקבוצה השלישית.

ג. והנה מבואר בספרים, דחודש אלול רמוז גם בר"ת הפסוק 'והאלוקים אינה לידו ושמתי לך מקום', ונראה דיסוד ההשוואה בין אלול לעיר מקלט הוא בזה שעיר מקלט אינה רק במקום הצלה, אלא שיש חיוב לרוצח לברוח לעיר מקלט גם אם הוא לא פוחד מגואל הדם, שהרי אם הרוצח מת מגלין עצמותיו לעיר מקלט ושם אין חשש לגואל הדם, וכמו"כ הרוצח בשוגג בעיר מקלט עצמו גולה משכונה לשכונה גם שם אין גואל הדם. וכן שאם ב"ד וכלל ישראל צריכים עדות ורק הרוצח יודע, לא מוציאים אותו להעיד אע"פ שאפשר לשומרו מגואל הדם. וכן בכל המשנה במכות שיש הזמה על עיר מקלט משמע שזה עונש וכפרה ולא רק הצלה. וממילא ה"ה חודש אלול שאינו רק הצלה כדי להינצל מהמשפט אלא זה חיוב, וכדי שאדם לא ישכח זאת, אומרים הספרדים סליחות בכל החודש, והאשכנזים תוקעים בשופר להזכיר שזה ענין של חיוב.

ד. ידועים דברי הגר"י סלנטר באור ישראל, שמלפנים בישראל כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול, ובהזכרת המילה אלול היו הכל נרעדים הן מברכת החודש והן בדיבור הרגיל, [ובמאמר המוסגר יש לציין שבדאי שלא היו עושים חתונות]. והסיבה שהדבר השתנה אפשר לבאר עפ"י ד' הגמ' בחגיגה (דף ט') "פה עניות ליהודאי, והיום כיון שיש לאנשים מצב טוב גם מבחינה גשמית וגם מבחינה רוחנית, המושג של אלול הפשוט לא נתפס, וצריך כל מיני משלים לדמיין על מה מדובר. ולכן נראה למשול משל בן ימינו, בשוטר שהיה אמור לעמוד במארב משטרתית על מהירות נהיגה וידע את העונש הכרוך של הנהגה, ועל אף בכיותיו של הנהג תפקידו של השוטר הוא להיות קשוח - אולם שוטר זה חמל על הנהגים, וכיון שלא יכול היה להחליף את עבודתו, שכר השוטר איזה אדם מובטל שייסע בכיוון הנגדי של השוטר ויאותר לאנשים שיש משטרה בדרך ושילם לו על כך, והמטרה היתה כדי שלא ייתפסו אנשים, ופעם אחת בכל זאת נתפס נהג ולפליאת השוטר אמר הנהג שלא שם לב, ואז צעק עליו השוטר שהרי היה מאותר וכי לא ראית אותי, ולכן חייבו השוטר לשלם חוץ מהקנס גם את דמי הטירחה של המאותת. כעין זה באלול הקב"ה מאותרת לנו דרשו ה' בהמצאו, ואם לא נתייחס, נצטרך גם לשלם על האלול, שהרי נתתי לך הזדמנות ולא ניצלת אותה גם תיענש על ההזדמנות. כמו כן, זה דוגמת ילד שהפריע בכתה ונזרק לשבוע, ואחרי תחנונים סוכם לבסות אותו עוד פעם, וכששוב הפריע אז כבר נזרק לחודש, כי אינו מתייחס להזדמנות, וזה החודש אלול של ההזדמנות.

למענך אלוקים חיים

א. הנה בג' ברכות הראשונות לא מבקשים בקשות פרטיות, וא"כ צ"ב איך מזכירים שם את ההזכרה דזכרנו לחיים, ובשלמא במחיה המתים שזה שבת א"ש, אבל בברכה ראשונה שזה בקשה היאך מותר, ויש שתירצו שהיות וזה בקשה של כלל ולא של יחיד, שרי. ועוד יש שתירצו שימים נוראים שאני.

אבל נראה לבאר בזה, בביאור מה שאנו אומרים 'למענך', שהמכוון במושג למענך הוא שמקדשים את החומר ע"י החיים, וכגון שאנו רוצים כסף אבל הוא בשביל מורה פרטי ללימוד תורה, ויש בזה בחינה שאי"ז לצורכינו כי אם למענך, ומעתה מובן שעל חיים כאלו של למענך אפשר לבקש גם בברכות הראשונות, וכלשון הרמב"ם שכל ההבטחות של עוה"ז שישנם בתורה, אינם סותרים את הכלל שאין שכר בעוה"ז, כי הבטחות אלו בשביל שנוכל להילחם. בדומה לחייל שכשהוא רעב אינו יכול להילחם, ואילו האדם היה צריך להתעסק עם רפואות, גמחי"ם, ושיקים, היה קשה לו להיות בן תורה.

וכן זה דומה לאותו העשיר אשר שכר עגלון לנסיעה ליום השוק והבטיח לו לשלם ביום השוק, בדרך נפל הגלגל וכשמבקש מהעגלון לשלם על הגלגל טוען הבעה"ב סיכמנו שאני משלם ביום השוק, והתשובה ששכר על העבודה הוא ביום השוק אבל הגלגל זה להגיע עד יום השוק, זהו השכר שמופיע בתורה בתור עוה"ז.

ב. ועפ"י יובן הענין שאומרים את כל האבינו מלכינו' ולבסוף מסיימים עשה עמנו צדקה וחסד כי אין בנו מעשים, וצ"ב הייתכן? אלא, הרי זה כמו מי שממלא שתי עגלות בצרכניה וכשמגיע לקופה אומר שאין לו מה לשלם, ומסביר את עצמו בזה שהוא מחלק את העגלות בכתי חולים, וכשמבררים שזה נכון נותנים לו לצאת בלי כסף. ולפ"י הביאור שאמנם אין בנו מעשים אבל אמרנו מקודם 'עשה למענך אם לא למעננו' וכיון שכן אנו יכולים לקבל גם את כל האבינו מלכנו שמקודם.

וכך היה לשון הח"ת בעליית גגו, רבש"ע, נתת לנו תורה חתומה שהרבה דברים לא ברורים, ואנחנו פתחנו אותה, אנא תן לנו חיים טובים שנוכל להמשיך לפתוח את התורה. וזהו מה שאומרים באלוקי נצור, 'עשה למען תורתך' שהכונה בזה שנוכל לפתוח את התורה למענך (וזה היה הרעיון של הרב שך לבקש כסף על כל הצבעה בכנסת שלא מפריעה ליהדות, כסף, וסבר בזה שלא כמו הרבי מגור שרצה זהות יהודית, כי הרב שך למד שאני לא צריך לתת כשאיין לי כסף לכוללים, זאת אומרת שיש לרתום את העוה"ז ליהדות וכגון שאינו רוצה להיות יתום לא בגלל הסבל, אלא בגלל חוסר כיבוד אב).

וזה הפשט 'קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת' ואין כאן סתירה בין החצי הראשון לשני, כי הכוונה בזה למי שקורא אל האלוקים בשביל האמת שהוא המקבל זכות עדיפה, הוא צריך את החיים בשביל ללמוד ש"ס. וברכתו של החזו"א לר"א לאפיין היתה, 'עוד ינובון בשיבה ודשנים ורעננים יהיו' והיינו שיהיה לך כל טוב, כדי 'להגיד כי ישר ה'". וכן 'סועדים בו - לברך שלש פעמים' שעיקר מטרת הסעודה היא כדי לברך ולא כדי לאכול. וכ"ז מונח בלמענך.

ג. וא"כ נשאלת השאלה, שרש"י בפרשת וישב שיעקב ביקש לישב בשלוה, נא' ברש"י לא מספיק לך עוה"ב שאתה רוצה גם עוה"ז. ונשאלת השאלה שאולי הוא רצה את השלוה של הרמב"ם של אמצעי לעבודת ה' והביאור, שהשלוה שיעקב ביקש לא היתה בעיה אלא שה'לישב' בשלוה היה בעייתי, כי בעוה"ז אין קביעות ו'לישב' זה קביעות. ילכו מחיל אל חיל בשלוה כדי שלא יפריע לו אבל ילכו ולא לשבת בקביעות, וכל גזירה שיש על האדם אם היא רק גזירה גשמית אין בעיה כי צדיק ורע לו, וכל הבעיה אם זה מפריע לו בתורה - עיין מה שכתב בס' משך חכמה על פ' נצבים, ואולי זהו הרמז ברמב"ם בסוף פ' המשניות בברכות, 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', שהקב"ה רוצה לעשות גזירה על עם ישראל הוא קודם גורם שלא יהיה להם חלק בתורה והוא כאילו מקלקל להם את התורה.

יום הכיפורים - לטהר אתכם

א. 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו'. מהפסוק הנ"ל משמע שיוהכ"פ בא לטהר מחטאותיכם שזה שוגג, אבל צ"ב מה עם המזיד. וצ"ל שעל המזיד עשה כבר תשובה בר"ה, ואע"פ שאין שם וידוי, מ"מ תשובה עצמה קיימת בר"ה מכה עצם מה שממליך את הקב"ה עליו, אבל התשובה שאדם עושה בד"כ היא תשובה מיראה, ובתשובה כזאת עוונותיו נהפכים לשגגות, אלא ששגגה גם צריכה כפרה כגון קרבן, וע"ז בא יוהכ"פ ומטהר את השוגג שנשאר אחרי תשובת ר"ה שהפכה את המזיד לשוגג.

ובעיקר הענין ששוגג צריך כפרה אע"פ שלא המרה את פי ה', כתב הרמב"ן בשער הגמול ב' הסברים, א' שכל שוגג היה בידו ליזהר וזה לא אונס כי יש בו קצת מהמזיד ולכך חייב קרבן. ועוד ביאר, שמכל עבירה יש התרחקות מה' בבחינת 'ונטמתם', וא"כ דבר זה שייך אפי' בשוגג שאע"פ שאין המראת פי ה' אבל יש הרחקה, וע"ז בא הקרבן להראות כאילו מה שנעשה בקרבן כאילו היה נעשה בו, ולכן צריך להביא קרבן, אבל בעשה אין קרבן כי על עשה הוא עובר בשוא"ת ואין מטמום ולכן אין קרבן.

וכן מוכח מד' הגמ' בזבחים (ו' ע"ב) לענין עולה שמכפרת על חייבי עשה, שואלת הגמ' שאם לא חזר בתשובה הרי זה זבח רשעים תועבה, ואם עשה תשובה אז היא כבר מכפרת ומה צריך קרבן. ושואלים המפרשים דשמה עשה תשובה מיראה שעבירותיו נהפכים לשגגות ועל שגגה צריך קרבן, ומוכח שבעשה אין דין קרבן כי אין ונטמתם ולכן מובנת קושיית הגמ'. ועולה מזה שיוהכ"פ הוא יום טהרה אחרי ר"ה שהפכנו את המזיד לשוגג, ע"ז בא יוהכ"פ במקום קרבן ועושה דין טהרה. ובאמת במשנה מיד לאחמ"כ כתוב 'אמר ר"ע מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל', והיינו דיוהכ"פ הוא בדיוק אותו רעיון כמקוה לטהר.

ב. יש לדון אם יש תשובה בגוי, והנה בנינוהו מצינו ששייך, אולם מאידך כתוב בפסוק 'שובה ישראל' ומשמע דדוקא ישראל. ועיין בותלמודו בידו מה שכתבנו בענין זה, אבל יסוד הדבר הוא כפי מה שנתבאר שיוהכ"פ כטהרה, וזה בודאי אין בגוי, וכל מה שיש להם זה תשובה שיכולים לחזור ולבטל את העונש, אבל לקבל טהרה מסוג יהודי של 'לטהר' זה לא שייך אצלם.

וגם חתן שמוחלים לו כל עונותיו שלומדים זאת ממה שכתוב אצל עשיו, זה גם לא 'לטהר' אלא כהזדמנות שאדם יהיה מוכן להשתנות מקילים עליו שמכפרים לו על העבירות אבל זה לא כיוכ"פ, והראיה מעשיו שזה בלי 'לטהר אתכם'. ולפי"ז פשוט שר"ה צריך להיות לפני יו"כ"פ [כמו שהק' הכוכבי אור], ולפי הנ"ל זה הולך הפוך, דאילו היה יו"כ"פ קודם לא היה את ה'לטהר', עכשיו שזה הפוך המלכת אלוקים יוצרת ממזיד לשוגג, ויוה"כ מטהר.

וזה מתאים למשל שכתבנו [במקום אחר] שמסמר של תמונה זה עבירה, ר"ה היא הוצאת המסמר ועדיין נשאר חור בבחינת ונטמתם, ויוהכ"פ מילוי החור בולטהר אתכם, וכדי שהחומר יהיה חזק ולא זמני צריך את סוכות שזה מאהבה, והיות ומעורב גם גויים בסוכות, יש חשש לרמאות בחומר מילוי החור בגלל שותפות הגויים בקרבנות הסוכות, לכן הגענו לשמחת תורה שזה השלמת התשובה שהתחילה בר"ה.

הגאון ר' אברהם גולדשטיין שליט"א

אמרו לפני מלכויות

אנחנו מצאים במערכת של הימים ה"נוראים" שמביאים "יראת שמים".

מערכת זו בנויה מאלול - ראש השנה - עשי"ת - ויום הכיפורים הבעל"ט!

אלול - ימי הרחמים, ימים שהשערים פתוחים יותר, כמובא ב"חיי אדם" שימים אלו הם ימי רצון, שמשנה רבינו עלה השמימה בא' באלול וחזר עם לוחות שניות, ויאמר ה' סלחתי כדבריך, ולכן כל שנה ימים אלו הם סייעתא דשמיא שדודי לי, אבל צריך את האני לדודי.

רבי ישראל מסלנט היה אומר שבעצם כל השנה זה אלול, אבל אלול זה אלול!

וכוונתו, שלקראת יום הדין אדם צריך לעצור ולעשות חשבון נפש מה הוא יכול לתקן בעצמו כדי להגיע ב"טהרת הנפש" לר"ה כדברי ה"מאירי" במאמר התשובה.

מורינו הרב שך זצ"ל היה מביא את הגמרא בערובין דף יג: שב"ש וב"ה נחלקו הא טוב לאדם שלא נברא, או טוב שנברא, אולי טוב שלא נברא כי אדם כ"כ נופל בחייו, וא"כ אולי טוב שלא נברא, או אולי טוב שנברא ויעבוד ויתקן את עצמו!

נמנו וגמרו: טוב לאדם שלא נברא, ומשנברא - יפשפש במעשיו. כך לשון הגמרא.

ושאל מרן הרב שך למה לא כתוב משנבא יעסוק בתורה ובגמ"ח? כמו שחז"ל אומרים לעולם יעסוק האדם בתורה וגמ"ח?? אלא בע"כ כאן כתוב יסוד שמטרת האדם היא "יפשפש במעשיו", יבדוק במעשיו בכל עת איפה אוהז בבין אדם למקום ובבין אדם לחברו, אדם חייב לנער את השק של מעשיו הלא טובים שאגר במשך השנה כי אין לבוא אל המלך בלבוש שק, כדברי אסתר למרדכי.

ואז מגיעים לר"ה שהוא יום הדין, כמובא בגמרא בר"ה שאין אומרים הלל בר"ה כי ספרי חיים ומתים לפניו ואיך נאמר הלל?

ואנו אומרים בר"ה "לבוהן לבבות ביום דין", וכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ואמר הרב דסלר זצ"ל שאם רוצים קצת המחשה מהו יום הדין שיסתכלו על כל השנה שעברה מה עברנו, הכל נקבע בא' בתשרי, וכתוב בר"ן במס' ר"ה מדוע א' בתשרי הוא יום הדין לעולם, כי אדם הראשון הקב"ה ברא בא' בתשרי ובאותו יום חטא ואכל מעץ הדעת, והקב"ה שלחו לעוה"ז ויצא בדימוס, כלומר בתיקון, ולכן אנחנו לכל הדורות נקבע לנו א' בתשרי כיום דין, ונזכה לתקן כדי שנצא לטובה.

ומובא בגמרא: שתוקעים בשופר בר"ה הקב"ה יורד "מכסא של דין לכסא של רחמים" ומדוע? ונראה לומר, שאומרת הגמרא בר"ה ט"ז "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם ובמה - בשופר! מסביר הרמח"ל בכמה מקומות מכיוון שנשמות כל הדורות כלולות בנשמת אדם הראשון וכן מובא בשם הגר"א, ואדם הראשון חטא ביחוד ה' כלומר שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד ואין עוד מלבדו, ובזה שאדם הראשון אכל מעץ הדעת לא כציווי ה', א"כ יש כאן בדקות כאילו יש כאן אפשרות אחרת מלבד מציווי ה', וכל שנה בקבלת מלכותו של הקב"ה אנחנו כביכול מתקנים חטא זה. ולכן חובתנו להמליך את הקב"ה על כל העולם ועלינו, שמה שהקב"ה קובע זה מה שיהיה ולא מציאות אחרת. וכך אומרים לאדם שבא לעולם האמת: האם המלכת את קונך בעולמך? זהו תפקיד היהודי. ומורנו הרב שך זצ"ל היה בעשי"ת אומר בישיבה לתלמידיו: המשיכו את המלוכה!! וכוונתו שמה שבר"ה קיבלתם עליכם שהקב"ה מלך עלינו צריכים להמשיך זאת כל חיינו!

וזהו השופר. א. כמו שהרס"ג כותב שכשממליכים מלך תוקעים בחצוצרות ובשופרות וזהו אחד הסיבות לתקיעת שופר, אבל יש כאן משהו יותר עמוק, שהקב"ה כשיצר את האדם כתוב: "ויפח באפו נשמת חיים"

מה דנפח מדיליה נפח!!! ואומר המהר"ל שכל נשמה ביהודי יש ניצוץ של אלוקות שיש באדם, והגוף הוא רק כלי לנשמה של כל אחד. ובר"ה אנו באים ותוקעים ללא מילים ע"י שנופחים בשופר את נשמתנו וכביכול אומרים להקב"ה בתקיעות השופר: אם את נשמתנו אנחנו נותנים לך (התוקע הוא שליח של כולם) וזהו עבדות אמיתית שאנו מבטלים את האני שלנו לבורא עולם ואנו בניו ועבדיו!

וזהו הזכות הראשונה שלנו ליום הדין שאנו חוסים תחת טובו של הקב"ה. ואומר הרמח"ל במאמר החכמה: וזהו תוקפנו וטובנו, ז"א זה העוצמה של כל יהודי שיכול בזה לזכות ליום הדין.

וכך כותב רבינו יונה בשער א' כי המלך יחמול על חניכיו ילידי ביתו הקרובים אליו, והם מאצילי ארץ הנכבדים ויתן להם חנינה יותר מחמלתו על הרחוקים והפחותים.

ובמהר"ל כתוב - ומי שהוא תחת המלך, מהמחוייב כי המלך מגין עליו וחוסהו תחת כנפיו כנאמר: "ובצל כנפיך יחסיון".

ומוסיף בספר שפתי חיים שכיוון שבא' בתשרי אנחנו ממליכים את הקב"ה מלכות חדשה, ממילא המלך בודק מי מתאים להיות מאנשי ביתו.

וכאן מגיע עשי"ת של "תשובה ותפילה וצדקה".

ותשובה כמבואר ברמב"ם חרטה, וידוי וקבלה לעתיד ושינוי שם ומעשה, כדי ליצור אדם חדש, וזוהי העבודה בימים אלו, וזה עניין הקבלה שיש לקבל א"כ קבלה אחת קטנה כמובא בר' ישראל מסלנט כי בזה הוא משנה את דרכו, ואז זוכה לכפרה אמיתית ביום הכיפורים כי אין יום הכיפורים מכפר בלא תשובה.

גמר חתימה טובה

הרה"ג ר' יעקב קראם שליט"א

סימנא מילתא בליל ר"ה

דאם הוא עושה סימנים לדבר טוב שפיר דמי דהקב"ה רק מטיב ולא עושה רע חלילה, ומה שלפעמים קורה לאדם רע זהו משום שהקב"ה הסתיר את פניו ממנו וממילא נהיה לו רע אך אין הקב"ה עושה רע לאדם. וא"כ אם עושה סימן לדבר רע הרי זה בכלל לא תנחשו כי מאת הקב"ה לא יצא הרעות. אך עדין אין בתירוץ זה כדי לענות על מה שהקשיתי מהא דהירושלמי מאן דדמיך בריש שתא וכו' וצ"ע לע"ע.

ו**אאמור**ר זצ"ל הכ"מ תירץ לי ע"פ דברי הרמב"ם בהלכות עבודת כוכבים פרק י"א ה"ד שכתב וז"ל: אין מנחשים כעכו"ם שנאמר לא תנחשו כיצד הוא הנחש כגון אלו שאומרים הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלי מידי איני הולך למקום פלוני היום וכו'. ומבואר בדבריו שכתב אין מנחשים כעכו"ם דווקא וממילא שבסימני ר"ה אין זה כעכו"ם והכל יתיישב היטב.

איתא בסנהדרין דף ס"ה ע"ב האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו הרי זה בכלל לא תנחשו עיי"ש ובשנה זו (תשע"ח) כשלמדנו בסדר הדף היומי גמ' זו, הקשיתי כיצד אנו נוהגים בר"ה לאכול סימנים לשנה טובה כמבואר בש"ס ופוסקים ומדוע אין זה בכלל לא תנחשו, ובשלמא סימני ליל ר"ה אפשר שהם בלשון תפילה ובקשה יהי רצון מלפניך וכו' שתחדש עלינו וכו', אבל הא דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך כולא שתא האי ממש בכלל לא תנחשו לכאורה.

וה**ראני** הרב ש. דרוזין ב' מראי מקומות שדיברו מזה, האחד הוא במרדכי ריש מסכת יומא, והעולה מדבריו דכל מה שקבעו חז"ל בש"ס ופוסקים אין זה בכלל לא תנחשו ורק מה שסתם המציאו איזה אנשים הם בכלל לא תנחשו, אבל עדיין צ"ב.

עוד הראני במהרש"א עמ"ס הוריות לדף י"ב ע"א שהקשה כן להדיא (על סימני ליל ר"ה), ותירץ

בהנהגת עשרת ימי תשובה

מצלצל הסלולרי שלו והוא מרים את הטלפון אלא שכאן ציפתה לו הפתעה לא כ"כ נעימה - השופט בכבודו ובעצמו קורא לו לסדר ומעיר לו כי יש לכבד כאן את המקום ולא לדבר כאן בסלולרי.

ועל זה הדרך נראה גם כאן דבאמת מעיקר הדין אין איסור לאכול פת עכו"ם כמו שכתב מרן המחבר ביו"ד סי' קי"ב ס"ב וז"ל: יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל מפני שהיא שעת הדחק, ומוסיף הרמ"א ד"א דאפילו במקום שפת ישראל מצוי שרי. אלא שמ"מ יש לכבד את הזמן ואת המקום שהרי בעשרה ימים אלו כל איש הישראלי עומד למשפט אמיתי ומן הראוי לכבד את הזמן ואת המקום ולכן ישתדל כאו"א שלא לאכול פת עכו"ם בימים אלו אע"פ שמעיקר הדין אין איסור בדבר.

כתב השו"ע בסי' תר"ג ס"א: "אף מי שאינו נזהר מפת של כותים בעשיית צריך ליזהר". והדברים צ"ב דהרי אותו אדם שכל השנה אוכל פת עכו"ם מתכוין להמשיך בהנהגה זו מיד לאחר יום הכיפורים וא"כ מה הענין שבעשיית לא יאכל פת עכו"ם וביותר דלכאורה יש כאן בחינה של "אחטא ואשוב".

וידועים הדברים שאומרים חכמי המוסר לדורותיהם כי האדם צריך להראות להקב"ה מה הוא באמת ומהי מהותו ולמה הוא שואף להגיע בקביעות, אלא שבדרך כלל לא מסתדר לו או שאינו מסוגל לעמוד בדרגה כזו אך מהותו האמיתית היא כאדם שלא אוכל פת עכו"ם כלל. והגם שהדברים לכאורה נכונים בטעמם מ"מ עדיין לא יצאנו י"ח "אחטא ואשוב" דהרי סו"ס האדם יודע מראש שמייך לאחר יו"כ ימשיך בהנהגתו הישנה.

ותי' **אאמור**ר זצ"ל הכ"מ ע"ד משל, אדם שנמצא בבית המשפט וממתין לתורו ותוך כדי כך

הרה"ג אלחנן קראם שליט"א

מעלת הבושה בדרכי התשובה

אבינו זצוק"ל בחודש אלול היה מרגלא בפומיה את העניין של "רבים צריכים לו", שע"י שאדם יזכה את הרבים יזכה בדין בגלל הציבור, הוא עסק כל חייו בזיכוי הרבים, בארץ ובעולם ולהבדיל בין חיים לחיים אמנו היקרה שתאריך ימים ושנים תמיד עזרה ותמכה בו בכל כוחותיה. ישלם ה' פועלה ותהי משכורתה שלמה לכתובה וחתימה טובה ולבשורות טובות אמן ואמן.

כיצד נזכה למחילת עוונות?

כתוב בחז"ל שכל מי שעושה עבירה ומתבייש בה מוחלים לו על כל עוונותיו, ויש להתבונן שזו משימה מאוד קשה. א. כל אדם תמיד מנסה להצדיק את עצמו, שהוא לא אשם וכו' ב. אף אם הוא יודע שעשה עברה הוא יכול להתחרט, אבל להתבייש בזה זה דרגה גבוהה, ואיך מגיעים לזה?

בעיירה אחת היה יהודי ששמו געצל, יהודי זה היה עני ואביון כפשוטו, לא היה לו אפילו לחם לאכול והיה מתקיים מקיבוץ נדבות רח"ל. יום אחד הולך געצל לאיטו כשהוא מחפש אוכל להשקיט את רעבונו. והנה הוא רואה שמגיע לקראתו ר' דוד, עשיר העיירה. ר' דוד היה אדם טרוד מאוד בעסקיו, ומעולם לא הצליח געצל לפגוש אותו או לקבל ממנו משהו. והנה, עכשיו ר' דוד בעצמו בא לפניו. געצל חשב במהירות אם לגשת לר' דוד, אך בטרם הספיק לפתוח את פיו הוא שומע את ר' דוד קורא לו. געצל הסתכל על ר' דוד בהפתעה וחשב בלבו: מה העשיר הזה זומם כאן.. והעשיר מישיר אליו מבט ושואלו: "געצל, אכלת היום משהו?" - "לא." משיב געצל. - "ואתמול?" - "גם לא." - "בא בבקשה אל ביתי, ותסעד את לבך קמעה." אומר לו ר' דוד, וגעצל לא מאמין למשמע אוזניו. "להיות אורחו של ר' דוד? משום מה זכיתי לכבוד הזה?...?" - משתומם געצל. אבל אין לו זמן לחשוב, והוא מתלווה לגביר הנכבד. לאחר דקות מועטות הגיעו השניים לפתח הבית המפואר של ר' דוד. ר' דוד רמז לגעצל להמתין רגע ולאחר מכן הכניסו לאחד מחדרי הבית הרבים. משרת יצא עם בגדים חדשים ומגוהצים. "הנה לך" - אמר ר' דוד והגיש לגעצל הנדהם את חבילת הבגדים החדשה. "בא הכנס אל חדר הרחצה, תרחץ את גופך ותתלבש כמו שצריך." געצל לקח בידיים רועדות את הבגדים ונכנס לחדר הרחצה, בעודו מהרהר במה זכה ליקרו של ר' דוד, והחל במלאכת הרחצה. חודשים תמימים שלא התרחץ געצל, והנה יש לו כאן חדר רחצה משוכלל ביותר עם סבונים ויקרתיים ומים חמים בשפע עם זרמים שונים.. לאחר זמן רב סיים געצל את הרחצה. (לרגל המצב העבודה היתה קשה..), הוא לבש את הבגדים החדשים שקיבל, ויצא כשהוא מרגיש אדם חדש לגמרי. ואז הגיע לאפו ריח ערב ומשכר של תבשילים, וכיוון שכבר כמה ימים שלא אכל, הרעב החל להציץ לו מאוד. "געצל" - פנה אליו מארחו, ר' דוד - "בא שבי ליד השולחן ותטעם משהו!". התיישב געצל ליד שולחן ערוך בכל טוב: צלחות וכוסות מזכוכית משובחת, סכו"ם מזהב טהור, כדי שתיה מקריסטל וקערות הגשה מסוגנות.

כל אלה לא היו אלא בחזקת "כלי מחזיק ברכה". ואכן ברכה רבה החזיקו כלים אלו.

לחמניות טריות וריחניות פיארו את השולחן, דגים משובחים המדיפים ריח מיוחד, סלטים בצבעים שונים, מיני מרקים מהבילים ובשרים במגוון עצום.. געצל לא בזבז זמן, נטל את ידיו ופתח בסעודה. אוכל כזה, ובכזה שפע - הוא לא ראה ולא טעם מימיו!! אכל געצל בתאבון רב, אכל ואכל... לאחר שנח קמעה הוגשה לשולחן מנה אחרונה, קערת פירות ענקית עם כל פירות העונה, וכאילו לא די בזה - גביע ענק של גלידה עם קצפת מתוקה הובא לפניו אחר כבוד....

סיים געצל את הסעודה והרגיש מדושן עונג, תחושה שלא הכיר מעולם... והנה ניגש ר' דוד אל כוננית העץ המפוארת שעמדה בפינת הסלון והוציא ממנה קופסת סיגרים משובחים, הגיש ר' דוד לגעצל סיגר

משובח 'מעלה עשן כלשהו', ובעוד געצל מעלה טבעות עשן מפיו להנאתו - יצא ר' דוד לפוש קמעה במרפסת טירתו המשקיפה אל גינת נוי מרהיבה. כאמור געצל מעשן להנאתו בעודו שקוע בספת העור המפוארת והיוקרתית, תוצרת איטליה.. ובראותו שר' דוד התרחק מהסלון עשה מעשה אשר לא יעשה! הוא לקח את הסיגר הבוער ונעץ אותו בספה היוקרתית. חור גדול ומכוער נפער במושב של הספה וגעצל מיהר והסתלק מהמקום לפני שר' דוד יראה...

...

כפיות טובה למהדריין! הא?

האם חשבתם פעם כמה טובות מרעיף עלינו הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו? אילו פיננו מלא שירה כים.... אין אנחנו מספיקים להודות. ובמקום להכיר טובה - אנו חוטאים נגד רצונו יתברך.

איך נרים עינינו למלך עליון? וכי יש לך בושה גדולה מזו???

וכעין זה מצאתי בספר "תומר דבורה" וז"ל: ועוד אין רגע שלא יהיה האדם ניזון ומתקיים מכח עליון השופע עליו. והרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו, שלא יהיה הוא באותו הרגע ממש שופע עליו שפע קיומו ותנועת איבריו, ועם היות שהאדם חוטא בכח ההוא - לא מנעו ממנו כלל אלא סובל הקב"ה עלבון כזה להיות משפיע בו כח תנועות איבריו. והאדם מוציא אותו כח באותו רגע בחטא ועוון ומכעיס, והקב"ה סובל. עכ"ל.

יזכנו ה' יתברך לחזור בתשובה שלמה ויקוים בנו: "שובו אלי ואשובה אליכם"

הרה"ג ר' אוריאל זאב קראם שליט"א

אימת הדין

מקובלנו שנים ארוכות בעולם התורה והישיבות כשמגיעי חודש אלול, נזכרים כולם במאמרו המרטיט של ר' ישראל סלנטר זצ"ל אשר הוגדר בפי גדולי עולם זצ"ל כ'מקים עולו של אלול', 'מלפנים בישראל כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול'. וזכורני כשהייתי בישיבה הגדולה בגרודנא שבאשדוד, איך מרן הרב קרלנשטיין זצ"ל היה חוזר על הדברים והיה מחדיר בליבותינו חיל ורעדה, ואמרו גדולי המוסר שבאלול אפשר לקנות יראת שמים לכל השנה, וכמאמר רבי איצ'לה בלאזר זצ"ל שבאלול אפשר להשיג במעט עמל הן בתורה והן בתפילה ובמוסר הרבה יותר ממה שמשיגים בהרבה עמל בשאר השנה!

והגאון רבי ישראל סלנטר ממשיל את הימים הנוראים ליריד, שבימיו היה יריד של לייפציג (שם העיירה) והיו באים הסוחרים פעם בכמה זמן לכמה שבועות וקונים ומוכרים את הסחורות, בשביל כל השנה. ומי שמחמיץ את ההזדמנות ולא מנצל את הזמן בשביל עסקיו מפסיד את פרנסתו בשביל השנה הבאה, כי בגמר היריד נוסעים כל הסוחרים הביתה ואין אפשרות לעשות עסקים.

והנמשל הוא מובן. בארבעים הימים האלו פותחים את השמיים וניתנת לכל אחד הזדמנות לרכוש לו אמונה ויראה בשביל השנה הבאה, אבל אחרי יום הכיפורים נסגרים השערים ומי שלא ניצל את הזמן הפסיד בשביל כל השנה. (מתוך הספר קדוש אלול).

סיפור מעניין שסיפר הגאון יוסף בריינדס ראש ישיבת מאנצסטר, שפעם הגיע מחו"ל בחור שמשפחתו של גאב"ר טשעבין הגאון רבי דב בעריש ווידנפלד זצ"ל וביקש לצלם אותו, וזה היה באלול, אז ביקש ממנו בתחנונים: אסכים להצטלם בשמחה, אבל אנא ממך תבוא אחרי יום הכיפורים!

מדהים ניצול הזמן של גדולי ישראל זצ"ל!

ואני הקטן שבקטנים, חשבתי פעם על התעוררות קטנה, ידוע שבר"ה וביו"כ החלק המרטיט ביותר הוא 'ונתנה תוקף' שבכל בית כנסת רציני עוצרים שם ומתפללים בחיל ורעדה. נראה תמיהה קטנה כתוב - ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזו ויאמרו הנה יום הדין לפקוד כל צבא מרום בדין כי לא יזכו לפניך בדין.

שאלה קשה שכולם שואלים - נמצאים באמצע מוסף מגיעים מלאכים ואומרים הנה יום הדין. איפה היו עד עכשיו? והתשובה זה לא כ"כ קושיא, רק בשביל ההמחשה. אלא, צריך לומר שהפוך בדיוק. אנחנו בשביל שיהיה לנו פחד וחיל ורעדה צריכים להיזכר בדברים שקרו השנה ולהתעמק לאהבה וליראה. (וידוע שרבי ישראל מסלנט היה שולח אנשים לבית משפט אפילו על עבירות קטנות בשביל לעורר יראה ולראות איך אנשים מחכים שם). אבל המלאכים שרואים את הדברים בחוש יש להם יראה עצומה, כי גם עליהם יש דין הוא שנאמר לפקוד כל צבא מרום בדין וכו'.

וכן כתוב הן תהלה ישים באילי תרשישיו ואין יצדקו קרוצי גושיו במשפט, קדוש.

והדברים צריכים ביאור כי ידוע שלמלאכים אין בחירה!

ונמחיש זאת לעצמינו לדוגמא: המלאכים עומדים בר"ה ויו"כ תשפ"ב ואומרים שנה שעברה איפה היו כל הרוגי מירון, הרוגי קרלין, הרוגי מיאמי והרוגי הקורונה, כל אחד היה בבית כנסת שלו וזה בישיבה הזאת וכולם התחזקו והתפללו, אבל אף אחד מהם לא חלם שבר"ה תשפ"ב יהיו כל אחד במקומו, כמו שהדגים פעם הרב קרלנשטיין זצ"ל שבמוצאי יו"כ כולם מאחלים גוט יאר, והולכים לאכול בשמחה וכו', אבל יש כאלו שיש להם פס אדום על הגב והנה בר"ה תשפ"ב הם כאן בשמים אז מצביעים עליהם המלאכים ואומרים הנה יום הדין! הנה התוצאות של יום הדין תשפ"א אף אחד מהם לא יתחמק ממוות, וחיל ורעדה יאחזון!!!

מה היה איתם השנה במשפט!

אנו כבר מעל 5 חודשים ללא אבינו הגדול זצ"ל, וכבר הרבה אומרים מגדול ועד קטן מספרים על אבא כ"כ הרבה תורה שלימד והרביץ ועשה וקיים, במסירות של ממש, ובמיוחד זכור בחודש אלול רץ מדרשה לדרשה ומעל הזמן אמר אני רוצה להרבות זכויות, אנו לא נשכח את ערב יו"כ תשע"ט שבא לרחובות וחיזק פה את כל העיר, מי חלם שתגיע עליו המחלה הנוראה הזאת.

וגם לפני מספר שנים בערב יום כיפור אצל ידידו רבי חיים פוקס שליט"א, אמרתי לפני אבא זצ"ל ורבי חיים את הוורט עם המלאכים, ואבא מאד נהנה ואמר שצריך לכתוב בדף שלו.

לא גותר רק להתפלל: כי לך לבד עיגנו תלויות, ננסה ללכת בדרכי של אבא זצ"ל, ובקרוב נזכה לראות במשיח צדקנו אמן ואמן!!

הרה"ג ר' יהונתן קראם שליט"א

"כדי שתמליכוני עליכם"

מלך בטרם כל יציר נברא. וכמו בשאר מלכים שאין מלכותם נובעת מהכרת המלוכה של כל אדם ואדם אלא במציאות השלטון.

והנה אם היינו ממליכים אזרחים חדשים ומדינות חדשות תחת המלך בזה אנו ממליכים אותו ומרחיבים מלכותו, אולם אצל הקב"ה זה לא שייך כי על מה אינו מולך כבר. והתשובה לזה שאמנם על הכל הקב"ה מולך ושולט אבל כבר אחז"ל הכל בידי שמים חוץ מיר"ש, והיינו שאת הכוחות הבחיריים הוציא הקב"ה מתחת ממשלתו ונתנם לאדם. ואכן אדה"ר לא רק הכיר במלכות ה' אלא הרחיב את מלכות ה' על כל שאר החיים שסביבו, והוא שיעבד את רצונו ודעתו ומעשיו ואת מוחו את הרגשותיו וכו' לקב"ה ובזה בודאי שממליך הוא. וכן מתבאר מתוך דברי הפרדר"א, 'והיה מתואר כדמות אלוקים' והרי הקב"ה אינו דמות, אולם אלוקים פירושו בעל הכוחות כולם, והם ראו שאדה"ר הוא עם דעת ורצון והוא בעל בחירה והוא בעל הבית על כוחותיו ורצונותיו, וראו אותו כאלוקים ומאן דנפח מדיליה נפח ולכך רצו להשתחוות לו.

ולא רק באדה"ר זה נכון כי הוא היה ראשון, אלא גם כיום זה נכון למרות שהמלכנו את הקב"ה כבר ביצ"מ, כי ביום הזה אדם צריך להכניס מושגים חדשים אל תחת ממשלת הקב"ה ושאיפות ומחשבות ורצונות ודעות נוספים וחדשים וקבלות נוספות ושינוי הרגלים, ובזה הוא נקרא כממליך את הקב"ה.

ובאמת יום זה מסוגל לדבר הזה כי זה היום הראשון של האדם קודם חטאו וקודם שנכנס בו בעצמו היצה"ר, וכשמוסיף האדם משהו חדש גם שאר הדברים האחרים משתנים ומתחדשים באיכותם וכמו שכ' בערוך השולחן שההשגות והדרגות בעולם הרוחני אינם כקווים אלא עיגולים, והיינו שכשמוסיף אדם איזה דרגה לעצמו אין המכוון מוסיף על מה שקיים כבר, [וכאילו הוא מעלה את הקו והרף של הדרגה שלו כלפי מעלה] אלא שכשהאדם מתעלה כל דרגתו מתחילה ועד סוף נהפכת למשהו אחר וזה מקיף את כל מדרגת האדם שבו.

הנה צ"ב בלשון הגמ' (ר"ה ט"ז ע"א) אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני, שאם הוא כפשוטו שע"י אמירת המלכויות תיקבע בלבנו הכרה זאת שהוא מלך א"כ די היה לומר אמרו לפני מלכויות, שהרי כל האמירות בתורה ובחז"ל מטרתם לקבוע בלב האדם תכנים. ועוד צ"ב מ"ש מלכויות של ר"ה מאמירת ק"ש שבכל יום שעניניה קבלת עומ"ש כדאי' בברכות י"ג.

ומצינו חילוק, א' דבר"ה ההמלכה היא ע"י שופר, 'ובמה בשופר', משא"כ בכל השנה. ב' וכן מצינו חילוק שהק"ש באהבה רבה היא מתוך אהבה כדמבואר בברכות ק"ש וכן בקדושה של מוסף פעמים באהבה שמע אומרים, משא"כ המלכויות של ר"ה הוא מתוך יראה (כמש"כ הגר"י הוטנר ר"ה מאמר י"א, ה') ושופר ענינו חרדה וכן ובכן תן פחדך וכו'. וביאר הגר"י הוטנר את החילוק עפ"י ד' החזו"א בהל' ע"ז (יו"ד ס"ב י"ז) שאמירת אלי אתה לאליל דינה כשחיטה או זריקת דם לפניו, וכ' החזו"א שזה דוקא כשבאמירה זאת הוא מכתיר אותו, אבל אם הוא רק מכיר בזה כהודאה בעלמא וכסיפור של עובדה קיימת אינו עבודה זרה. ולפי"ז כל השנה אמירת ק"ש היא כהכרה בעלמא בעובדה קיימת שהקב"ה מלך, משא"כ בר"ה שיוצרים ומחדשים את ההמלכה, וזה המכוון במשפט אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם – שמטרת האמירה כאן לא תהיה כהודאה והכרה בעובדה קיימת אלא כהמלכה מחודשת.

ורק שצריך להבין היאך שייך להמליך מלך מחדש אחר שכבר הומלך הוא מזמן. והנה אי' בפרקי דר"א (פי"א) עמד אדה"ר על רגליו והיה מתואר כדמות אלוקים, ראו אותו הבריות ונתיראו כסבורים שהוא בוראם ובאו כולם להשתחוות לו, אמר להם באתם להשתחוות לי בואו אני ואתם נלך ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו ה' אשר בראנו, לפי שהעם ממליכים את המלך ואין המלך ממליך לעצמו אם אין העם ממליכין אותו, הלך אדה"ר לעצמו והמליך אותו ראשון וכל הבריות אחריו, אמר ה' מלך גאות לבש. וצ"ב וכי אדה"ר המליכו הרי אדון עולם אשר

הרב ידידיה מילצקי שליט"א

ספק בתקיעת שופר

אך ברמב"ן במלחמות הק' עליהם, דהיכי סלקא דעתך דמהני כל צורה הרי בתשר"ת מבואר בגמ' דאם הצורה היא תר"ת השברים הוי הפסק בין התקיעה לתרועה, והלא לרב האי גאון גם תשר"ת הוי צורה טובה דהכל תריעה של התורה ומה הפסק שייך כאן.

ובבית יוסף סימן תק"צ הביא ג"כ את דברי רב האי גאון מהר"ן והרא"ש, שכתבו שאע"פ שאין בין הצורות שום קפיידא וחילוק ענין אלא חילוק מעשה, ודבר הדיוטות הוא שנראה להם שיש חילוק בדבר, תיקן ר' אבהו שיתקעו בכל המקומות בכל הצורות.

והביא עוד הבית יוסף דמדברי הרמב"ם הל' שופר פרק ג' הל' ב' משמע שחולק על רב האי גאון וסובר שהוי ספק בעיקר הדין, שנסתפק לנו בתרועה היאך היא, וז"ל הרמב"ם "תרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הצרות ואין אנו יודעים היאך היא אם היא היללה שמיללין הנשים וכו' נמצא מנין התקיעות ל' כדי להסתלק מן הספק" עכ"ל, מבואר דתקנת ר' אבהו היא מחמת ספק מעיקר הדין איך היא צורת התרועה, וכן משמע דעת הסמ"ג, שמוסופקים בתייבב אמו של סיסרא, אם היא יללה או גניחה.

היוצא לדינא הוא, אם אדם יעשה צורה אחת האם יצא ידי חובה או דהוי ספק ויצטרך לתקוע בצורות האחרות, לרב האי גאון שכל צורה וצורה טובה יצא יד"ח ולרמב"ם לא יצא, וכן אם יפסיק בדיבור וכדו' בין סדר לסדר אי הוי הפסק, לרב האי גאון יכול להמשיך המצוה דאין הפסק לאחר תחילת המצוה אך לרמב"ם יש לדון שהוי הפסק בין התקיעה לברכה דאולי לא תקע הסדר הנכון.

ובשו"ע משמע שפסק כשיטת הרמב"ם, דכת' בסימן תק"צ סעיף ב', תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אי היא היללה שאנו קוראים תרועה או היא מה שאנו קוראים שברים או אם היא שניהם יחד, לפיכך כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע ג"פ תשר"ת ג"פ תשר"ת ג' תשר"ת וג"פ תר"ת.

א) בגמרא ראש השנה דף לד ע"א "אתקין ר' אבהו בקסרי, תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה, מה נפשך אי ילולי יליל לעביד תקיעה תרועה תקיעה אי גנוחי גניח לעביד תקיעה שלשה שברים ותקיעה מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל, מתקיף ליה רב עזירא דלמא ילולי וקא מפסיק שלשה שברים בין תקיעה לתרועה דהדר עביד תקיעה תרועה ותקיעה, מתקיף לה רבינא ודלמא גנוחי הוא וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה דהדר עביד תשר"ת, אלא רבי אבהו מאי אתקין אי גנוחי גנח הא עבדיה אי ילולי יליל הא עבדיה מספקא ליה דלמא גנח ויליל, אי הכי לייעבד נמי איפכא תקיעה תרועה שלשה שברים ותקיעה דלמא יליל וגנח, סתמא דמילתא כי מתרע באיניש מלתא ברישא גנח והדר יליל".

בגמ' משמע דתקנת ר' אבהו הייתה תשר"ת תשר"ת תר"ת מחמת הספק, תשר"ת דאולי גם גנח וגם ילולי, תשר"ת כהמשנה בדף ל"ג ע"ב דגנוחי, ותר"ת כהברייתא דף ל"ג ע"ב דילולי.

בבעל המאור בריטב"א וברא"ש הובא שרב האי גאון נשאל היאך יצאו ידי חובת תקיעה עד תקנת ר' אבהו, ולא נראה שעד אז יצאו רק מספק שתקעו רק צורה אחת, ובריטב"א הק' עוד דכי לא ראו איך נהגו אבותם ואבות אבותם עד ימי משה.

ותי' רב האי גאון שלא היתה מחלוקת בעיקר הדין כיצד יוצאים ידי חובת המצוה, ויצאים ידי חובה בכל האופנים שכולם נכללים בתורת תרועה שכתובה בתורה, אלא מכיון שיוצאים ידי חובה בכל הצורות ממילא היו מקומות שנהגו כך והיה מקומות שנהגו כך ונראה היה הדבר כמחלוקת, לכן רצה ר' אבהו לעשות תקנה אחת שתהיה ככל המקומות, אך בכל צורה יוצא בין בתשר"ת בין תשר"ת וכן בתר"ת בכ"א לחוד.

וברבינו חננאל דף ל"ד כתב כעין רב האי גאון, אך ביאר שבתחילה היו תוקעים תשר"ת תשר"ת תר"ת ושוב תשר"ת תשר"ת ותר"ת והלאה, ותיקן ר' אבהו שיתקעו ג' פעמים תשר"ת ג' תשר"ת וג' תר"ת.

מדאורייתא, והכא בציצית הוי מצות עשה וא"כ ס"ד לחומרא הוי מדאורייתא.

ונראה אולי דטעמו דספק דאורייתא אינו דין חדש, אלא במצוה נאמר שגם אם מסופק שיצא ואם יעשה יצא יד"ח חייבה התורה לעשות, דהתורה החמירה שיעשה הכל בשביל עשיית המצוה, אך אין ציווי חדש שבספק עלי להחמיר בכל מצב, ואע"פ שאני אשאר בספק.

וכן נראה מפורש בפמ"ג או"ח סימן קצ"ד באשל אברהם ג', דכ' לענין אם יודע רק חלק מהברכות של ברכהמ"ז, אי מעכבות אלו את אלו, וז"ל "ולענין אי ברכות מעכבות זו את זו או לאו העלה דראוי להחמיר בספק ברכות, ואע"ג דספק תורה לחומרא לא שייך כאן, בשלמא אכל ואינו יודע אם בריך חוזר ומברך כבסימן קפ"ד ס' ד' דמתקן ודאי, משא"כ כאן דספק הוא שמא מעכבות, ולא מיבעיא למ"ד לא תשא דין תורה אלא אפילו למ"ד דרבנן ואפי' למ"ד ספק תורה מן התורה לחומרא כאן לא שייך זה כדכתיבנא".

ומבואר ג"כ מדבריו דאם אינו יוצא מכלל הספק אין לו דין של ספק דאורייתא לחומרא בין אם הוי מדאורייתא בין אם דרבנן.

ותמוה דהא הב"י פסק כהרמב"ם דכל סדר וסדר הוא ספק ותקנת ר' אבהו על הספק ובכ"א פסק השו"ע דהובא לעיל דכאשר יודע רק סדר אחד צריך לתקועו ואע"פ שבעצם עדין ישאר בספק.

ובשו"ע בסימן תקצ"ג סעיף ב' כת', וכן תקיעות מעכבות זו את זו והני מילי שאינו יודע אלא מקצת הסימן שלא יעשה אותו מקצת שיודע, אבל תשר"ת תש"ת תר"ת אינם מעכבים זה את זה ואם יודע לעשות אחד מהם או שנים עושה, ומשמע דיוכל לברך דזה מה שצריך לעשות כיון שלא יודע יותר, ולכאן הוא מדין ספק דאורייתא לחומרא.

וידועים דברי הבית הלוי (הובאו בבית הלוי עה"ת פר' שלח ובתשובות והנהגות ח"א או"ח סימן נ"ו), שהאדמו"ר מראדזין טען שהרי התכלת שמצא הוי ספק דאו' דאולי באמת זה התכלת, וספק דאו' לחומרא, וא"כ למה שלא נלבש תכלת מספק, ותי' לו הבית הלוי דספק דאורייתא לחומרא הוא רק כאשר יעשה את הדבר הזה יצא ידי ספק ויצא בודאי יד"ח, אך כאשר גם אחרי שיעשה הדבר שלפניו ישאר בספק אין דין של ספק דאו' לחומרא.

ובודאי בבין השמשות אם נזכרו שלא שמעו שופר חייבים לשמוע מספק אע"פ שישארו בספק אם יצאו דבמקרה כזה הוי ספק אם חייבים ועל הצד שחייבים יצאו ודאי ידי חובה, אך בציצית למשל יודע ודאי שחייב אך עדין ישאר בספק אם יצא.

(ב) ובביאור דינו של הבית הלוי, יש שרצו לומר דלמד כהרמב"ם דספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, ורבנן לא החמירו דיניהם שישאר בספק, אך בחוות דעת סימן קו' והחת"ס, כת' דכל מה שלרמב"ם ספק דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן היינו בלאוין, אך בעשין ספק דאורייתא הוי לחומרא

הרב שלמה פרידמן שליט"א

בענין חיוב עמידה בתקיעות

וברע"א על אתר כתב 'צריך לתקוע מעומד - אין למנות לתקוע למי שלא נתמלא זקנו, ע"ל סי' נ"ג ס"ו' עכ"ל, ולכא"ו דבריו תמוהין דמה ענינו לדינא דהתקוע צריך לעמוד, ויעוי' בש"ע הלכות תפילה (או"ח נ"ג ו') 'אין ממנים אלא מי שנתמלא זקנו מפני כבוד הציבור', וממילא שפיר יובן הרע"א דלזה כיוון דהטעם דהתקוע צריך לעמוד הוא משום 'כבוד הציבור' ויבואר היטב מה טעם רק התקוע עומד.

בשיטת הרדב"ז והלבוש דדרשת הטור איירי על תקיעות דמעומד

בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' כה) כתב וז"ל 'עוד ילמדנו רבינו למה אין עומדין הקהל בשעת התקיעות דהא גמרינן לכל המצות דכתיב בהם לכם דבעינן מעומד מספירת העומר, דכתיב וספרתם לכם, וכתיב, מהחל חרמש בקמה ודרשינן אל תקרי בקמה אלא בקומה, דמהאי טעמא צריך התקוע לעמוד והוא שליח הקהל ואם כן למה הם יושבים.

תשובה, כבר כתבתי לכם שעיקר התקיעות הם אותם שעל סדר הברכות, ובאותה שעה הרי כל הקהל עומדים, והיינו דקרינן להו תקיעות דמעומד, אבל תקיעות דמיושב אינם אלא כדי שיהיה השטן מעורבב בתקיעות דמעומד, ומשום כבוד הצבור לא ראו להטריח עליהם לעמוד כיון שעתידיים לשמוע תקיעות דמעומד והצריכו לתקוע שיעמוד כדין המצוה שהיא מעומד¹, א"נ משום כבוד צבור, ומעתה מי שלא שמע התקיעות על סדר הברכות ועתה בא לשמוע אותם צריך לעמוד וכן ראיתי מדקדקים בדבר, עכ"ל.

וכן כתב הלבוש (תקפ"ה ס"א) יעו"ש, וביאור דבריהם דאיתא בגמ' ראש השנה (טז סוף ע"א) 'אמר רב יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין רחמנא אמר תקעו, אלא למה מריעין, מריעין, רחמנא אמר זכרון תרועה, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן

בטעמא דהתקוע צריך לעמוד

בש"ע (תקפ"ה סעיף א') 'וצריך לתקוע מעומד הגה: ונוהגים לתקוע על הבימה במקום שקורין' וחזינן דינא דהתקוע צריך לעמוד, ולא הציבור ויש לבאר מה טעם, דהרי אם נאמר דהוא דין לעמוד מצד קיום המצווה, א"כ גם הציבור צריכים לעמוד, דגם אם נאמר דהמצווה היא לשמוע קול שופר, וגם אם נאמר שיוצאים מדין שומע כעונה, צריכים לעמוד כמו התקוע.

ואיכא בזה כמה שיטות בטעם דהתקוע צריך לעמוד, הטור כתב ז"ל 'עומד התקוע לתקוע שצריך שיתקע מעומד דכתיב 'יום תרועה יהיה לכם' וילפינן מלכם דכתיב גבי עומר וספירת העומר מעומד דכתיב 'מהחל חרמש בקמה' אל תקרי בקמה אלא בקומה, ודרשת הטור מקורה בספרי.

וכן כתבו טעם זה הט"ז, והעולת שבת, בביאור דברי הש"ע ובמגן אברהם הוסיף וז"ל 'ונ"ל דאם תקע מיושב יצא דהא שופר ילפי' מעומר ובעומר גופא יצא'.

ובביאור הגר"א הביא דברי הרא"ש (פסחים סוף סמ"א) 'וכי מברכים מברכים מעומד דת"ר בקמה תחל לספור אל תיקרי בקמה אלא בקומה'.

וחזינן מכל אלו דס"ל דילפינן דין עמידה מדרשה, ולכא"ו לדבריהם צריך הסבר מה טעם רק התקוע צריך לעמוד ולא כל הציבור, וכדהוק' לעיל.

והנה באליהו רבה הביא עוד טעם מתשובות הגאונים, וז"ל 'ובתשובת הגאונים מצאתי דגמרינן מדכתיב (במדבר ו, י) 'ותקעתם בחצוצרות, וגמירי דחצוצרות בעמידה. ותו גמרינן מן וכי תבאו מלחמה עד ותקעתם בחצוצרות, וההוא תקיעה בעמידה', ולדבריו יבואר היטב דבאמת התם איירי על התקוע בלבד.

1. ויעוי' באליהו רבה על אתר דביאר כוונתו 'ור"ל אף שאין זה מצות תקיעה, מ"מ כיון דמצינו בתקיעות מצוה עמידה, הצריכו גם בזה, רק לצבור לא הטריחו' עכ"ל.

והנה לפי דברי הלבוש והרדב"ז ביאור דברי הגמ' בראש השנה דתוקעין תקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, הוא שתיקנו חז"ל לצאת את חיוב התקיעות מדאורייתא בתקיעות על סדר הברכות ואותם התקיעות הם תקיעות דמעומד, וכשיושבין - פירוש לפני מוסף תוקעין מדינא דרבנן כדי לערבב השטן.

ובתוס' על אתר הביאו דברי הירושלמי בביאור הא דע"י התקיעות מתערבב השטן ז"ל 'בלע המות לנצח וכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפוצא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפוצא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא.

ולכא' תימה דהרי ששומעין התקיעות דמיושב מברכים עליהם ומכוונים לצאת, וא"כ איך לא יצאו הדאורייתא הרי המצווה היא לשמוע קול שופר, והרי שמעו, ואיך שייך שתיקנו חז"ל שיצא הדאורייתא על סדר הברכות והרי אם ישמע קול שופר קודם והוא הרי צריך לשמוע, יוצא י"ח של הדאורייתא, ואם נאמר שבאמת יוצא רק קבעו שעל סדר הברכות הם עיקר התקיעות מדאורייתא, ורק לאחר מכן קבעו חז"ל לתקוע מיושב על סדר הברכות, א"כ יצטרך אכתי לעמוד בתקיעות דמיושב דהרי יוצא בהן הדאורייתא.

ולא שייך לומר דהרי מכיון שיודעים שעיקר התקיעות הם על סדר הברכות, א"כ אין יוצאים מטעם זה דמכוונים שלא לצאת, דלא מצינו בשום מקום שיצטרכו לכוון לא לצאת הדאורייתא, וצ"ע.

ובאמת שהיה מקום לומר דלאחר שתקנו חז"ל את צורת התקיעות דמעומד על סדר הברכות של מלכיות זכרונות ושופרות, אפשר דקבעו חז"ל שכך ייצא הדאורייתא ויש כח בידם, וא"כ שפיר על אף ששמע התקיעות אינו יוצא בהן הדאורייתא.

וביותר דאיתא בריטב"א (ט"ז ע"ב) שהברכה שמברכים 'לשמוע קול שופר' אינה ברכה כלל לתקיעות דמעומד, דהברכה לתקיעות דמעומד, הם הברכות שעל הסדר, של מלכיות זכרונות ושופרות, וא"כ היה מקום לומר דאינו יוצא משום שקבעו שיוצא רק בסדר הברכות.

יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדים, כדי לערבב השטן.

ולדברי הרדב"ז והלבוש תיקנו חז"ל לצאת התקיעות דאורייתא על סדר הברכות דמלכיות זכרונות ושופרות, וכל התקיעות דמיושב הוא דין דרבנן כדי לערבב השטן, ולכך לא צריך לעמוד מעיקר הדין בתקיעות דמיושב כלל, אלא משום כבוד הציבור, כמש"כ הרע"א ושאר אחרונים, וזהו מ"ש הרדב"ז דאם אחד לא שמע התקיעות דאורייתא על סדר הברכות, וכבר שמע תקיעות דמיושב ועכשיו בא לצאת במקום אחר את הדאורייתא בתקיעות דמיושב צריך הוא לעמוד.

ולדברי הרדב"ז והלבוש מ"ש הש"ע דהתוקע צריך לעמוד דמשמע שהציבור לא, איירי על תקיעות דמיושב, והטעם שצריך לעמוד כמש"כ הרע"א משום כבוד הציבור, וק"ק דלגבי תקיעות דמעומד על סדר הברכות לא הוזכר בש"ע כלל דינא דצריך שיעמדו התוקע והציבור, ועוד דצריך לבאר שיטת הטור דכתב להדיא הדרשה דלכם על דינא דהתוקע צריך לעמוד, ולכא' לא שייך לומר דהטור איירי על תקיעות דמעומד דא"כ גם הציבור צריכים לעמוד, ולהדיא כתב התוקע צריך לעמוד דמשמע דהציבור לא.

והנה מקורה של דרשת הטור אינה בתלמוד, והובאה במדרש לקח טוב (פסיקתא זוטרותא פר' אמור) וספירת השמטה מסורה לבית דין, שנאמר וספרת לך, אבל ספירת שבעה שבועות על כל ישראל שנאמר וספרתם לכם ככם בעמידה שנאמר מהחל חרמש בקמה כלומר בקומה וממנו אנו למדין על כל מצוה שנאמר בה לכם כגון מילה וציצית, המול לכם כל זכר, והיה לכם לציצית שכולם מצותם בקומה זקופה וזה מדרש וזה הלכה והן אמת שלגבי ציצית לא הזכיר הטור כלל דרשה זו, והוא קצת תימה,

ונראה שעצם הדין עמידה דילפינן לה מדרשא הוא מח' הפוסקים האם הוא דין תורה או רק דרבנן והדרשה זו היא רק אסמכתא, אך לפי דברי הטור פשוט שהוא דין דאורייתא.

מדוע אינו יוצא בתקיעות דמיושב את הדאורייתא

שנתכוון התוקע להוציאו ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו. עד שיתכוין שומע ומשמיע' הרי מבואר דבעינן כוונה של התוקע והשומע לצאת י"ח.

והקשה במגיד משנה 'אני תמה בדברי רבינו שהוא פוסק פרק ששי מהל' חמץ ומצה שאם אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו עכו"ם שיצא ידי חובתו וזה נראה בגמ' שהוא כדעת מי שאומר מצות אין צריכות כונה שכך שנינו שם שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא ואוקימנא לה כגון שכפאוהו פרסיים ואמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא ואמרו אלמא קסבר רבא מצות אינן צריכות כונה וא"כ היאך פסק כאן רבינו שמצות צריכות כונה והצריך כאן כונת שומע לצאת וכונת משמיע להוציא, וכו' ואולי שהוא סובר שכיון שאין אדם עושה מעשה בתקיעת שופר אלא השמיעה ואפילו התוקע עיקרו השמיעה לפיכך צריך כונה משא"כ באכילת מצה'.

ומבואר דס"ל להרמב"ם הכא בדוקא דבעינן כוונה מיוחדת לצאת ולא סגי בכוונה לשמוע הקול, ולפי"ז אפשר דבאמת גם בתקיעות דמיושב אין מכוונים הציבור לצאת את הדין דאורייתא, אלא לשמוע כדי לערבב השטן דלכך נתקן, אך אכתי יקשה לדעת הרשב"א והרא"ה, שפסקו כרבא (ר"ה כ"ח) דס"ל דהתוקע לשיר יצא, שלא בעינן שיהא כוונה לצאת ולהוציא, שאז אין הבדל הין מיושב למעומד דבשניהם לא בעינן כוונה לצאת אלא לשמוע, והשמיעה שווה בשניהם. וצ"ע.

אך זה אינו, דהא אמרינן במתני' להדיא דהברכות אינם מעקבים את התקיעות והתקיעות אינם מעקבים את הברכות, הרי להדיא דמהני גם לא על הסדר, ודוחק לומר דתקיעות דמיושב גרע משום שמעצם זה שמברך 'לשמוע קול שופר', שמראה בזה שאזיל על תקיעות דמיושב.

שיטת הבעל המאור דיוצא הדאורייתא בתחילה

והנה הקשה בבעל המאור (הובא בריטב"א דלעיל) על דברי הגמ' דאמרינן כדי לערבב השטן, איך אמר כדי לערבב את השטן דמשמע דמדינא לא צריכי והלא בתקיעות מיושב יצא ידי חובתו ולפיכך מברכין עליהן ברכת התקיעה וכדתנן (לק' ל"ג ב') מביאין לו שופר ותוקע ומריע ותוקע ג' פעמים, והתקיעות דמעומד נמי לצאת מן התקיעות על סדר ברכות ואמר רבא בצבור שאנו (ע"י ל"ד ב'), ותירץ הוא נ"ר דהא כשהן עומדין היינו כשהן עומדין לצאת מבית הכנסת שהיו נוהגין להריע תרועה גדולה והיא לערבב השטן' משמע דס"ל דבאמת התקיעות בתחילה הם לצאת הדאורייתא, ומה שיושבים בתקיעות דאורייתא נראה דלא ס"ל דרשת הטור, אך אכתי יקשה לשיטת הרדב"ז מדוע לא יוצא הדאורייתא.

ישוּב לפי שיטת הרמב"ם דבעינן כוונה לצאת

והנה איתא ברמב"ם הל' שופר פ"ב הל"ד 'המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא, נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציאו או

בענין אכילה ביום הכיפורים

אבל הכא אשר לא תעונה כתיב, וכל כמה דלא מיתבא דעתיה ענוי הוא'.

והנה חזינן מדברי רש"י דשונה האכילה ביום הכיפורים מכל האכילות איסור בתורה, שהכא כל ענין האכילה היא לא איסור בגוף הדבר אלא דע"י האכילה סותר הוא את דין העינוי, ויש לדון לפי"ז האם היתובא דעתא הוא עצם האיסור כלומר דאסרה תורה שיהא לאדם יתובא דעתא ע"י אכילה, מדלא כתיב איסור אכילה אלא 'כל הנפש אשר לא תעונה', או שהאיסור עצמו הוא האכילה רק בכל

מתני' יומא ע"ג ע"ב 'יום הכיפורים אסור באכילה, ובשתיה, וכו' האוכל ככותבת הגסה, כמוה וכגריענתה, והשותה מלא לוגמיו - חייב, כל האוכלים מצטרפין לככותבת, וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו. האוכל ושותה אין מצטרפין' ע"כ.

ובגמ' ע"ט ע"א 'אמר רב יהודה כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא בציר מהכי לא מיתבא דעתא, וכתב רש"י קים להו לרבנן - 'אף על גב דכל שיעור אכילת איסור בכזית היא הני מילי היכא דכתיבה אכילה,

שהאיסור הוא איסור אכילה והשיעור הוא יתובא דעתא שפיר נאמר דגם הכא לא יהא חייב, אך אם האיסור הוא היתובא דעתא עצמו א"כ לא נכלל איסור זה בכלל איסורי האכילה שבתורה ויהא חייב דאכתי מיתבא דעתא ע"י זה.

ולהדיא העלה כך בשאגת אריה (סי' ע"ו) וז"ל 'והא וודאי גבי יוה"כ דלא כתיב ביה אכילה אלא כל הנפש אשר לא תעונה אפי' אם אכלן שלא כדרך אכילתן כגון אוכל חלב חי כדאמרינן התם וכ"ש בשר בהמה חי כמ"ש התוס' שם אפ"ה חייב משום לא תעונה דיה"כ, ובפ"ב דיומא (דף פ) לא פטרינן אלא באוכל אכילה גסה ביוה"כ משום דכתיב אשר לא תעונה פרט למזיק אבל שלא כדרך אכילתן דאינו מזיק הא וודאי חייב' הרי להדיא דס"ל להשאגת אריה שהאיסור הוא היתובא דעתא עצמו, ואינו רק שיעור לאיסור אכילה.

בדברי המנחת חינוך והחתם סופר האם ביוה"כ חייב על הנאת גרונו או הנאת מעיו

בגמ' חולין ק"ג ע"ב נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם בכל איסורין שבתורה, בעינן הנאת גרונו או הנאת מעיו, דרבי יוחנן ס"ל הנאת גרונו ור"ל ס"ל הנאת מעיו, וברמב"ם פ"ד מא"א ה"ג פסק כרבי יוחנן, ז"ל 'כזית שאמרנו חוץ משל בין השינים, אבל מה של בין החניכים מצטרף למה שבלע שהרי נהנה גרונו מכזית, אפילו אכל כחצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא חייב, שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור'.

ובמנחת חינוך הביא להסתפק לגבי יום הכיפורים, מכיוון דאיכא הכא דין כותבת משום יתובא דעתא, האם בעינן הנאת גרונו כמו כל האיסורין או דבעינן הנאת מעיו, וז"ל 'ונסתפקתי כו' אם כאן נמי די בהנאת גרונו בככותבת, או אפשר לענין יתובי דעתו תלוי בהנאת מעיים ואינו חייב ע"ז עד שיהי' במעיים ככותבת והר"מ פ"ד מהמ"א התחיל כל מ"א שבתורה בכזית כו' ושם מדבר בכל שיעורי תורה דהם בכזית אבל שיעור יוה"כ לא מיירי התם רק כאן ולא ביאר לנו ד"ו כאן וצ"ע דאפשר דהתורה לא חייבה כאן על הנאה רק אם נתיישב דעתו ויתובי דעתו אינו אלא במילוי המעיים, וצ"ע דין זה' עכ"ל.

אכילות שיעורו בכזית והכא מדלא כתיב אכילה בתורה, אמרינן שהשיעור אינו בכזית ככל התורה אלא שיעור חדש של יתובא דעתא, שהוא בכותבת.

ראיות להצדד דהאיסור הוא יתובא דעתא מדברי הגמ' והראשונים

והנה איתא בגמ' (פ' ע"ב) 'מתקיף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס וכותבת בכדי אכילת פרס, א"ל אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא טפי מהכי לא מיתבא דעתא' וביאר רש"י 'כזית בכדי אכילת פרס - קים לן (כריתות יב, ב) בכל אותן איסורין ששיעורן בכזית, שאם שהה בין תחילת אכילת השיעור לגמר אכילתו יותר מכדי אכילת פרס - אין מצטרף עד שיאכל כל השיעור בתוך כדי שהיית סעודה, והיא אכילת חצי ככר ששיערו בו את העירוב, שהוא מזון ב' סעודות, כותבת בכדי אכילת פרס - בתמיה יום הכפורים ששיעור אכילתו בככותבת אף הוא שיעורו, צירוף אכילתו בכדי אכילת פרס, ואם שהה יותר מכאן אין מצטרף ופטור, והא כיון דשיעורו גדול בעי שהייה טפי לצירוף אכילתו, והשתא קולא דפטרי ליה, בטפי מהכי - אם שהה יותר מיכן לא מיתבא דעתיה, ויום הכיפורים ביישוב הדעת תליא מילתא, דכתיב אשר לא תעונה.

ולכא' צריך הסבר טובא תירוץ הגמ' דהרי אם קושיית הגמ' היא מכיוון שהשיעור של אכילה ביוה"כ הוא כותבת, אז ממילא האכילה בשביל שתחשב אכילה אחת, בעינן יותר שיהוי זמן מכיוון שיש שיעור יותר גדול, א"כ מה תירץ אביי שקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא, מה איכפת לן, הרי אכתי אין סברא ששיעור אכילת פרס יהא גם בככותבת, ובאמת שמתירוץ אביי נראה כמו הצד שבאמת האיסור אכילה ביוה"כ הוא היתובא דעתא עצמו, וזה גופא מה שתירץ אביי שלמרות שמסברא מטעם שהשיעור יותר גדול בעינן יותר שיהוי זמן, אבל כאן האיסור הוא היתובא דעתא עצמו וקים להו לרבנן דבכדי אכילת פרס מיתבא דעתא.

והנה אמרינן בגמ' פסחים כ"ד ע"ב 'א"ר אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך אכילתן, למעוטי מאי, אמר רב שימי בר אשי למעוטי שאם אכל חלב חי שפטור' והנה יש לדון לגבי אכילה ביום הכיפורים דאם נאמר

ובאחרונים רבו השיטות בטעמא שחצי שיעור אסור, האם משום שכל חלק הוא חלקו של השלם, או שהוא ענין של שמא יאכל, ומ"מ קשה טובא דאם האיסור הוא יתובא דעתא ואינו רק שיעור האכילה, א"כ מה שייך כלל לדון לאסור חצי שיעור, הרי אין פה כלל שיעור, שבכל האכילות שבתורה יש את האיסור אכילה ואת השיעור שעליו מקבל עונש, ואמרינן שגם חצי מהשיעור אסור, אבל הכא אין כלל שיעור אלא איסור של יתובא דעתא ע"י אכילה וכל עוד שלא אכל כותבת אין לו יתובא דעתא, וביותר דאמרינן בגמ' דפחות מכותבת אין לו יתובא דעתא אפי' פורתא.

ועוד בגמ' (פ:): 'אמר ריש לקיש האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים פטור, מאי טעמא 'אשר לא תענה' כתיב פרט למזיק, אמר רב ירמיה אמר ריש לקיש זר שאכל תרומה אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש 'כי יאכל' פרט למזיק.

ופרש"י רש"י אכילה גסה - שאכל לילי יום הכפורים על השבע, שהיה שבע מסעודה שהפסיק בה, וכל מה שאכל משחשיכה אכילה גסה היתה, ושלא להנאה, פרט למזיק - לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי על ידי אכילה זו, אלא מזיק הוא את האוכלין ואת עצמו, ומכופיא ביאור דברי רש"י דבפעולת אכילה זו אינו סותר שום עינוי, דאין מועלת לו האכילה כלום, ולכא' אכתי חזינן דנחשב אכילה רק איכא הכא מיעוט מיוחד של פרט למזיק, ולכא' מדוע בעינן כלל למיעוט הרי אם כל החיוב על אכילה ביוה"כ הוא היתובא דעתא, א"כ אם שבע כבר איזו יתובא דעתא איכא באכילתו, ואולי זהו גופא המיעוט וצ"ע.

ובתוס' ישנים הקשו על אתר 'והא דאמרינן בנזיר (דף כ"ג ע"א) ובהוריות (דף י' ע"ב) גבי שני בני אדם שצלו פסחיהן אחד אכלו לשם אכילה גסה ואחד אכלו לשם מצוה, זה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו במ, א"ל, להאי רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד אלמא אכילה גסה שמה אכילה ואומר רבי שיש חילוק באכילות שיש אכילה גסה מאד שקץ לאכול ויש לך שאינה גסה כל כך' עכ"ל.

וכן כתבו בתוס' (נזיר כג' ע"א ד"ה פסח מיהא קעביד) 'ואומר ר"ת דתרי ענייני אכילות גסות יש והוא דיומא כגון שנפשו קצה באכילה מרוב

ולכא' ספיקו הוא שני הצדדים דלעיל האם היתובא דעתא הוא רק שיעור באיסור אכילה, או דזהו האיסור עצמו,

ובחתם סופר (שו"ת קכ"ז) הכריע בדבר וז"ל 'ובחי' אמרתי דהתם לענין יה"כ מיירי וכותבת דיה"כ לכ"ע בעי שיעור מרובה שישאר כותבת במעיו אחר שנדבק ממנו בין החניכים, (ועיין ס"פ ג"ה) דעינוי נפש כתיב, וכל שלא נכנס למעיו שיעור כזה לא עבר על אשר לא תעונה, וסברא זו איתא בירושלמי פ"ח דתרומה ה"א עיין, מפרש שם לחלק בין יה"כ לשארי איסורים בזה, ואני עשיתי סמוכים מש"ס דכותבות ל"א ע"א הגונב חלבו של חברו ולא אמר לחמו ביה"כ, אע"כ משום דאגניבה מחייב בבית הבליעה דלא מצי להדורי ואאכילה דיום כפורים לא חייב עד דנחית למעיו משא"כ חלב' עכ"ל, הרי להדיא מדבריו דחיובא דיוה"כ הוא היתובא דעתא עצמו וכהצד הא' דאמרן.

ויש שהקשו על דברי החתם סופר שעובר רק שהאוכל במעיו, מהגמ' בשבועות י"ג ע"ב שהגמ' מקשה אליבא דרבי שס"ל שיוה"כ מכפר בלי תשובה, כרת ביממא לרבי היכי משכחת לה, ומתריצינן 'משכחת לה דאכל אומצא וחנקיה ומית', וביאר רש"י 'וחנקתיה - שלא עבר עליו רגע מן היום לאחר עבירתו, ולכא' אם חייב רק במעיו אכתי לא עבר, וצ"ע.

ראיות מהגמ' ומהראשונים כהצד דהיתובא דעתא הוא שיעור באיסור האכילה

והנה מכל מה דהובא לעיל מוכל דהאיסור הוא היתובא דעתא עצמו, אך לכא' מכמה מקומות מוכח איפכא.

דהנה בגמ' ע"ג ע"ב על דברי מתני' יום הכיפורים אסור באכילה ושתיה, ומקשה הגמ' 'אסור, ענוש כרת הוא - אמר רבי אילא, ואיתימא רבי ירמיה לא נצרכה אלא לחצי שיעור, הניחא למאן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה, אלא למאן דאמר חצי שיעור מותר מן התורה, מאי איכא למימר, דאיתמר חצי שיעור, רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה, הניחא לרבי יוחנן, אלא לריש לקיש מאי איכא למימר, מודה ריש לקיש שאסור מדרבנן.

וביתר ביאור אפשר להעמיד ולחלק בין מה שציוותה תורה לבין מעשה המצווה בפועל, שמה שציוותה תורה זה ועינתם את נפשותיכם, רק מכיוון שכל האפשרות לקיים את העשה היא ע"י לא לאכול ממילא זה מה שמונח בחיוב של מעשה המצווה, וממילא גם אם באמת האיסור הוא יתובא דעתא החיוב של מעשה המצווה הוא איסור אכילה.

ולפי"ז שפיר יובן מה שהוק' גם מחצי שיעור וגם מאכילה גסה, שהרי סוף סוף איכא פה איסור אכילה הגם שמה שציוותה התורה זה שלא יהא יתובא דעתא.

והנה גם אם אמרינן שקיים הכא איסור אכילה במעשה המצווה, פשוט שהוא שונה מכל איסורי אכילה, שהכא יש מרכיב נוסף שמעמיד את האיסור אכילה, והוא שבשביל לעבור ולבטל את העשה בעינן שיהא אכילה כזאת שמביאה יתובא דעתא. [ופשוט שלא בעינן יתובא דעתא בפועל ע"י האכילה שגם מי שיאכל סוף יום הכיפורים שיהא לו יתובא דעתא רק לאחריו פשוט שיעבור].

ומה שהעלה בשאגת אריה שאפי' אוכל שלא כדרך אכילתן חייב, אפשר דס"ל לפי"ז שהגם שסוף סוף איכא הכא איסור אכילה אכתי שני לן בין איסור זה לשאר איסורי אכילה, דסוף סוף איסור אכילה הכא נוצר מכח איסורא דיתובא דעתא, וממילא הגם שבכל התורה היכא דכתיב אכילה, שלא כדרך אכילה אינו נחשב, הכא שפ"ד שהרי זה אכילה שמביאה יתובא דעתא.

ויבואר היטב דברי החת"ס דהנאת גרונו לבד אינה מביאה יתובא דעתא, ולכך בעינן דוקא הנאת מעיו. ע"כ.

שובעו והכא שאין נפשו קצה אלא שאינו רעב לאכול לתיאבון' וכן כתבו בתוס' פסחים קז.; יעו"ש.

מ"מ חזינן לתוס' שאיכא אכילה גסה שכן מועלת ושמה אכילה, והכא מה איכפת לן ששמה אכילה הרי מ"מ אין לו יתובי דעתא מאכילה זו שכבר שבע הוא, וכדהוק'.

עוד איתא בגמ' שאכילה ושתיה אין מצטרפין מטעם דאין שיעורן שווה ולכא' אם האיסור הוא היתובא דעתא מה איכפת לן ששיעורן אינם שווה אכתי יש לו יתובא דעתא ע"י הצירוף.

צד נוסף שאיכא גם איסור יתובא דעתא וגם איסור אכילה

ונראה בביאור הדברים, שהרי באמת מסברא נאמר כהצד דהאיסור הוא יתובא דעתא, דהרי בתורה לא כתיב כלל איסור אכילה, אלא עשה דועינתם את נפשותיכם רק ברגע שאוכל בעצם מבטל עשה כי סותר הוא לעינוי, ומה שייך כלל לומר דאסרה תורה אכילה.

אמנם זה פשוט דגם להצד שהאיסור הוא יתובא דעתא הוא דוקא ע"י אכילה וכדילפינן לה בגמ' פ"א ע"א, והיה מקום לחדש ולומר דהן אמת שמה שצוותה התורה זה כלל לא איסור אכילה אלא עינוי בשב ואל תעשה, רק אכתי מכיוון שכל האפשרות לקיים את העינוי בשב ואל תעשה הוא ע"י לא לאכול, אפשר שהוא נכנס בכלל מה שציוותה התורה, וממילא הגם שנאמר שהאיסור הוא יתובא דעתא אבל בפועל הציווי הוא לא לאכול,

הרב אברהם קראם שליט"א

בענין סיכה ביום הכיפורים

כיון שאינו נהנה אע"פ שמועיל לו, ואילו כששותה שאר משקין מברך גם כשאינו צמא כיון שנהנה. והיינו, שאין ההנאה בשאר משקין חלוקה בין אם צמא לאינו צמא, דגם כשצמא נהנה מאותה הנאה שהיה נהנה אם לא היה צמא, ורק במים שאינו נהנה כלל כשאינו צמא הרי ההנאה של השתיה לצמא חולקת שם לעצמה, וכשאינו נהנה אין שום רושם בשתיית המים לענין ברכת הנהנין. והכא נמי, כאשר רוחץ לתענוג הו"ל סתירה לעינוי בעצם פעולת הרחיצה בלבד, שאז מתענג בתענוג רחיצה, אבל כשאינו לתענוג הרי אין ברחיצה זו שום רושם על האדם להחשיבה כסתירה לעינוי, שאין זה אלא ניקוי בעלמא, ואין הניקוי נעשה באותו שם רחיצה שמשתמש בה לתענוג. ודו"ק].

ונראה לפי צד זה, דבסיכה שאינה כלל לשם הגוף אין זה קשור לשם הסיכה שהיא לתענוג, וכמו שחילקנו ברחיצה שהם ב' שמות של רחיצה ה"נ בפעולה זו של סיכה כאשר לא נעשית כלל בשביל הבשר אין זה בכלל סיכה שאסרה התורה. וא"כ בשמן המשחה לחנוך בו את הכה"ג לא יהיה איסור סיכה כיון שאינו נחנך ע"י התענוג שבסיכה. ודוק היטב בזה.

ונראה נפק"מ למעשה ממש, בבושם שבבקבוקן קטן שרוצה לתת לחבירו להריח בו ביוה"כ, ואסור לשפוך ממנו על בגד דהוי מוליד ריח (סי' תקי"א ס"ד), אם מותר לתת על קצה האצבע בשביל שיוכל להריח בו (כמבואר במ"ב סי' קכ"ח סק"ג דאין בבשר האדם מוליד ריח), או דנימא דאסור משום סיכה. דבאופן זה הרי אין זה קשור כלל לסיכה של תענוג, שלא עושה כן בשביל מקום הבושם באצבעו כלל, אלא רק בשביל שיהיה לו ממה להריח, והרי זה כמו משיחת כהן גדול בשמן המשחה דמיירי ביה התו"י. ולפי הצד האחרון הזה לכאורה יש להתיר, ולומר דאין פלוגתא בין התוס' ישנים להרמב"ם. [אכן בלא"ה יש שיטות שלא נאסרה סיכה שלא לתענוג כלל וכרחיצה, ואין זה אפושי פלוגתא].

אי' בגמ' יומא י"ב ע"א, במה מחנכין את הכה"ג השני ביוה"כ אם נמצא פסול בראשון, אם נפסל קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר, אלא אירע בו פסול לאחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו וכו' ע"ש בסוגיא. והקשו התוס' ישנים מדוע לא יחנכו אותו בשמן המשחה, ותי' שהרי בבית שני כבר לא היה שמן המשחה שהרי יאשיהו גנזו, עכ"ד. והקשה הישוע"י בסימן תרי"ד, הרי יום הכיפורים אסור בסיכה, ואיך נתיר איסור סיכה בשביל לחנוך לכה"ג.

והנה שיטת הרמב"ם בפ"ג משביתת עשור לחלק בין רחיצה לסיכה, דרחיצה נאסרה רק לתענוג ואילו סיכה נאסרה גם שלא לתענוג, כגון להעביר הזוהמא בלבד, אלא שהותרה לחולה אפילו שלא במקום סכנה, וכ"פ בשו"ע ריש סי' תרי"ד. וברבינו מנוח על הרמב"ם הסביר משום דבסיכה לא מינכרא מילתא ולכן אסרו גם שלא לתענוג, [וזה לפי השיטה דשאר עינויים דרבנן – עיי"ש בכס"מ, או לשיטת הר"ן דשאר עינויים דאורייתא אלא שמסרן הכתוב לחכמים להכריע בהן מה אסור ומה מותר], ולפי הסבר זה צדקו דברי הישוע"י הנ"ל דאין להתיר סיכה של שמן המשחה לכה"ג אע"ג דאינו לתענוג כלל. אכן במג"א שם כתב דהחילוק בין רחיצה לסיכה הוא משום דסיכה הוי תענוג טפי. וצ"ב כוונתו, אי נימא דמש"ה נאסרה סיכה גם כשלא מתכוין לתענוג משום דהו"ל פסיק רישא וניחא ליה בו, הרי גם בתענוג דרחיצה ניחא ליה ומאי נ"מ בתענוג טפי, ואפשר שכוונתו כעין ד' רבינו מנוח דמש"ה ראו חכמים לאוסרה טפי מרחיצה. אכן אי נימא דשאר עינויים מן התורה, י"ל גם באופ"א, דברחיצה כשאינו עושה לתענוג אין זה אותו שם רחיצה, ואין זה סותר כלל לעינוי של הרחיצה כיון שנאסר רק סוג רחיצה שהוא לתענוג. משא"כ בסיכה, גדרה הוא התענוג שבה, שגם כשרוצה להעביר הזוהמא עושה זאת ע"י התענוג של הסיכה, ומש"ה גם סיכה כזו היא בכלל העינוי שאמרה התורה.

[דוגמא לדבר, מה דקיי"ל השותה מים לצמא מברך שהכל, ואם אינו שותה לצמא אינו מברך

הבה"ח יאיר צבי קראם נ"י

תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת

התורה לתקוע בשופר ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת מכל וכל ואפילו בשב ואל תעשה, אך כתב המגן אברהם דאכתי קשה לדעת הר"ן בסוכה (כא: מדפי הרי"ף) ובמגילה (ג. מדפי הרי"ף) דכל מה שגזירת שמא יעבירונו דוחה את מצוות שופר הוא משום שתקיעת שופר גופא ספיקא היא דלא בקיאינן בקביעותא דירחא, ולפי דבריו היה אפשר לדחות את תקיעת שופר בשבת גם משום הגזירה דשמא יתקן כלי שיר, ומ"מ המצווה דאורייתא לא היתה מתבטלת כיוון שמצד איסור יו"ט לא שייך לגזור, דממ"נ אם יו"ט הוא שפיר תקע ואי לאו יו"ט לאו מידי עבד, והניחו בצ"ע.

ובשו"ת כת"ס שם כתב טעם אחר ליישב קושיית המהר"ם פדוואה, דבאמת אין מספיק שבות אחד לדחות מצווה דאורייתא מטעם שכתב הרמב"ם "יבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם", אך בשבת דאיכא תרי שבותי גם שמא יתקן (או לפי מש"כ שם הכת"ס דדמי למלאכה) וגם שמא יעבירונו החמירו רבנן יותר וביטלו תקיעת שופר. ולכאורה לא מיושב התוס' בחולין בין ע"פ המג"א והט"ז ובין ע"פ הכת"ס, כי עדיין אין ק"ו שהרי הסיבה שאין ספיקה דוחה יו"ט הוא בגלל שאין חכמים יכולים לבטל דבר מה"ת מכל וכל או בגלל שבשבות האחת שיש ביו"ט אינה מספיקה לדחות את מצוות תקיעת שופר.

והנה הקשה הלחם משנה (פ"ב מהלכות שופר ה"ו) מדוע כתב הרמב"ם "יבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם", הלא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, וכאותה ששנינו (ר"ה לב:): "שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין על פני המים ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדבר שהוא משום לא תעשה". ולכאורה ע"פ המג"א ליתא לקושיא, כיוון דכל הני הדברים שהוזכרו במשנה לא יבטלו את תקיעת שופר לגמרי, וכן לדעת הכת"ס דשבות אחת נדחית ושני שבותין אינן נדחין ג"כ מתורץ דכל תקיעת שופר יש לה

בגמ' בחולין פד: ר' יוסי אומר כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסים את דמו מק"ו וכו' אמרו לו תקיעת שופר בגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת וספיקה דוחה יו"ט. ופירש רש"י וספיקה דוחה יו"ט דתניא טומטום ואנדרוגינוס חייבים אע"פ שהוא ספק אשה ואינה חייבת. והקשו בתוס' (ד"ה תקיעת שופר) וא"ת הא טעמא דשופר בשבת שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר והא לא שייך ביו"ט, ותירץ בתירוצו השני "אי נמי ה"ק שאין ודאה דוחה שבת משום גזירה דרבנן שמא יעבירונו וספיקה דוחה יו"ט אף על גב דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה ונדחה איסור זה מספק".

ומבואר בתוס' דאיכא בכל תקיעת שופר גם איסור דרבנן ולא פירש תוס' איזה איסור הוא. וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות שופר ה"ו) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשבת בכל מקום, אע"פ שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין, יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם, ולמה אין תוקעין גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירונו ד"א ברה"ר.

ולכאורה הטעם הפשוט הוא משום שלא מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין גזירה שמא יתקן כלי שיר (ביצה לו:): וכך כתב המגן אברהם (סימן תקפ"ח סק"ד) בשם המהר"ם פדוואה. ויעויין בשו"ת כתב סופר או"ח סי' ק"ו שכתב דגזרו עליה משום דדמי למלאכה כמו שגזרו על רדיית הפת אע"פ שחכמה היא ואינה מלאכה כתקיעת שופר.

והקשה המגן אברהם שם בשם המהר"ם פדוואה דכיוון שיש משום שבות בתקיעת שופר למה צריך להגיע לשבות של שמא יעבירונו בלאו הכי יהיה אסור לתקוע (ומכוח שאלה זו באמת כתב הט"ז שם סעיף קטן ה בתירוצו הראשון דבאמת אין שבות של שמא יתקן כלי שיר כיוון שלצורך מצווה תוקע ולא לצורך שיר ולכאורה יקשה עליו מדברי התוס' והרמב"ם שהבאנו), ותירץ המג"א וכ"כ הט"ז בתירוצו השני דאם נאסור לתקוע בשופר מצד שמא יתקן כלי שיר נמצא שנתבטלה מצוות

נדחה משום דפושע הוא דהיה לו להביא מאתמול,
ג', דהיכא שבעידנא דתקיעת שופר עובר על שבות
לא גזרו נגד דין תורה, אבל באין מעבירין עליו
את התחום שרוצה לעבור קודם התקיעה על השבות
לא התירו לו.

שבות אחת שמא יתקן וכשיש ב' שבותין נדחית
המצווה.

ותירץ הלח"מ ג' תירוצים: א', דשאני שמא יתקן
כלי שיר שהוא גזירה קלה דהתורה התירתו
בכל יו"ט, ולכאורה כוונתו למעין סברת המג"א,
ב', דשאני באין מעבירין עליו את התחום דאין

הבה"ח שלום קראם נ"י

בענין מלכויות זכרונות ושופרות

ענין תקיעת שופר לפסוקי השופרות, איך הפסוקים הללו מתחברים להמלכה כפי שמבואר בגמ' בר"ה?

להבנת הדברים צריך להתבונן בפסוקי השופרות ולחבר את המשותף ביניהם. מלבד הפסוקים

שמדברים על חובת התרועה לפני המלך ה', מדובר שם על שופר של מתן תורה, שופר של ראש השנה, שופר של הגאולה לעתיד לבא, והתקיעות שתקעו בביהמ"ק בשעת הקרבת הקרבנות. ולכן נראה לומר, שהמשותף לכל התקיעות הללו, שהם כחלק בלתי נפרד מההמלכה, שהרי בספר מלכים כתוב שבכל פעם שהמליכו מלך חדש "ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך" וכן כתוב: "ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה". וכאשר אנו ממליכים את הקב"ה בר"ה, אנו מזכירים הזדמנויות שונות בהן המלכנו או נמליך את הקב"ה, וכל תקיעה כזאת מוסיפה תוקף, ענין ומשמעות להמלכה העכשווית, ונבאר לפרטם כדלהלן: במתן תורה מבואר בחז"ל שבשעה שאמר הקב"ה "אנכי ה' אלהיך" קיבלו עליהם ישראל את עול מלכותו. לעתיד לבוא - יהיה ה' למלך על כל הארץ. שעת הקרבת הקרבנות - בקרבנות ציבור כתיב "אני ה' אלהיכם" ומשם לומדים שגם הקרבת קרבנות ציבור גם כן נחשבת מעמד של המלכה, א"כ טעמי הפסוקים בשופרות הם חלק בלתי נפרד ממעמד ההמלכה ולכן פשוט לגמ' שגם הפסוקים הללו יכללו בשופרות.

הגמ' בר"ה דף טז ע"א אומרת "ואמר הקב"ה: אמרו לפני בר"ה מלכויות, זכרונות ושופרות, מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה? בשופר." והקשה ע"ז הריטב"א, לכאורה לא ביארה הגמ' מה תכלית אמירת פסוקי השופרות, ותירץ שכוונת הגמ' כשאומרת ובמה - בשופר, גם לתקיעת השופר וגם לפסוקי השופרות.

אבל דבר זה צ"ב, שהרי הרס"ג כתב שתקיעת השופר מצטרפת להמלכת הקב"ה וז"ל: כמו שעושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום על תחילת מלכותם, וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא יתברך ביום הזה, וכן אמר דוד: בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', עכ"ל. ומלבד העובדה שהיא מצטרפת למלכויות, היא מצטרפת אף לזכרונות, כי מפורש במהרש"א [ר"ה דף ל"ב] שתכלית אמירת הזכרונות היא לזכור שיש שכר ועונש למצייתים ולממרים את פי המלך וא"כ השופר הוא כלי כדי להזהיר אותנו ולהכריז על השכר והעונש ושכל הרוצה לשוב כעת - יש לו את ההזדמנות לשוב, ואם לא שב אל יקרא תיגר על עצמו, וגם כאן ביאר הרס"ג שזוה גם כדרך המלכים שמזהירים תחילה את כל תושבי הארץ בהכרזה, וכל העובר על ההכרזה יענש, וכן עושים אנו. הרי לנו שתקיעת השופר ענינה כדרכי המלכים ולכן זה הקשר של השופר למלכויות וזכרונות, אך מה

הבה"ח אלחנן קראם נ"י

בענין ג' ספרים נפתחים בר"ה

וברבינו חננאל מביא – ואחד של בינוניים תלוי מר"ה ועד יוה"כ, זכו ועשו תשובה נכתבים לחיים, לא זכו לעשות תשובה נכתבים למיתה.

ושואלים המפרשים, איך יתכן שבינוניים יהיו בדיוק חצי חצי, הרי בכל שניה אפשר לעשות מצוה או עבירה, ואיך יתכן שמר"ה עד יוה"כ יקראו בינוניים, ועו"ק שאם עשו תשובה נקראים צדיקים, הרי להיות צדיקים לא מספיק תשובה אלא צריך רוב זכויות. ומתצים, היות ומר"ה עד יוה"כ זה זמן תשובה ואם הוא מנצלו סימן שהוא באמת צדיק גמור, ואם לא אז הוא רשע גמור שלא מנצל את הזמן המסוגל ההוא.

ובפחד יצחק לר"י הוטנר זצ"ל, מבאר שזה לא באמת כפשוטו חצי חצי ורוב ומיעוט, אלא פשט הגמ' מה מהות האדם האם הוטה יותר לתורה ומצוות וזו מהותו ורצונו, או ששואף לחיי עוה"ז ולתאוותו אז נקרא רשע, ולא תלוי במצוות ובעבירות.

איתא בגמ' בר"ה טז: א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן שלשה ספרים נפתחים בר"ה, אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינוניים, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, בינוניים תלויים ועומדים מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבים למיתה. וברש"י שם – בינוניים מחצה על מחצה.

והתוס' שם שואלים, איך יתכן צדיקים גמורים נכתבים לחיים ורשעים הפוך, הרי רואים שלפעמים הצדיקים מתים והרשעים נשארים חיים, ותוס' מתרצים לעולם הבא.

וישנם ראשונים שמבארים את דברי הגמ', צדיקים שהוצדקו בדין, אפילו רשעים גמורים, ורשעים מי שהורשע בדין אפילו צדיקים גמורים. ולכל אחד יש סיבות בפני עצמו, או שהצדיקים מתים כמו קרבן ציבור, או שהרשעים חיים בגלל ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו וגו'.

הבה"ח נתנאל מנחם קראם נ"י

בהא דבעינן תקיעת בר חיובא

שחילק המ"ב שם (ס"ק י"ג), אבל בקידוש שהוא מצות עשה מה"ת, אע"פ שאינו מחוייב בעצמו, מוציא אחרים מדין כל ישראל ערבים זה לזה. וא"כ לכאורה ה"ה בשופר שהוא מה"ת, שהמדבר ואינו שומע יוציא את הרבים יד"ח.

והנראה לבאר, דהנה נחלקו הראשונים בגדר מצות תקיעת שופר, אם המצוה בתקיעה, היינו שציוותה התורה לתקוע בשופר ואם שמע קול שופר בלא שתקע לא יצא יד"ח, או דילמא עיקר המצווה בשמיעה, והתקיעה אינה אלא הכשר לקיום המצוה.

גם לדעת הסוברים שעיקר המצוה היא בתקיעה, מ"מ ודאי יש תנאי בקיום מצוה זו, שחייב לשמוע את קול התקיעה, כמו בק"ש, והראיה ממתני' (ר"ה כז:): 'התוקע לתוך הבור או לתוך הדות אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא', ומוכח שהתקיעה לבד לא מהני, עד שישמיע לאוזנו את קול השופר.

וכן לדעת הסוברים שעיקר המצוה בשמיעה, ודאי שצריך לשמוע קול של מצוה, היינו שהתוקע יהיה בר חיובא ויוכל לצאת בתקיעת עצמו, ולא אמרינן הואיל שהמצוה היא לשמוע מה איכפת לן מיהו התוקע, והראיה לכך ממתני' (ר"ה כט.) דחש"ו אין מוציאין את הרבים יד"ח, ומוכח שצריך שהתקיעה תהיה ע"י בר חיובא.

וכיון שלכל השיטות יש דינים גם בתקיעה וגם בשמיעה, הנפק"מ הוא רק לגבי נוסח הברכה, א"נ לגבי התוקע בשופר הגזול, שפסק הרמב"ם (פ"א מהל' שופר ה"ג) שיצא יד"ח כיון שהמצוה בשמיעה ולא בתקיעה, ואין בשמיעת הקול גזל. ואי המצוה בתקיעה, הוי ליה שופר תשמישי מצוה ואינו יוצא בו יד"ח כשהוא גזול, דהו"ל מצוה הבאה בעבירה.

ודעת רוב הראשונים שעיקר המצווה בשמיעה. וכן פסק השו"ע (סי' תקפ"ה ס"ב).

ועפ"ז יש ליישב את הקושיות הנ"ל, כיון שמוכרחים אנו לומר שצריך לשמוע קול שופר מבר חיובא אפילו שאין המצוה בתקיעה אלא בשמיעה,

במשנה בראש השנה (כט.) איתא, 'חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן, זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אין מוציא את הרבים יד"ח'.

והנה, במשנה בתרומות (פ"א מ"ב) שנינו, 'חרש שדיברו בו חכמים בכל מקום שאינו שומע ואינו מדבר'. אבל חרש המדבר ואינו שומע הרי הוא כפיקח לכל דבריו כדאיתא בחגיגה (ב:). וא"כ גם במשנתנו לגבי שופר שחרש אינו מוציא את הרבים ידי חובתן, מדובר בחרש שאינו שומע ואינו מדבר.

אמנם כתב המאירי (ראש השנה שם) שאף חרש המדבר ואינו שומע אינו יכול להוציא אחרים ידי חובת שופר. וז"ל: 'לקצת חכמי האחרונים ראיתי שלענין שופר אף מדבר ואינו שומע אינו מוציא שמאחר ואינו שומע אינו בר חיוב שהדבר תלוי בשמיעה והרי נוסח הברכה לשמוע קול שופר'. וכן פסק השו"ע (סי' תקפ"ט).

והדברים צריכים ביאור, שהרי רק מי שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציא אחרים יד"ח ובחרש המדבר ואינו שומע הרי הוא בר חיובא אלא שאינו שומע ומדוע לא יוציא את האחרים יד"ח שופר. וכשם שהמחוייב במצוה יכול לברך ולהוציא אחרים אף באופן שאינו מוציא בזה את עצמו, כגון אדם שכבר יצא יד"ח קידוש בשבת יכול להוציא את חבירו בקידוש אף שעכשיו אינו מחוייב בדבר. וא"כ מאי שנא חרש המדבר ואינו שומע שחייב בכל המצוות, ובשופר אינו מוציא אחרים יד"ח, ומאי גרע בכך שאינו יוצא באותה תקיעה לעצמו.

ועוד צריך ביאור, שהרי מצינו בשלחן ערוך (או"ח סי' רצ"ז ס"ה) שכתב שמי שאינו מריח יכול להוציא אחרים בברכת בורא מיני בשמים, והקשה רבי עקיבא איגר (שם) מאי שנא מתקיעת שופר שפסק השלחן ערוך לגבי חרש שאף המדבר ואינו שומע שאינו בר חיובא אינו מוציא אחרים יד"ח.

ואף לשיטת הפוסקים (שם) הסוברים שמי שאינו מריח לא יכול להוציא אחרים בברכת הבשמים, מ"מ פליגי דוקא בבשמים שהוא מנהג החכמים כמו

האם יכול להוציא אחרים בברכה, חשיב שפיר מחוייב בדבר. ואילו עיקר המצוה היתה בתקיעה, החרש היה יכול להוציא אחרים יד"ח.

אמנם לכאורה לא שייך כלל למימר דבר זה. דלפי"ז אם המצוה היא בשמיעה, צריך תקיעה של בר חיובא בפועל ממש, יותר מאשר אם היתה המצוה בתקיעה גופא. וזה דבר שאינו מסתבר, אלא ודאי אין הדבר תלוי אם המצוה עיקרה בשמיעה או בתקיעה, וצריכים אנו לומר שמ"מ בעי שמיעת קול מפי בר חיובא שיכול להוציא את עצמו יד"ח המצוה, ולא סגי במה שמחוייב בדבר. ואכתי צ"ע מאי שנא מברכת הבשמים.

אפשר לומר דבעינן אף קול של בר חיובא בפועל, ולא רק קול של בר חיובא בעצם, כלומר, שהתוקע בעצמו יוכל לצאת בתקיעתו, וחרש המדבר ואינו שומע, אף שהוא בר חיובא בעצם (כמי שכבר עשה קידוש), מ"מ אינו בר חיובא בפועל, וכלפי עצמו לא חשיב בזה קול של מצוה.

למסקנא העולה מהאמור, שכיון שעיקר מצות שופר היא השמיעה, לכן נחשב חרש המדבר ואינו שומע למי שאינו בר חיובא בפועל, שאינו שייך בקיום המצוה, וכיון שאינו בר חיובא בפועל, לא יכול להוציא אחרים ידי חובתן, דבעינן קול של מצוה וליכא, ואע"פ שעיקר המצוה היא השמיעה, אבל בנידון מי שאינו מריח לגבי ברכת הבשמים

הערות ראש השנה

שנה טובה ומתוקה

יש להבין מהו הביטוי של "שנה טובה ומתוקה" וכן אמרינן בסימנים של ליל ר"ה: "שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה", ובקונטרס של הגר"ח קרלנשטיין זצ"ל כתב בהדבר היחידי שיש לו מתיקות היא התורה דרך בתורה יש עריבות ומתיקות כמו שמבקשים מידי יום ביומו "והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו". וע"ע ב"זתלמודו בידו" על ר"ה מאמור"ר זצ"ל הכ"מ שהרחיב במאמר שלם ענין זה.

אכן בערב ר"ה תשע"ז אמר לי אחי היקר הרב אלחנן שליט"א דהנה איתא ב"שערי תשובה" לרבינו יונה (שער הראשון אות ט') "העיקר הראשון החרטה - יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה'". והנה ההיפך מרע זהו טוב וההיפך ממר זהו מתוק, וזו הכוונה באמרנו "שנה טובה ומתוקה" היינו שנה של קרבת אלוקים והתקרבות להקב"ה ולא חלילה להיפך, ודפ"ח.

המלך הקדוש

כתב ה"חיי אדם" בסי כ"ד סעיף י' בשם הגאון רבי אבלי פאסוולער מוילנא דמי ששכח בליל ר"ה לומר המלך הקדוש אי"צ לחזור וכשם שאדם ששכח לומר יעלה ויבוא בליל ר"ח אי"צ לחזור משום שאין מקדשין את החודש בלילה ה"ה בהמלך הקדוש. ודבריו תמוהין למאד מה ענין זה לזה.

ונראה דאיתא בר"ה דף ט' ע"ב דאין הקב"ה מתיישב לדון עד שיקדשו הב"ד את החודש. נמצא א"כ שגם הדין בר"ה מיתלא תלי בקידוש החודש, ומשו"ה פסק רבי אברהם אבלי דכשם שאין חוזרין על יעלה ויבוא בליל ר"ח כן אין חוזרים על המלך הקדוש. מחתני שליט"א.

מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה

איתא בשו"ע סי' תקפ"א דמכבסין ומסתפרין בערב ר"ה, ויש לדון במה שונה ערב ר"ה משאר ערבי שבתות שנפסק בשו"ע סי' רמ"ב דתקנת עזרא שיהו מכבסין בגדים בחמישי בשבת וכתב שם המ"ב סק"ה דדוקא בחמישי ולא בשישי שיהיו פנויים לעסוק בצרכי שבת. כן עורר חתני היקר הרב ידידיה מילצקי שליט"א. ואמר ליישב דכנראה שיש חילוק בין שבת ליו"ט דכיון דהותרו ביו"ט מלאכות לצורך אוכל נפש א"כ ממילא יש לו פנאי לעסוק בתספורת וכיבוס דלא כערב שבת ועדין צ"ע. ויתכן דכיון דכאן הענין הוא 'להראות שאנו בטוחין בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטינו'. כלשון המ"ב שם סק"ה א"כ התירו להסתפר ולכבס דווקא בערב ר"ה כדי 'להראות' את ה'בטוחין'.

הרה"ג ר' יעקב קראם שליט"א

כיסוי השופר בשעת הברכה

אי' באחרונים (עי' בבה"ט סוף סי' תקצ"ג, ועוד) שנהגו לכסות את השופר בשעת הברכה. והנה במשנ"ב דרשו סי' תקצ"ב הביאו בשם הגהות הרד"ל שקרא תיגר על מנהג זה, שהרי כשם שבברכת הנהנין קיי"ל שצריך לאחוז את האוכל ביד ימין בשעת הברכה כמו כן בברכת המצות צריך לאחוז את המצוה ביד ימין, והרי כ"כ המ"ב בסי' ר"ו סקי"ח לגבי שאר מצוות, והאריכו עוד בזה. אבל לכאורה קשה לי מה ההשוואה לברכת הנהנין, הרי לפי מה שכתבו הראשונים דעיקר המצוה היא השמיעה בלבד כמו שמברכים לשמוע קול שופר, א"כ אין השופר נחשב חפצא דמצוה כלל, וכמו דמהני תקיעה בשופר גזול מהאי טעמא. ולכאורה זה פשוט. אכן כמדומני שדן הרד"ל גם מצד עובר לעשייתן עיי"ש.

הרב אברהם קראם שליט"א

שער

חג הסוכות

חידושי תורה מאבינו מורינו הגה"צ רבי ירחמיאל קראם זצ"ל

זמן שמחתנו

ולכך מומלץ לו לחזור בתשובה כי היכי דיהיה לזה קיום, אבל תחילת המחילה היא בלא תשובה, וכיון דלא שייך שמחה ושכינה עם עונות לכך חג הסוכות הוא הזמן המוכשר לשמחה בעבודת ה' כיון דהשמחה בו שלימה מחמת כפרת העוון, וכמו הארכנו כבר בענין זה בביאור שי' הגאון בענין עגני כבוד.

ולפי"ז הכל א"ש דלעולם עיקר מהות החג בסוכות הוא השמחה, ורק מה שדוקא אז הוא מהות החג ומה שדוקא אז איכא שמחה יתירה הוא משום דרק אז איכא מחילה וכפרה על העוונות, וממילא יכולה השמחה להיות שלימה. ונמצא דאין ענין השמחה כתוצאה מכח המצות אלא דהוא דבר שממילא דכיון דאיכא כפרה ממילא שייך שמחה ושכינה ולכך נהגה שמחה יתירה, ולכך דוקא החכמים ואנשי המעשה היו עושים השמחה יתירה כיון דרק החכמים הבינו גודל הכפרה והיו בדרגה גמורה ולכך שייך היה אצלם ריבוי השמחה שנובע מכח כפרה, אע"פ דלשאר העם גם היה השמחה מ"מ להם היתה השמחה יתירה.

ב. ולפי"ז נראה לבאר עוד את ענין הדירת עראי שבסוכה, דלעולם מי ששקוע בעוה"ז קשה לו לשמוח גם מצד המציאות שהוא מלא בדאגות וגם משום שקוע בעוה"ז, ולכך נא' שמח זבולון בצאתך ולא בעוה"ז כיון דבעוה"ז הוא מלא בטרדות וכדו'. וכן מבואר בקרא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה מרוב כל, דסיבת אי העבודה בשמחה הוא מרוב כל כמשנ"ת, וכן מבואר בחז"ל דאיזהו עשיר השמח בחלקו, דאפשר לומר דאי"ז שאלה ותשובה אלא בלשון תימה דוכי יש עשיר שיכול להיות שמח בחלקו. ולכך דוקא בסוכות שהוא זמן השמחה צריך לצאת לדירת ארעי מכל הטרדות כדי שיהי לבו פנוי לשמחה, וכן א"ש שקוראים קהלת מהטעם הנל.

וזהו הפשט בטור שכ' דפסח שייך לאברהם אבינו שנתן לאורחים ואכל, ושבועות כנגד יצחק שנעקד באיל, וסוכות שייך ליעקב כיון שקרא למקום שהוא סוכות. והמכוון בזה הוא שלו עשה בית היינו בית של תורה כמש"כ היונתן בן עוזיא

א. הנה בפ' פנחס לא הוזכר מהו חג הסוכות ולא הוזכר ענינו ואפי' הסוכה לא הוזכרה אלא רק נאמר חג לה'. וכן בפ' אמור לא מוזכר בתחילה אלא חג לה', ורק לבסוף כבדרך אגב מוזכר הענין דסוכה ולולב, וצ"ב מהו התוכן של החג ומדוע הוא לא הוזכר מיד בתחילה.

וכן ברמב"ם (פ"ד מסוכה) לא מוזכר מהו ענין חג הסוכות אלא רק ששיעור הסוכה וכו', בו בזמן שבכל חג כותב הרמב"ם את ענינו של חג קודם לגוף ההלכות והפרטים, וצ"ב.

והנה ברמב"ם בסוף הל' לולב (פ"ח הי"ב) כ' הרמב"ם דבכל החגים היתה שמחה אבל בחג הסוכות היתה שמחה יתירה, ולא ביאר מהו המקור לשמחה דחג הסוכות. אולם בס' המצות כ' הרמב"ם דהמקור לשמחת בית השואבה הוא מקרא דושמחת בחגך, אלא שהוסיף הרמב"ם בהל' י"ד דשמחה זו לא היו עושים אותה אלא אנשי מעשה בלבד אע"פ דהמקור ההוא מושמחת בחגך שהוא דין על כל א' וא' מבני", וצ"ב בכל זה.

ובהל' ט"ו כ' הרמב"ם השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה עבודה גדולה היא וכו', ועיין במ"מ שכ' שם באריכות דהיינו שמחת המצוות שמקיים מטרת ביאתו לעולם. וצ"ב דנראה שהרמב"ם פתאום עובר משמחת החג לשמחה כללית בעבודת ה', ולכא' הנושא הוא על שמחה המיוחדת לחג וכמש"כ רש"י בסוכה נ' דהוא משום ניסוך המים וכדו' שנא' בו ושאתם מים בששון דהוא דבר השייך רק לחג.

וי"ל בזה שיש ענין לשמוח בשמחת המצוה, וסוכות זו ההזדמנות לזה כיון דהוא בא אחר כפרת יוהכ"פ, ובעלמא עבירות מונעות שמחה, וכדמצינו על חתן ועל מי שעולה לגדולה שמוחלין עונותיו אע"פ דאינו חוזר בתשובה דהא המקור למחילת חתן הוא מעשיו, וע"כ דגדר המחילה שם אינה כיוכ"פ שזה בא מתוך תשובה אלא כהיכ"ת בעלמא לנישואין, והיינו משום דחתן צריך שמחה דבלא זה אין השכינה שורה, ושמחה עם עונות לא שייך ולכך נותנים לו מתנת מחילה שיחולו הנישואין,

עדיף טפי, ועני אי"ז טוב ויותר מזה עשיר אי"ז טוב כיון דנסיון העושר קשה מצד טרדת העוה"ז והשקיעות בו.

ד. והנה בענין שמיני עצרת אי' בחז"ל דהוא בכחינת קשה עלי פרידתכם ועיכבו עימי יום א'. וצ"ב דוכי יום זה יפטור הבעיה והא אדרבה רק יחמיר. וע"כ הביאור דהא בשלמא בשבעת הימים התעלינו בשמחה מכח היותנו בדירת ארעי אבל ביום הח' שחוזרים לבתיהם כבר אי"ז דירת ארעי, וע"כ דמהות שמיני עצרת אינו מה ששמחים בתורה אלא כלשון היוגתן בן עוזיאל שבשמיני נכנסים עם הסוכה והיינו לעצור את הסוכה בבית שישאר דירת ארעי גם בבית ורק היות ודבר זה ק' באו הגאונים והוסיפו ענין שמחת תורה אע"פ דאין כ"כ קשר, ויש עוד שהק' דאין מערבין שמחה בשמחה, ובפרט בא"י כשגמרו התורה פעם בג"ש ודאי דלא היתה שמחת תורה בשמ"ע, ובחז"ל רק ביום השני שמחת תורה, ויום א' הוא שמ"ע, וע"כ דחז"ל ראו צורך לקשר ביניהם כדי לבטל העוה"ז גם בכניסתו לביתו וממילא לצבור שמחה כל השנה אף בזמן שהוא בבית. וכמו שאמר דוד שקר שנאתי ואתעבה כי תורתך אהבתי, וידוע שהפוך משקר זה אמת ולא תורה, ודוד לא יכל להתפאר ששונא שקר דהא כ"א שונא שקר, וע"כ דהכונה לעולם השקר דלדוד היה בית יפה מדין המלך, וחדש ששונא את עולם השקר מכח התורה, ולכך הכניסו חז"ל את שמחת תורה ואי"ז חשוב עירוב שמחה בשמחה כי הכל דבר א'. ולכך סוכות נקרא סוכת שלומך, דבדירת ארעי אין סכסוכים וכולם שווים, כעני ועשיר במלחמה שאין יתרון לבעל הממון. ורק בסוכות שייך ד' מינים לצרף את כל חלקי עמ"י כיון דהוא זמן של דירת ארעי.

וא"ש דנשים אע"פ שחייבות במצות שמחה מ"מ אינם חייבות בסוכה כיון דלהם אין חשש שישכחו ויעברו לדירת קבע דאין להם רכוש דמה שקנתה אשה קנה בעלה ולכך מזוזה יש בבית ולא בסוכה, ולא רק מחמת שמירה אלא להזכיר שלא יהיה ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך כמש"כ הרמב"ם, וזהו שמחת חג הסוכות וזהו זמן שמחתנו, ושאר המצות מאפשרים לקיים מצוה זו.

ולמקנהו - לקנינו עשה סוכות מל' ארעי, וקרא לזה סוכות להזכיר כל הזמן שהעוה"ז ארעי.

וזהו הפשט בדעת ר"ע בדף י"א דסוכות ממש ולא ענני כבוד, וצ"ב דבשלמא זכר לענני כבוד א"ש שעושים ע"ז זכר, אבל אם הוא סוכות ממש מאי רבותיה, וע"כ דס"ל דלעולם יכול לסבור ר"ע ג"כ דהיו ענני כבוד ורק דאין עושים זכר לנס דענני כבוד וכמו שלא עשו זכר למן והבאר, ורק באו ללמד כאן הענין דדירת ארעי דאם המצוה היא 'שמחה' מוכרחים להשתמש בדירת ארעי. וכמו שכתוב ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עצב, ומשמע מהפסוק דיש ברכה שכן מוסיפה עצב, וע"כ דהמכוון לעושר כמותי ממוני דבו יש עצב, משא"כ ברכת ה' היא באיכות ואינה מוסיפה עצב, וכמו שנא' דורשי ה' לא יחסרו ולא כתוב שיהיה להם הרבה אלא לא יחסרו כי יתברכו באיכות הענין. וכן מצינו בפ' תולדות דעשיו אמר יש לי רב ויעקב אמר יש לי כל, וזהו משמעות חג הסוכות שירגיש בדירת ארעי וממילא יוכל לשמוח.

ג. ונראה לבאר עוד דבר לפי"ז, דכתי' בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, והיינו דהתורה מחייבת ז' ימים, אבל האזרח בישראל והיינו מי שהוא בר דעת ישב בסוכות בסתמא - תמיד וכל השנה שיפנים מסר זה שגם כשיש לו בית הכל ארעי. ודבר זה א"ש מאוד עם ד' הגאון דהא איתן האזרחי הוא אברהם, ואמר הגאון דמש"כ וה' ברך את אברהם בכל היינו בסוכה, דהא בכל היינו בסוכות תשבו, כל האזרח בישראל, למען ידעו דורתכם. וצ"ב דהא קיים את כל התורה ומה המכוון שנתברך בסוכה. ולפי"ד א"ש דבשביל קיום הברכה דבכל היה חייב להיות שאברהם האזרחי בישראל [מל' האזרחי] הסתכל על העולם בצורת ארעי, דאל"כ לא היה שייך שברכתו תהיה שלימה ובכל כיון דהעוה"ז מפריע לברכה.

והנה בנתנה תוקף מונים סדרת דברים שהשני המאוחר חמור מהראשון וכגון מי יחיה ומי ימות, וכן מי בקיצו ומי שלא בקיצו וכן הלאה, וצ"ב דא"כ מדוע כתוב מי יעני ומי יעשר והא עושר עדיף וטוב מעניות, וע"כ דעושר הוא לא טוב, ואע"פ דעני חשוב כמת מ"מ מי שאינו עני ואינו עשיר

הרה"ג ר' יעקב קראם שליט"א

חג הסוכות

אם כפוף לעצם החלות של חג הסוכות כלפי קדושת יו"ט, או שהוא חלות יום בפנ"ע שנאמר כלפי דין נטילת לולב, והביא נפק"מ בזה אם קיבל ע"ע תוספת ליו"ט מבעוד יום דארבעה עשר אם יצטרך לטול לולב בזמן ההוא, שהרי אצלו כבר חג הסוכות ועדיין יום. וביאר לפי"ז את תיבת "הזה" במה נאמר ובמה לא נאמר, ועדיין רב בזה הנסתר על הגלוי וצ"ע באחרונים בשיטות אלו.

והדברים מתאימים למה שנתבאר במקו"א בענין מש"כ השבה"ל דא"א שהחיינו על ספירת העומר, דדי לו בברכת הזמן של יו"ט, והקשו בזה, דמאי שנא מברכת הזמן של חג הסוכות שנאמרת בלילה ואינה פוטרת הלולב של היום, והתם אע"פ שהוא באותו היום ממש. ונתבאר בע"ה שם דיש לחלק, דממחרת השבת דכתיב גבי ספיה"ע, הכוונה שבשבת כבר נגרם החיוב לספור ממחרתו חמישים יום, כלומר שסיבת הדין תלויה בשבת, שממחרתו תתחילו לספור חמישים יום, ולא שהיום שממחרת השבת הוא סיבת הדין, ולכן ברכת הזמן של היו"ט הראשון פוטרתו, אבל בלולב אי"ז אותו מחייב של סוכה ולולב שהוא היו"ט הראשון של חג, אלא הסוכה מתחילה מהלילה והלולב מתחיל מהיום וא"כ יש להם שני מחייבים נפרדים. והדברים משלימים זא"ז, דגדר היו"ט שלגבי הלולב אינו כפוף לאותו יו"ט של עצם החג ולכן לא כתיב ביה הזה, וכן בעינן ב' פעמים לברך שהחיינו, ודוק היטב בזה.

יש להקשות במה שנאמר בפ' אמור גבי המועדים (ויקרא כ"ג) "בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש", ואחר כך נזכרו עוד ג' מועדים בתשרי, "אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכיפורים הוא", "בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות", "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים". וצ"ע שגבי יוה"כ וסוכות בפעם הראשונה שנזכר בפסוק כתיב "הזה" ואילו כשנזכר סוכות בפעם השנייה לא כתיב ביה "הזה".

ויש לבאר דהנה איתא בר"ה דף כ"ט ע"ב א"ר חמא בר חנינא כתוב א' אומר שבתון זכרון תרועה וכתוב א' אומר יום תרועה יהיה לכם, לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות בחול, וא"כ נמצא שבאמור בפסוק מיירי בר"ה שחל בשבת, דהא מוזכר בפסוק רק "זכרון" תרועה ולא "יום" תרועה, ולפי קביעות השנים כשחל ר"ה בשבת יחול יוה"כ ביום ב' ויו"ט א' של סוכות בשבת ואז לא נוטלים לולב, וע"כ יוה"כ וסוכות גבי ישיבה בסוכה מאי אכפת לן דלהוי בחדש השביעי "הזה", אבל סוכות דכתיב בתריה ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' א"א לאוקמי' בחדש השביעי הזה דהרי מיירי בסוכות שחל להיות בשבת ובשבת לא נוטלים לולב.

ומהגאון ר' נחום לבה שליט"א שמעתי לתרץ, ע"פ מה שהאריך והרחיב שנחלקו האחרונים בדין היו"ט הראשון לגבי לולב ולגבי חיוב סוכה

הידור מצוה דאגד הלולב

משום זה אלי ואנוהו כדקיי"ל כחכמים דפליגי אדר' יהודה, וכן הביא המ"ב בסעיף הקודם, א"כ מהו שם אגד שיצטרכו ללולב, הא הכל תלוי בהידור בפועל. (וביותר דלפ"ז מה הפשט במה שהביא מהאגורה באהלך דגם הקוישל'ה שלנו מיקרי אגד, הא סו"ס לא חייב עליו בשבת ויו"ט, ואפילו בטבעת כמו שנוהגים לעשות בפשטות אין כאן מלאכת קושר בשבת כלל).

איתא במ"ב סי' תרנ"א סק"ח: ומצוה לאגוד הלולב בקשר גמור - ולא בעניבה דאין זה קשר הנאסר בשבת ויו"ט ולא מקרי אגד, ועיין בתשובת אגורה באהלך שמצדד דמה שנוהגין העולם שלא לעשות קשר אלא עושין מן עלי לולב כמין בית יד ותוחבין הלולב בו ג"ז בכלל קשר ע"ש. עכ"ל, וצ"ב מה שכתב כאן דשם אגד יש רק אם חייב עליו בשבת ויו"ט, הא אגד לא בעינן "אגד" אלא רק

אגד גמור, שלא חייב עליו בשבת, ואז נקיים את ב' ההידורים הללו יחד. ובזה ניישב מה דאיתא ברמ"א באופן ששכח לאגוד הלולב מעיו"ט דיכרוך וכו', אע"פ שזה ודאי סתירה לשם אגד שהרי אינו יכול עכשיו לעשות קשר גמור, מ"מ עדיף שיקיים עכ"פ את הדין של יופי הלולב ע"י הכריכה שלו.

ויש להוסיף דכל הפתרון הזה שייך רק למה דקיי"ל כרבנן דאין שום דין אגד בלולב עצמו, רק משום אנוהו, אבל לר' יהודה דיש דין הידור בעצם ויליף גז"ש מאגודת אזוב לפ"ז לא יוכל להרויח את הדין אגודה והדין הידור ביחד, דהא ההידור צריך שיהיה ביחד עם הקיום מצוה עצמו כמ"ש בשם הגר"ח מבריסק, ויש לפקפק בזה ודוק.

עוד יש לפקפק בעצם הדבר, דאם בעינן קשר גמור כהלכות קשירה בשבת א"כ לא מועיל אם אינו קשר של קיימא שעומד להתיר אותו בשביל להחליף הערבות וכד', ואפילו אם מנתק את הקשר בלי להתיר ממש ג"כ הרי זה בכלל מתיר כידוע שיטת המהרש"ל בזה, ראה מ"ב סי' שי"ז. וא"כ שוב לא יקיים את הדין של קשר גמור א"כ לא יפתח את הקשר לעולם וצ"ע.

ואחר העיון בדברי התשובה אגורה באהלך הנ"ל, סברתו היא דלדין דקיי"ל אגד רק משום הידור, הכוונה היא שלא יבואו הד' מינים לידי פירוד אנה ואנה, ולכן כשעושה עניבה לא מהני דקרוב שיפתח הקשר ושוב אין זה נוי, ולכן בקוייטלה שפיר דמי.

אבל מצאתי בשו"ת אבני נזר סי' תל"ג וסי' תצ"ב שהעלה דדין האגד אפילו לדין דהוי הידור ג"כ צריך קשר גמור, דההידור אינו במראה אלא במה שהנטילה היא אחת, והביא בזה לשון רש"י בדף ל"ז ע"ב דמוכח דדין האגד הוא להיות לקיחה אחת, יעו"ש.

ובס' עיון המועדים (להרב אזולאי זצ"ל) הוציא מזה דגדר ההידור של זה אלי ואנוהו הוא משום מעשה הנטילה ולא היופי של הלולב בעצמו שיהיה נראה נאה, ולכן י"ל דיש הידור רק במה שעושה את הד' מינים בגדר של נטילה אחת, ולכן זה תלוי בהלכות קושר בשבת, אבל זה לא מיישב את הקושיות הנ"ל שבסוגריים וכמובן. ולכן היה נראה דעיקר דברי המ"ב אינם אלא סימן, דמה שחייבים עליו משום קושר ממילא יש לו שם אגד, אבל אי"ז דוקא משום שגדר ההידור הוא לעשותו נטילה אחת, אלא סגי במה שהלולב יותר נאה.

אבל בכמה מקומות מוכח כיסוד הנ"ל שהביא הרב אזולאי זצ"ל, וא' מהם הוא בגמ' ריש נזיר דאמרינן האומר אהא נאה הרי זה נזיר, ופריך ודילמא אתנאה לפניו במצוות קאמר דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, וכו', הרי דהידור במצוה אינו בעצם החפצא דמצוה אלא בגברא שמקיים המצוה ביותר הידור, ואפילו בס"ת נאה שהמצוה לייפות את הס"ת היינו משום שאז קיום המצוה היא ביתר הידור. ועוד יש להאריך בסוגיא זו והרבה מאד ראיות יש בנושא נרחב זה. (וידועים דברי הגר"ח מבריסק לגבי אתרוג מהודר וספק פסול, דאין קיום ההידור שייך לאחר קיום המצוה, ודו"ק בזה לפי הנ"ל).

אבל גם לפי כל הראיות הנ"ל, עדיין אפשר שאין המ"ב מתכוין אלא בצורת סימן וכנ"ל, וע"י שהלולב יותר נאה בחפצא ממילא מתקיימת המצוה ע"י הגברא ביתר הידור.

עכ"פ אולי יש להניח דב' הדינים קיימים, דיש הידור גם ביופי של הלולב בפועל, וגם במה שהנטילה היא אחת ע"י גדר קשר שחייב עליו בשבת, ולפ"ז אפשר לעשות גם קשר גמור שחייב עליו בשבת, כלומר קשר ע"ג קשר אע"פ שאינו נאה, ועל גביו לעשות טבעת כמנהגנו, אע"פ שעל הטבעת אין שם

הרה"ג יעקב אנגל שליט"א

בפתח הדברים אי אפשר שלא להיזכר בחג הסוכות עם סבא. אפשר לומר שזה היה "החג שלו" בהיותו יושב ראשו ורובו ושולחנו בסוכה במשך כל הזמן ומפלפל ושמח בהלכות החג, וכל אורח שהגיע היה "חייב" לשמוע "וורט פצצה" שהתחדש באותו יום וסבא יושב עם האקר רדיון לצידו ומדי פעם משמיע את קולו בשמחת בית השואבה. אמת מה נהדר היה מראה סבא הגדול ומרוב עווננו חסרנו כל זאת. המקום ינחמנו ונזכה בנחמת ציון במהרה.

בגדר חיוב אכילת כזית בליל יו"ט הראשון של חג

מדברות ביום פטורים ביום ובלילה פטורים בלילה. ולא שמענו שחלקו בין לילה ראשון לשאר הימים והלילות. ואם איתא לא סגי' דלא לימרו במה דברים אמורים בשאר הימים אבל לילה ראשון חייב שהכתוב קבעו חובה. אלא ודאי אינו חייב כלל. שהכתוב פטרו מדכתיב תשבו ומינייה דרשינן תשבו כעין תדורו. ואפי' שומרי גנות ופרדסים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה. ומי שמחייב עליו הראיה. ואנו לא שמענוה ולא ראינוה."

מבואר ברשב"א שגם בלילה הראשון אף שחיובו נלמד מט"ו ט"ז מכל מקום יש בו פטור של תשבו כעין תדורו ולכאוי' צריך עין מה המקור לפטור הרי חיובו נלמד ממקום אחר.

והביאור בזה הוא פשוט שתשבו כעין תדורו אינו פטור כמו פטור אונס אלא צורה איך מקיימים את מצוות סוכה שהצורה לקיים את הסוכה הוא כמו שאדם דר כל השנה וממילא גם בלילה הראשון מסתברא מילתא שהקיום הוא כמו בשבעת הימים רק הוא מחויב ולכן אם הוא מצטער הוא פטור.

ומעתה יש לעיין בדעת הרא"ש שס"ל שאין פטור מצטער האם קיום המצווה שונה בלילה הראשון ומה המקור לזה. ונראה לומר שיש לזה מקור בעצם דברי הגמ' שהרי מה שרבנן חולקים וס"ל שאין חיוב י"ד סעודות הוא מתשבו כעין תדורו ונראה שלא חולקים במהות על ר' אליעזר וגם לדידהו בעצם צריך לאכול י"ד סעודות וכשאוכל י"ד סעודות מקיים בזה מצווה אלא שאי אפשר לחייב לאכול כיוון שהחיוב אכילה הוא סתירה לתשבו כעין תדורו שכעין תדורו הוא אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ולכן בלילה הראשון שחייבו חכמים

משנה סוכה כ"ז נחלקו ר' אליעזר ורבנן בחיוב אכילה בסוכות דעת ר' אליעזר שיש חיוב לאכול בכל יום שתי סעודות והחיוב נלמד מ"תשבו שבעת ימים" "תשבו" כעין תדורו וכשם שבדירה אוכלים שתי סעודות אחת ביום אחת בלילה כך גם סוכה אוכלים שתי סעודות אחת ביום אחת בלילה, ודעת חכמים שכשם שדירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל כך גם סוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ואין חיוב אכילה אלא בלילה הראשון שנלמד היקש ט"ז ט"ו מחג המצות לחייב אכילה בליל ט"ו.

נחלקו הראשונים בחיוב אכילה בלילה הראשון דעת הרא"ש ברכות פרק ג' סי' כ"ג שהחיוב בלילה הראשון כיוון שנלמד מגז"ש הוא אפי' ירדו גשמים ורק בשאר הימים שילפינן מתשבו בעינן כעין תדורו ופטור בירדו גשמים.

מאידך כתב הרשב"א בתשובה ד' ע"ח, "עוד שאלת ליל ראשון של סוכות שירדו הגשמים או המצטער אם חייב על כל פנים לאכול כזית או כביצה בסוכה כיון שאין כ"כ צער באכילת שיעור ביצה או לא,

תשובה, נראים לי הדברי' שאין המצטער ואשר ירדו עליו גשמים חייבים עד כדי שתסרח המקפה לאכול בסוכה. דמלת תשבו כעין תדורו אמרינן. ולעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שעוש' אדם בביתו. דאם איתא לא אפשר דלא לימרו הכי בגמ'. והא דילפי' רבנן ט"ז ט"ו מחג המצות לאו למימרא שיהא חייב על כל פנים לאכול בסוכה לילה הראשון אפי' במקום צערא. דמצטער פטור הוא. אלא דהיכא דלא מצטער חייב לאכול בלילה הראשון ותו לא מיחייב. ודלא כרבי אליעזר. ותדע לך דהא לר' אליעזר חייב אדם לאכול י"ד סעודות בסוכה. ובין לדידהו ובין לרבנן הולכי

בדברי המהרש"ל בסוגיא שם יש חידוש גדול, שם איתא דעת ר' אליעזר שמי שלא אכל ליל יו"ט הראשון יכול להשלים בליל יו"ט האחרון ולכא' ק' איך אפשר להשלים בליל יום טוב האחרון הרי בליל יו"ט אחרון הוא לא אוכל בסוכה, ומבאר שם המהרש"ל שלמסקנא דעת ר"א שיש חיוב רק בלילה הראשון שנלמד ט"ו ט"ו מחג המצות חוב זה הוא לא חיוב מצד הסוכה אלא הוא חיוב אכילה ומה שהוא צריך סוכה הוא משום שזה ליל סוכות אך יכול להשלימו בליל יו"ט אחרון אף לא בסוכה משום שעיקרו הוא חיוב אכילה ולא חיוב סוכה.

המהרש"א שם פליג על דברי המהרש"ל וכותב שכשם שחיוב אכילה בליל ט"ו ניסן הוא מצה והוא לא חיוב אכילה ובמקרה מצה משום שאסור לאכול חמץ דא"כ היה אפשר לאכול מצה שאינה לשמה אלא הוא חיוב מצה כך גם בליל ט"ו תשרי הוא חיוב אכילה של סוכות ולא חיוב אכילה גרידא.

לסיכום יש ג' שיטות עיקריות בחיוב אכילה בליל יום טוב הראשון של סוכות שנלמד מהיקש ט"ו ט"ו לחג המצות: שיטת הרשב"א שעיקרו הוא חיוב של תשבו כעין תדורו והוא אותו דין של שבעת הימים רק שביום הראשון הוא מחויב. שיטת הרא"ש שהוא חיוב בפני עצמו ואין עליו את תנאי תשבו כעין תדורו. ובשיטתו - דעת המהרש"ל שהוא חיוב אכילה בלי קשר לסוכה רק כיוון שזה סוכות צריך לאכול בסוכה אך גם אם יאכל חוץ לסוכה יקיים חיוב זה, ודעת המהרש"א שכשם שחיוב אכילה בליל ט"ו דפסח הוא מצה כך גם אכילה בליל ט"ו של סוכות הוא בסוכה.

על כרחק אין בזה דין תשבו כעין תדורו וממילא גם מצטער חייב.

הרשב"א הוכיח דבריו ממה ששנינו ששומרי גינות פטורים בין ובין בלילה ולא מצינו שחילקו שבלילה הראשון חייבים ומבואר שלדברי הרשב"א גם שומרי גינות פטורים בלילה הראשון משום תשבו כעין תדורו.

ויש בזה חידוש גדול משום שידוע שפטור מצטער כולל שני דברים, אחד כשהוא מצטער בישיבתו ובזה גם אם ישב לא מקיים מצווה דלא הוי צורה של קיום המצווה, והשני כשהוא מצטער להשיג סוכה או להגיע לסוכה כמו אדם שהלך לישון כשירדו גשמים והפסיקו הגשמים דהדין הוא שלא צריך לחזור לסוכה והנה אם יחזור וודאי מקיים מצווה ורק לא צריך לחזור משום תשבו כעין תדורו. והנה בלילה הראשון שיש חיוב לאכול אם הוא מצטער בישיבתו נחא שלא מקיים מצווה לשיטת הרשב"א אך אם הוא שומר גינות אם יבנה סוכה וודאי מקיים מצווה אלא שלא צריך לבנות כל שבעת הימים משום כעין תדורו אך בלילה הראשון שהוא חייב לאכול ואם יבנה יקיים אמאי לא יבנה.

וצריך לומר שגדר החיוב בלילה הראשון הוא אותו תשבו כעין תדורו של השבעת ימים בלילה הראשון לקיימו ולכן אם התשבו כעין תדורו לא מחייבו בשבעת הימים הוא גם לא מחייבו בלילה הראשון.

עיקר הנקודה בדברינו הוא שהיה מקום לומר שהחיוב בלילה הראשון הוא ממקום אחר והתשבו הוא צורת הקיום ומה שמתחדש בדברינו שהחיוב הוא לקיים את התשבו כעין תדורו.

הרב יהושע הרשטיין שליט"א

בכח גזירה דרבנן לעקור מצוות סוכה מדאורייתא

לומר אחר שעבר זה הזמן אבל ק"ש שהוא מה"ת קורא אותה כל הלילה, ועוד שיטה הביא שם ונראה למורי הרב נר"ו שאפי' ק"ש שהיא מה"ת אינו קורא אותה אחר חצות שיכולים חכמים לפטרו ממצות עשה כל זמן שעושים כן משום סייג או משום קיום המצוה עצמה וכמו שופר ולולב.

עוד מצאנו ברא"ש בפסחים פ"י ס"ה הביא מחלו' גבי קידוש בביהכנ"ס, דדעת רבינו נסים שאם אין אורחים הוי ברכה לבטלה כיון דהמקדש לא יצא יד"ח דאין קידוש אלא במקום סעודה, ורבינו יונה סבר דל"ה לבטלה דהא דאמר' אין קידוש אלא במקום סעודה היינו מדרבנן אבל עיקר קידוש דאו' הוא, ובפמ"ג [רס"ט משב"ז א'] נקט דפליגי במחלו' של התוס' והר"ן האם בגזירה דרבנן מקיימים את הדאו'.

והנה מבואר בדברי התוס' חידוש, דהרי קי"ל ביבמות צ. שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשוא"ת וכמו שופר ולולב שיש כח ביד חכמים לבטלם בשבת משום גזירה שמא יעביירו ד"א ברה"ר, ובפשוטו היינו שהם לא עקרו את עצם הדין אלא זה חיוב כלפי הגברא במה שהוא מחוייב לשמוע לחכמים וא"כ הם כובלים אותו ולא נותנים לו אפשרות לקיים את החיוב שרמי עליה, ולכן אע"פ שבאמת הוא מחוייב לקיים שופר ולולב מ"מ הרי הוא כמי שאין לו שופר והוא אנוס ואינו יכול לקיים את חיובו.

וכ"כ הרע"א בדו"ח (מערכה ח') שאם יתקע בשופר ביו"ט ראשון של ר"ה החל בשבת הוא קיים מצות שופר מדאו' אלא שעבר על שבות מדרבנן.

אמנם בתוס' מבואר שאם יישב בסוכה ושולחנו בתוך הבית לא קיים המצוה אפי' מדאו', והיינו דהכח של חכמים הוא לא רק למנוע מהגברא לקיים את מצותו אלא לעקור את גוף המצוה ולומר שאין כאן מצוה.

וי"ל דגם הרע"א סבר הכי, אלא שגבי שופר נקט שחכמים לא עקרו את המצוה אלא הם הטילו איסור על הגברא, והסברא בזה היות והתם התקנה

התוס' סוכה ג. כ' דבסוכה ששולחנה בתוך הבית כיון שרבנן גזרו ע"ז לא מקיים אפי' את המצוה דאו', והוכיחו מהא דאמרו זקני ב"ש לר' יוחנן החרוני שאם היית נוהג כן לא קיימת מצות סוכה מימך, משמע שאפי' את הדאו' הוא לא קיים, ומבואר שיש כח ביד חכמים לעקור את המצוה אפי' מדאו', וכע"ז כ' בפסקי תוספות ברכות [פ"א אות כו] וז"ל יש לדקדק על סייג שהוסיפו חכמים על המצוה אף אם קיים עיקר המצוה כהילכתה בלא התוספת שהוסיפו חכמים הוי כאילו לא קיים כלום.

אמנם בר"ן ובריטב"א לק' כ"ח: שכ' שלא קיימת מצות סוכה כרצון חכמים מימך וכדתנן בפסח כל שלא אמר ג' דברים הללו לא יצא ידי חובתו כלו' שלא קיים מצותו כראוי אבל ודאי שהוא קיים את המצוה מדאו'. אבל לשי' התוס' הוא לא קיים את המצוה כלל.

ובפמ"ג סי' תרל"ד כ' שנפק"מ אם אכל בסוכה ששולחנו בתוך הבית ואח"כ הוא חזר ואכל בסוכה שהשולחן בתוכה האם צריך לחזור ולברך שוב שהחיינו ובבכורי יעקב כ' שודאי שלכו"ע אי"צ לחזור ולברך, ועוד נפק"מ כ' השאג"א [סימן צ"ו] באופן של עדל"ת דאם יודמן לו לקיים מצוות סוכה באופן של עדל"ת דאם הוא מחוייב מדאו' דוחה אך אם קיים את הדאו' לא דוחה, ועוד נפק"מ כלפי דין כפיה על המצוות ששיטת רש"י שרק במצוות דאו' כופין עד שתצא נפשו.

וגבי ק"ש כתב בתלמידי רבינו יונה [ריש ברכות] דאע"פ שמדאו' קריאת שמע עד עלות השחר מ"מ רבנן גזרו שיקרא עד חצות ואם לא קרא פליגי ר"ג ורבנן האם בדיעבד יוצא עד עלות השחר שלרבנן לא יוצא אחר חצות אפי' בדיעבד, והק' ויש להקשות לרבנן דאמר' אפי' דיעבד אינו יוצא אלא עד חצות אם עבר חצות מה יהא דינו, שאם נאמר שלא יקרא כלל קשה כיון דק"ש חיוב מן התורה היאך יכולים חכמים לפטרו ממנה, ואית דאמר' דאחר חצות קורא אותה בלא ברכות כיון שהברכה דרבנן יכולים הם בשלהם למנוע שלא

ש"מ דפסולה מדרבנן אלא ודאי כדאמרן, והיינו שהוכיח הריטב"א דמהא דאיכא ברכה בשעת הסכנה ע"כ שיוצא בשעת הסכנה.

והק' האחרונים דמה הוכיח הריטב"א מברכה, והרי הריטב"א ס"ל דהיכא דאיכא גזירה דרבנן מ"מ הוא קיים המצוה מדאו' וא"כ הוא יכול לברך מחמת החיוב מדאו'. [ועי' בפמ"ג שדן שאולי הברכה היא מדרבנן והם אמרו שפסולה לכן ליכא ברכה].

[ובעי"ז מצאנו גבי ד' מינים דפסק המחבר (סי' תרמ"ט ס"ו) שבשעת הדחק שאין בנמצא כשר כל הפסולים נוטלים ואין מברכים, ובפמ"ג כ' דאפי' בפסולים דרבנן לא מברכים בשעת הדחק, וצ"ע כנ"ל אמאי אינו מברך מחמת קיום המצוה מדאו'.

והנה גבי לולב י"ל דל"ש שם ברכה היות וג"א יטול את הלולב הפסול מדרבנן עדיין מדרבנן לא קיים את חיובו והגברא מחוייב ללכת ולטרוח לחפש לולב כשר, וא"כ י"ל דברכה שייך רק במקום שהוא מקיים את המצוה בשלימות אך במקום שהוא עדיין נשאר בחיובו ל"ש ברכה.

אבל גבי סוכה ליכא למימר הכי היות והחיוב הוא רק כשרוצה לאכול או לישון אבל אם אינו רוצה לישון אינו מחוייב בסוכה, וא"כ כשאוכל בסוכה הפסולה מדרבנן ל"ש לומר שלא קיים את חיובו היות ואין עליו חיוב לאכול בסוכה אחרת].

וצ"ל דחלוק נסר משלחן שבתוך הבית היות והיא ששולחנו בתוך הבית יש לו סוכה כשרה וא"כ מה שחכמים פסלו הם פסלו צורה של ישיבה בסוכה שהשלחן בבית והיינו שהם לא פסלו את החפצא של הסוכה אלא את הישיבה בסוכה הזאת, וממילא סבר הריטב"א דאם הוא ישב בסוכה א"כ הוא יקיים עכ"פ את החיוב דאו' כיון שהסוכה מצד עצמה היא סוכה כשרה.

היא מצד איסור שבת ולא מדיני השופר והלולב ולכן הם הטיילו איסור על הגברא ליטול אותו בשבת, וממילא אם הוא תקע הוא קיים מצוות שופר מדאו', משא"כ בסוכה ששולחנה בתוך הבית שם הגזירה היא על עצם הישיבה א"כ בכה"ג חכמים ביטלו את עצם הישיבה בסוכה'.

ושמעתי מהגאון ר' יצחק לנדאו זצ"ל להקשות דבריש מסכתין הק' אמאי גשמים בחג הם סימן קללה הרי הוא יכול לתקוע את הסכך במסמרים, ואפי' את"ל שאסור משום גזרת תיקרה, מ"מ כיון שלא אסור אלא מדרבנן ל"ש למימר שהגשמים בחג הם סימן קללה, וכ' הרע"א פי' שיקיים עכ"פ את הדאו', ולכאו' לשי' התוס' שאם מדרבנן הוא לא מקיים א"כ אפי' מדאו' הוא אינו יוצא ידי חובה א"כ שפיר הו"ל סימן קללה.

[וייש שנקטו שהטעם שהוא עוקר את דברי חכמים נעקר הדאו' זה משום שהוא פושע שהוא עקר את דברי חכמים אך הכא שיורדים גשמים והוא לא יכול לקיים את תקנ"ח אינו פושע כלל ולא עקר את הדאו'.

ב]. והנה בר"ן ובריטב"א מבואר שאע"פ שרבנן גזרו בכה"ג מ"מ מדאו' הוא יצא ידי חובה וא"כ באופן שיש לו סוכה ושלחן בבית צריך לשבת בה כדי לקיים עכ"פ את הדין דאו'.

ובגמ' י"ד: פליגי תנאי אם מסככינן בנסרים ברוב ד' או דאיכא גזירת תקרה ומייתנין התם אמר ר' יהודה מעשה בשעת הסכנה שהבאנו נסרים שהיו בהם ארבעה טפחים וישבנו תחתיהן אמרו לו משם ראייה אין שעת הסכנה ראייה, וכ' הריטב"א שם דשמעינן מהתם שכל שפסולה מדבריהם משום גזירה מסככינן בו בשעת הסכנה דלא אפשר בכשרות ומברכים על ישיבתה דאילו לא היו מברכים בה מאי מייתי ר' יהודה הא ודאי כיון דלא מברכינן

1. ושי' התוס' צ"ב איך יש כח ביד חכמים לעקור את הדין דאו',

ובדבר אברהם [ח"ב סי' כ"ו סק"י] ביאר דכיון דמדרבנן ליכא קיום מצוה של סוכה א"כ נמצא שהוא אוכל חוץ לסוכה, וא"כ מדבריהם הוא עובר על איסור אכילה חוץ לסוכה והוי מצוה הבאה בעבירה ול"ה מצוה כלל וה"ה גבי ק"ש שאסור לעשות כב"ש שמא אחרים יעשו כמותו והוי מצוה הבאה בעבירה, ולפי"ז זה דוקא בכה"ג שע"י הגזירה דרבנן הוא עובר באיסור במה שאוכל חוץ לסוכה אבל באופן שיטול את ארבעה שפסול מדרבנן צ"ל שהוא קיים את החיוב מדאו'.

והביא עוד בשם ר' אליהו קמאי ממיר שתי' שחכמים הפקירו את הסוכה מדין הפקר ב"ד הפקר וממילא אי"ז שלו ואין הוא יוצא בזה ידי חובה, אלא דהק' עליו דמה יתרץ גבי ק"ש.

כל מקום ומקום הם התערבו כפי שראו והיינו שהעיקרון הוא שהם רצו להתערב כמה שפחות בדאו' אבל אם הם ראו צורך הם גם ביטלו את הדאו'.

וא"כ בתקנת מריש כיון שהתקנה היא לפוטרו ממצוות השבה א"כ הוצרכו חכמים להקנות את החפץ הגזול לגזלן היות ולא סגי בנתינת רשות, היות וגם אם בנתינת רשות אינו גזלן בשימוש מ"מ הוא מחוייב בהשבה וע"כ שהקנו לגזלן לגמרי משום תקנת השבים, וממילא ניחא שאפי' אם צריכים בסוכה לכם גמור מהני תקנת מריש לקיים מצוות סוכה.

אבל גבי להקנות אתרוג ולולב לקטן, שם התקנה נעשתה בתור תקנה כללית בשביל כדי חייו של הקטן שיוכל למכור את נכסיו ולא תקנה בשביל מצוות לולב, וא"כ די במה שחכמים נתנו רשות להשתמש בנכסים שקנו מהקטן והקונה אינו עובר באיסור גזל, וממילא אם יקנה לולב מקטן כיון שצריך שיהיה לכם א"כ לא יצא יד"ח היות ובכה"ג צריך שהקונה יקנה קנין גמור מדאו' וע"ז חכמים לא עשו הקנאה גמורה.

ומעתה י"ל דכו"ע מודו דיש כח ביד חכמים לעקור מה"ת, אלא דפליגי ע"כ ראו חכמים צורך להתערב בסוכה, דהתוס' סברי דבסוכה כיון שהם גזרו על הסוכה א"כ הם ביטלו את עצם החפצא של הסוכה וממילא ג"א הוא ישב בסוכה הוא לא קיים את המצוה, בשונה משופר ששם חכמים לא פסלו את השופר אלא תקנו את התקנה שלא יחלל שבת וכמו שנתבאר.

והריטב"א פליג וסבר שיש חילוק בין נסר לסוכה ששולחנו בתוך הבית האם הם פסלו את הישיבה בסוכה או את החפצא של הסוכה ובזה זה תלוי האם הוא קיים את הדאו'.

אבל גבי נסרים סבר הריטב"א דחכמים פסלו את החפצא של הסוכה דהם פסלו סוכה שהיא מסוככת בנסרים וא"כ החפצא של הסוכה פסולה וסבר הריטב"א שבכה"ג אפי' את הדרבנן הוא לא קיים ולכן הוצרך הריטב"א להוכיח מברכה, דמזה שמברכים על הסוכה בשעת הסכנה מוכח שהוא מקיים את המצוה עכ"פ מדרבנן.

והעולה מכל הנ"ל דיש כח ביד חכמים לעקור אפי' את הדאו' אלא שהם לא השתמשו בזה בכל מקום וזה תלוי בכל מקום לפי גדר תקנותם וצ"ב בזה.

ומצאנו כע"ז גבי קנין דרבנן אי מהני לדאו' דבגמ' סוכה ל"א. מבוואר דמועיל קנין דרבנן לדאו' גבי ההיא סבתא שצווחה דריש גלותא ורבנן ישרי בסוכה גזולה וא"ל ר"נ דפעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד, דכיון שרבנן תקנו תקנת מריש שהגזלן אי"צ להחזיר את החפץ אלא דמים אין לה אלא דמי עצים בלבד ומהניא גם לשל תורה משום שהפקר בי"ד הפקר.

ומאידך אמרי' שם מ"ו: לא ליקני איניש לולבא לינוקא ביו"ט ראשון כיון שהקטן [שהגיע לפעוטות] קונה מה"ת ואינו מקנה מה"ת [עי' רמב"ם פ"ח מלולב ה"י], ובמחנ"א העמיד סתירה זו מעוד מקומות וע"ע בשעה"מ הל' לולב שהאריך בזה.

ובשער"י [ש"ה פ"ט] הק' איך אפשר לומר שלא מועיל קנין דרבנן לדאו' והרי אם לא מהני הקנין נשאר איסור גזל שהוא מה"ת וע"ז אמרי' הפקר בי"ד הפקר, וא"כ כמו שמועיל כלפי איסור גזל למה שלא יועיל לכל דיני התורה.

וביאר הגרש"ש שבאמת הכח שנתנה התורה לחכמים הוא כח בלתי מוגבל להפקיר ולהקנות כפי שיראו לצורך תקנתם, וכמו שיש לכל בעלים כח שיכול להקנות לחברו לגמרי, וכן יכול לתת לו רשות להשתמש שלא יעבור באיסור גזל, ה"ה חכמים

הרב אברהם קראם שליט"א

בסכך פסול מעל הסכך

כשהוא סגור, משום דאין תחתיו י' טפחים. וברמ"א בסו"ס תרכ"ו מבואר דהו"ל כישן בסוכה שתחת הבית. ולא סגי בטעם שקיי"ל להחמיר לגבי מצטרף סכ"פ בהדי סכך כשר אפילו בצילתה של התחתונה מרובה, דמ"מ יהיה מותר לעשות התחתונה מעובה כמין בית, דהשתא לא שייך מצטרף בסכך הפסול שמעליו.

והנה במ"ב ר"ס תרכ"ו הביא המקור שסוכה שתחת הבית פסולה וכן תחת האילן ותחת סוכה, הכל מחד קרא כנ"ל, ומיד אח"כ הביא המקור דבית גופא פסול, וכן אילן. ותמוה טובא, הרי לענין הפסול הזה אין ג"מ ממה עשוי הסכך העליון. ואין כאן גם סיבה נוספת לפסול שהרי ישן תחת סכך כשר ואין אוהל מפסיק בינו לבין הסכך.

ולכאורה מזה נראה, דמה שאמר שמואל כהכשרה כן פסולה קאי דוקא על סוכה שתחת הסוכה, והכוונה כהכשר העליונה כך כוחה לפסול את שתחתיה, וא"כ בסכך פסול גופא הרי יש לו כח לפסול את עצמו ולכן יוכל גם לפסול את שתחתיו אפילו בלי גובה הכשר סוכה, וצע"ג, דמ"מ ברש"י ותוס' הנ"ל מבואר לא כן.

איתא בגמ' דף ט. שהמקור לפסול סוכה שבתוך הבית הוא מקרא, בסכת ולא בסוכה שתחת הבית.

ולכאורה הוא אותו הפסול ממש של סוכה תחת הסוכה שמופיע לעיל מיניה, ואין שום חילוק אם הסכך העליון הוא כשר או פסול, וא"כ הרי נצטרך בין הסכך לגג הבית עשרה טפחים כדי לפוסלה, כמו בסוכה תחת הסוכה.

וב"מ לקמן דתנן במשנה י'. פירס עליה סדין וכו', וכתבו תוס' דזה רק באין צילתה מרובה דאז פסול משום דקמצטרף סכ"פ וכו', ומשום שני סככין הרי לא מיפסל עד שיהיה ביניהם טפח או ד' או י', וקיי"ל כשמואל דאמר עשרה, כהכשרה כך פסולה. וכ"מ ברש"י הראשון על הגמ' שם ע"ש.

ועוד יל"ע לפי"ז, אם יש סכל פסול מעל הסכך הכשר בגובה, כגון מנוע מזגן וכד', לא יפסול אפי' בד' טפחים עד שיהיה בו רוחב הכשר סוכה ז' על ז', ואפילו לישן תחתיו יהא מותר.

וזה תמוה מאוד, דא"כ מה כל הפולמוס בענין הגגות הנפתחים ונסגרים מעל הסכך מפני הגשם (עי' במ"ב סי' ----), הרי יכול לישן שם לכתחילה גם

הבה"ח אשר קראם נ"יו

שחמתה מרובה מצילתה

וחצי פסול. משא"כ בחצי כשר וחצי אויר, למעשה הפרוץ מרובה על העומד, דלמטה חמתה מרובה, ולכן פסולה דחשיב פרוץ מרובה על העומד.

והנה התורי"ד והשפ"א הבינו בדעת ר"ת שסובר שבסכך אין כלל וכלל דיני צל, אלא רק דיני מחיצה. ולכן מקשה עליו התורי"ד א"כ מדוע לא יועיל למסכך קנה ולבוד קנה ולבוד פחות מג' טפחים. הרי מדיני מחיצה זה בסדר. אלא שלפי הרמב"ן הדברים קצת יותר מתקרבים זה לזה, שהן לר"ת והן לרמב"ן בעינין מחיצת צל, אלא שלר"ת שיעור המחיצה ככל שיעורי המחיצות ולרמב"ן אמנם צריך שיעורי מחיצות, אלא שכאן אין את שיעור המחיצות הדרוש, דכאן הפרוץ מרובה על העומד דלמטה חמתה מרובה מצלתה. והנה עד כאן לדברי הרמב"ן.

אבל התורי"ד הולך בדרך קצת שונה ומיישב דאין סתירה בדברי רב פפא דבחצי סכך כשר וחצי סכך פסול - כשר, כיוון שפרוץ כעומד. אבל גבי חצי כשר וחצי אויר כיוון יש דין נוסף שיהיה צל וכיוון שאין צל, פסולה. ואע"ג שהפרוץ כעומד. ומוסיף התורי"ד דאפילו אם יהיה הסכך העומד מרובה על הפרוץ, או אפילו חור אחד קטן בסכך, ולמטה יהיה חמתה מרובה מצלתה, פסולה, די ש צל.

והנה ההבדל בין הרמב"ן לתוס' רי"ד, דלהרמב"ן בעינין שיעורי מחיצה וכאן אין שיעורי מחיצה דחשיב פרוץ מרובה, ואילו להרי"ד גם אם יהיה העומד מרובה על הפרוץ אם למטה חמתה מרובה, פסולה די ש צל.

והנה בדף כ"ב ע"א גבי סוכה המדובללת מבואר בגמ' דאם יש בין הקנה העולה לקנה היורד ג' טפחים פסולה, ואם אין, כשרה. ומבאר רש"י דאם יש ג' טפחים אין זה חשיב סכך ואז פסולה מטעם שחמתה מרובה מצלתה. ומבואר א"כ, דאם אין ג' טפחים כשרה ואע"ג שחמתה מרובה מצלתה, דכיוון דכל הסכך חשיב אחד אין זה בעיה שחמתה מרובה.

במשנה ריש מסכת סוכה איתא ושחמתה מרובה מצילתה פסולה. והנה במשנה בפרק שני איתא ושצילתה מרובה מחמתה כשרה והגמרא (כב:) מקשה סתירה שמדיוק המשנה בפרק ראשון משמע שחמתה מרובה פסולה, הא כי הדדי, דהיינו שצילתה וחמתה שווים - כשרה. ואילו מהמשנה בפרק שני מדיוק דשצילתה מרובה מחמתה כשרה הא כי הדדי, דהיינו ששניהם שווים - פסולה. והגמ' עונה כאן מלמעלה כאן מלמטה. ומבאר רש"י כשלמעלה בסכך יש חצי צל וחצי סכך כגון שיש קנה אחד וחסר אחד וכן הלאה על כל הסוכה, זה הדיוק שחצי חצי פסולה. כיון שכשיש למעלה שווה בשווה, השמש למטה בסוכה מתפשטת יותר ולכן הסוכה פסולה. והדיוק מהמשנה הראשונה דהא שווה בשווה כשרה, מדובר שהשווה בשווה למטה בסוכה דהיינו שלמעלה בסכך, הסכך מרובה מהצל ואפילו הכי למטה יש חצי חצי, דדרך החמה להתפשט למטה כדנתבאר. ורב פפא אומר דהיינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מתחת דהיינו כשהנקב רחב כשיעור זוז חמתו מרובה למטה כשיעור סלע.

והנה לכאורה ישנה סתירה בין דברי רב פפא, דכאן אומר דכשיש סכך ואויר כי הדדי למעלה (לפירוש רש"י) פסולה ואילו גבי עירובין אומר רב פפא דפרוץ כעומד חשיב מחיצה. וכבר הקשה כן רבינו תם. ותירץ, דמי שעומד מלמעלה ליד הסכך ומווד שיש כי הדדי, כשרה כיון שאין פרוץ מרובה על העומד. אבל מי שעומד למטה ומשם הסכך והחמה נראים לו כי הדדי, פסולה. כיון שמלמטה האוויר נראה קטן ובאמת אין זה כי הדדי.

והרמב"ן מיישב דאין סתירה, דגבי מחיצה אמרה תורה שלא יהיה רוב פרוץ וכן גבי סכך שלא יהיה רוב פסול וא"כ חצי סכך כשר וחצי סכך פסול, כשר. כיוון דאין רוב פסול. אבל גבי חצי סכך כשר וחצי אויר, לא שייך לומר כן. דכשיש למעלה עומד כפרוץ, למטה, כיוון שהחמה מתרחבת למטה הפרוץ מרובה על העומד ולכן פסולה. וזהו החילוק דבחצי כשר וחצי פסול זה באמת חצי כשר

אך יש להעיר, דרש"י בדף ב' אומר חמתה מרובה מצלתה פסולה כיוון שהמיעוט בטל ברוב וכמי שאינו, ולכאורה כל זה מתאים לפי שיטת הרי"ד דאילו לפי שיטת הרמב"ן מספיק לומר פסולה כיוון שאין שיעור מחיצה דהרי הפרוץ מרובה על העומד. ורק לשיטת הרי"ד שיש דין בצל היה אפשר לומר דכיוון שיש צל ואפילו בשיעור מועט, תהיה הסוכה כשרה תחת הצל דהרי לא צריך רוב צל, דאפילו לרב הונא בריה דרב יהושע אם יש למטה כי הדדי כשרה (דלמעלה יש צלתה מרובה) וא"כ אולי גם שיעור מועט של צל יועיל להכשירה, לכן אמר רש"י שמיעוט הצל בטל ברוב, וא"כ כאן יוצא שרש"י ס"ל כן כהתור"ד ויש לעיין.

והנה כל זה לדברי הרמב"ן שדי בשיעור מחיצה וכאן שיש שיעור מחיצה דחשיב מחיצת צל, דהרי אין טפח בסוכה שלא מסוכך ולכן כשרה (משא"כ בחצי כשר וחצי אויר, אין כאן שיעור מחיצה דכיוון שלמטה חמתה מרובה חשיב פרוץ מרובה על העומד דהפרוץ שולט על העומד). אבל לפי התור"ד שיש דין נוסף דין צל מדוע כשרה הרי סוף סוף אין צל. ובאמת כך שואל הרי"ד על רש"י ואומר שנראה לו שסוכה המדובללת שחמתה מרובה תהיה פסולה ואע"ג שאין ג' טפחים בין קנה לקנה כיוון שסו"ס חמתה מרובה. ונמצא דהרי"ד אזיל לשטתו.

הבה"ח יחיאל קראם נ"י

בענין השמחה בחג הסוכות

וד' מינים, ובמיוחד עם התורה רוקד מאליו משמחה שיש לו, ולא צריך לצוותו עת רוקד בסוכות ובש"ת. כי השמחה היא מתפרצת אצל הצדיקים ביתר שאת וביתר עוז.

וברמב"ם בהל' לולב פ"ז הט"ו, השמחה שישמח האדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שציוה בהן עבודה גדולה יהא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו שנא' תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב וכו'.

ומבארים העולם שאצל כל אדם צריך הרבה עבודה בשביל לשמוח במצווה, אבל אצל הצדיקים אחרי עבודת האלול ור"ה ויוה"כ היו מלאים בשמחה ובסוכות היו ממש רוקדים משמחה.

כבר ידוע פי' רש"י בפ' ראה על הפסוק "ושמחת בחגך והיית אך שמח" – לפי פשוטו של מקרא אין זה ציווי אלא לשון הבטחה.

ותמיד סבא זצ"ל היה מביא את הרש"י הזה ומתפעל מאוד, ואומר שזה נבואה של רש"י שבסוכות יהיה שמחה לכולם, ושמענו מאבינו שליט"א ששמע מהרה"ג ר' משה שמואל שפירא זצ"ל על הפסוק בקהלת, עת לכל חפץ תחת השמים וגו' עת רוקד וגו', ושאל הגרמ"ש זצ"ל, שרש"י מביא עת רוקד זה חתן וכלה, ולמה רש"י לא מביא חג הסוכות ושמחת תורה?, ותירץ שחתן וכלה צריך לשמחם אפי' שלאדם אין קשר כ"כ אליהם, או קשה לו לבוא לחתונה של השכן או של הידיד, בכ"ז צריך להתאמץ ולבוא לשמח אותם, אבל בסוכות וש"ת גדולי ישראל וכל אדם בר מעלה שמח עם הסוכה ומחילת העוונות

זכורני שתמיד כשהיינו אצל סבא זצ"ל הן בשבתות הן בלילי שישי וכדו' שבאנו אני ואושי ויצחק מהישיבה, באנו לשיר איתו ולשמוח איתו, אבל מה היה הכי משמחו, זה הוורטים והד"ת המתוקים והשמחים שהיה אומר לנו, והיינו שומעים ונהנים, זה היה השמחה הכי גדולה אצלנו, כי זו היתה מהותו כל חייו, לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי.

יה"ר שנזכה לשמוח בקרוב בבנין ביהמ"ק ויקיצו וירגנו שוכני עפר במהרה.

הבה"ח שלום קראם נ"י

בגדרי דירת קבע ודירת עראי

והרי למדנו שדפנות שקבועות בפועל ממש - אינן פסולות, ומדוע לחלק בין נמוכות לגבוהות כששתיהן קבע, ויותר מכך, הראויות לקבע פסולות, וקבועות בפועל כשירות? הדברים תמוהים וצריכים ביאור.

ונראה לומר שכוונת התוס' לומר שאין כאן אלא דין אחד, והדין הוא על הסכך, כיוון שעל שמו קרויה הסוכה וכל הדינים שנאמרו בסוכה נאמרו על הסכך ומתייחסים אל הסכך [מלבד העובדה שצריך מחיצות] ולכן דין "דירת עראי" שנאמר בסוכה נאמר דווקא על הסכך, אבל לא רק שהסכך יהיה עראי, אלא שמצד הסכך צריכה הסוכה להיות עראי, ומצד הדפנות לא אכפת לך ולא מידי.

ומעתה, כשהסכך הוא בעצמותו סכך של קבע, כגון שקבעו במסמרים, הרי הסוכה כולה נקראת סוכת קבע מצד הסכך בין למטה מעשרים אמה ובין למעלה מעשרים אמה, וכן סכך רגיל שנמצא למעלה מעשרים אמה גם הסוכה מבחינת הסכך היא דירת קבע כי הסכך שנמצא למעלה מעשרים אמה מצריך סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה, וזה מבנה של קבע. נמצא שאין כאן שני דינים א' שצריך סכך של עראי ו-ב' שצריך דפנות הראויות לעראי, אלא רק דין אחד, סכך שמצידו, מחמתו ומכוחו יהיה על הסוכה שם עראי וזה הדין שהוציא תוס' מהפסוק.

ועפ"ז ניתן להבין מדוע הבין תוס' שלמעלה מכ' יש פסול בדפנות, כיוון שהסכך בנוכחותו פוסל לכן הסוכה כולה פסולה, אין בעיה בדפנות מצד עצמם, אלא שהם מסייעים לסכך שגבוה מעשרים אמה. וכן לפ"ז מובן היטב מדוע דפנות נמוכות קבועות כשירות לסוכה ודפנות גבוהות וראויות להיות קבועות פסולות, כי כל עוד הסוכה נמוכה, מצד הסכך הסוכה כשירה לגמרי ולכן אין בעיה עם הדפנות מה שא"כ כשהדפנות נדרשות להיות קבועות מחמת גובה הסוכה - אז גם אם בפועל היא נעשתה עראית, מ"מ כיוון שגובה הסכך הצריך דפנות גבוהות, מבחינת הסכך יש על הסוכה שם קבע, וזהו הפסול של הדפנות בענין הזה.

בגמ' בסוכה דף ב' ע"א מבואר בשם רבא "בסוכות תשבו שבעת ימים, אמרה תורה; כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, עד עשרים אמה אדם עושה דירתו עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו עראי אלא דירת קבע. א"ל אביי אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה, א"ל רבא הכי קאמינא לך, עד עשרים אמה דאדם עושה דירתו עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק, למעלה מעשרים אמה דאדם עושה דירתו עראי כי עביד ליה דירת עראי נמי לא נפיק" כלומר, נתבאר בדברי רבא שמה שעושה את ההבדל בין עראי לקבע זה לא סוג הסוכה האם ראויה היא בפועל למגורי קבע או עראי, אלא גובה הסוכה, ולא משנה ממה היא עשויה, עד עשרים אמה זה עראי ולמעלה מעשרים אמה נקרא קבע. וכן כתבו התוס' וז"ל: אע"ג דיש לפרש קרא בדירה שאינה ראויה אלא לשבעה למעוטי קבע, משמע ליה קרא דאתי לשיעורא לאורויי לך מידת גובהה, כלומר בסוכה שאפשר לעשותה עראי, עכ"ל.

המשיכו התוס' והוכיחו שאם עשה בפועל סכך של קבע כגון שקבע הנסרים במסמרים וכיו"ב הסוכה פסולה, אבל בדפנות לא כן הוא, דבדפנות לא חיישינן אי עביד להו קבע מבחינת סוג הדפנות, והעיקר שיהיו ראויות לדירת עראי, אבל הסכך צריך להיות בנוסף ללמטה מכ' אמות גם סכך שבפועל הוא עראי, והדבר תמוה עד למאד, מהיכי תיתי לן ללמוד שני דינים נפרדים מפסוק אחד. ועוד יש להקשות, משמע מתוס' שכל ההיתר והמקום להקל בדפנות זה רק אם הם למטה מעשרים אמה אבל למעלה מערים פסול בדפנות, והדבר צ"ע, שהרי הסוכה קרויה ע"ש הסכך וכל פסולי הסוכה נאמרו אך ורק ביחס אליו ולא מצינו פסול בדפנות בשום ענין, א"כ למה שבנושא הזה יהיה בהם פסול. ובעיקר קשה, אם הדפנות צריכות להיות ראויות לדירת עראי לכל הפחות, משמע שאם הם ראויות רק לדירת קבע [דהיינו שגבוהות] הם פסולות,

יהיו הדברים לע"נ סבינו זצ"ל שהפציר בנו ודירבן אותנו לסכם ולעלות דברי תורה

על הכתב בכל הזדמנות. ת.נ.צ.ב.ה.

הערות בעניני חג הסוכות

הקבלת פני רבו בזמן הזה

בגמ' ר"ה ט"ז אי' דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, והרמב"ם השמיט הל' זו, וכ' הנו"ב תנינא צ"ד מכח הגמ' בקידושין דאסור לקום בפני רבו יותר מב"פ ביום דלא יהיה כבוד רבו יותר מכבוד שמים, א"כ בזמן הזה דבטלה עלייה לרגל כי אין שכינה א"כ אילו יקביל פני רבו נמצא דכבוד רבו עדיף ע"פ כבוד שמים ולכך השמיט זאת הרמב"ם.

וצ"ב דבגמ' בסוכה י' ע"ב מבואר דהיו אמוראים שנפטרו מן הסוכה מדין הקבלת פני רבם ברגל והיו עוסקים במצוה וכמו שכ' רש"י דהיו מחוייבים בזה, והתם היה הדבר אחר החורבן. וי"ל לפי תוס' בפסחים ג' ע"ב דמי שחול' אין לו דין עלייה לרגל דכתי' לא יחמוד איש את ארצך ובודאי דגם בזמן שבהמ"ק היה קיים בחול' אם היה דין שצריך להקביל פני רבו הרי כבוד שמים לא וע"כ דבחול' שאינו מחוייב לעלות אין חסרון סברת הנוב"י ולכן כ' בגמ' בסוכה שעלו לרגל גם בזמן הזה דהיו בחול'.

ובמאמר המוסגר התוס' שם כ' ג' תירוצים למה לא עלו לרגל, או דהיו בחול' או דאין קרקע או בחולה וזקן, וזה רמוז במה שאומרים ומפני חטאינו גלינו מארצנו והיינו דאיננו בארץ, ונתרחקנו מעל אדמתנו שאין לנו קרקע ואין אנחנו יכולים לעלות והיינו כחולה וזקן.

מאבינו מורינו זצ"ל הכ"מ

אמירת ההושענות בשבת

יש לדון מדוע אומרים הושענות בשבת חול המועד והלא אין מבקשים בקשות בשבת, ומה"ט לא אומרים "אבינו מלכנו" ביוה"כ ובר"ה שחלים בשבת, וכן מה"ט לא אומרים את היה"ר וי"ג מידות שבפתיחת ארון הקודש, וכן מה"ט לא אומרים את היה"ר שאחר נשיאת כפים וכן מה"ט לא אומרים "ותערב" לחלק מהמנהגים, וא"כ מדוע אומרים הושענות בשב"ק. ובאמת מנהג הגר"א שלא לומר הושענות בשבת אך על שאר המנהגים צ"ע.

והתני הרב ש"י פרידמן שליט"א ר"ל ולחלק בין בקשות פרטיות לבקשות כלליות, אך גם זה אינו מתקבל לכאורה דהא "אבינו מלכנו" הם בקשות כלליות ואעפ"כ לא אומרים אותם.

ובני הינו"ח נתנאל מנחם נ"י אמר חילוק נחמד ונכון דהא כל הטעם שאין אומרים בקשות בשב"ק זהו כדי שהאדם לא יצטער בשבת ולא יזכר בצרותיו ובעיותיו דאסור להצטער בשבת אבל בהושענות איננו מבקשים על בקשות מיוחדות ואיננו מפרטים את הצרות כלל אלא רק מבקשים הושענא למענך וכו' למענך בוראנו וכו' ואין אנו מפרטים את הבקשות כלל משא"כ ב"אבינו מלכנו" שמפרטים פירוט אחר פירוט "שלח רפואה שלימה" כתבנו בספר פרנסה ועוד וע"כ לא אומרים אותם בשב"ק.

וכן בהלל אנו אומרים אנא ה' הושיעה אנא ה' הצליחה נא, וזה שרי אף בשב"ק דהא אין מפרטים במה יושיענו ה' וממה יושיענו וע"כ מותר לומר דבר זה גם בשבת וכן בהושענות ודפח"ח.

שמצוות חביבות עליהם

איתא בסוכה דף מ"א ע"ב דר"ג ור"ע היו מהלכין בספינה וכו' והיה לר"ג לולב שקנה אותו באלף זוז וכו' ושאלה הגמ' מדוע הזכרנו שהלולב עלה לו אלף זוז ותירצה ללמדך שמצוות חביבות עליהם וצ"ב מדוע נאמר בגמ' שמצוות חביבות עליהם בלשון רבים דהא לכאורה רואים מכאן שמצוות חביבות על ר"ג ותו לא.

ותירץ ה"אמרי אמת" דלכאורה לולב באלף זוז זה לא הגיוני דזה מחיר גבוה מאד אלא שכפי הנראה עשו על זה מכירה פומבית והאחד אמר "מאה" והשני אמר "מאתיים" והשלישי אמר שלוש מאות" וכו' עד שהגיעו לאלף זוז ומזה אכן יש ראייה שמצוות חביבות עליהם היינו על כל התנאים שהיו שם. ודפח"ת.

שמחת בית השואבה

איתא בגמ' שבשמחת בית השואבה רקדו רק הזקנים וגדולי ישראל והעם באו רק לראות ולשמוע ובשנה זו (תשע"ח) תמה אאמו"ר זצ"ל הכ"מ כיצד יתכן שגדולי ישראל והזקנים רקדו כ"כ הרבה זמן הרי מלאכת הריקוד נועדה בעיקר לאנשים צעירים ובעלי כח. ותירץ דאחרי ששמעו את "השמועס" של הלל הזקן "אם אני כאן הכל כאן ואם אני לא כאן מי כאן" (וכפי שביארנו במקו"א שזה היה שיחה שעוררה את הציבור לתשובה) א"כ חזרו הצעירים בתשובה ונעשו צדיקים שיכולים ג"כ לרקוד בבית המקדש.

אכן הדברים לענ"ד מחודשים מאד דהא איתא שם וברמב"ם סוף הלכות לולב דלא היו עושין את השמחה הזאת אלא זקני וראשי הישיבות בלבד ונהי שאם הרהר אדם בתשובה כבר נעשה צדיק גמור אך מ"מ לא נעשה בזה לגדול הדור ולראשי הישיבות.

הרה"ג ר' יעקב קראם שליט"א

שתיית מים בסוכה

שלחן ערוך תרל"ט ב' ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפי' מים הרי זה משובח. יש לעיין בדבר זה שהרי כל ישיבה בסוכה היא מצווה וגם מי שישב בסוכה ולא חוץ לסוכה גם הוא משובח שמקיים מצווה, וביטול מצווה יש רק כאשר אוכל אכילה קבועה או ישן חוץ לסוכה ואם כן מהו המשובח של שתיית מים, אם איירינגן בקיום המצווה גם בישיבה לבד יש מצווה ואין יותר מצווה בשתיית מים מאשר בישיבה סתם ואם הוא חומרא לדון אותו כמבטל עשה, זה ק' שהרי זה לא ביטול עשה ומה שייך בזה חומרא וצריך עיון בנקודה זו.

ברכת לישוב בסוכה על ישיבה בלבד

משנה ברורה תרל"ט ס"ק מ"ו מבואר שמדינא דגמ' אמורים לברך על כל ישיבה שגם זה מצווה, ויל"ע לשיטות שנשים לא מברכות על מצוות שהזמן גרמא משום שלא יכולות לומר וצונו א"כ איך אפשר לברך על ישיבה אף שמקיים מצווה מ"מ אין הוא מחויב בזה ויכול לשבת גם חוץ לסוכה, ואף לשיטות שנשים מברכות הוא רק משום שבעצם היא מצווה חיובית אבל מצווה שהיא קיומית כמו אכילת מצה כל שבעה לדעת הגר"א אין מברכים, ועל אכילה אין להקשות איך מברך כיוון שיכול לא לאכול דעל כל פנים כשאוכל מחויב לאכול בסוכה אבל על ישיבה ק', וצריך לומר שבעצם המצווה היא מצווה אחת שהרי אין שני חלקים במצווה והיא מצווה חיובית שחייב לדור בסוכה, אלא שכל פעם שיושב חוץ לסוכה אין זה סתירה למצווה כיוון שזה הצורה של מגורים שלפעמים יוצא החוצה אבל כשנכנס לסוכה אז הוא דר ומקיים את חיובו, ועיין בזה.

הרה"ג ר' יעקב אנגל שליט"א

אבא

אי שם עמוק בתוך תוכנו
טמונים קולות וזיכרונות
מראות רבים שכבר שכחנו
סיפורי פלאים ומנגינות

עוד משחר נעוריי זכורני
שבשעת בוקר היית כבר
יושב שם
עם הגמרא הגדולה החומה
ולומד, לומד בשקיקה, מזמר,
ולא, לא שמת לב שעברתי
והוצאתי ולקחתני, היית שקוע
בשלך, אבא

**ימים עוברים וחיים מספרים
את סיפורם, ילדים משחקים
וקולם נשמע מהחלון, עולם
סובב סביב אבל הגעגוע לא
מרפה, לא מרפה אבא**

בשנות נעוריי, עזרת לי בלמידה
עוד לפני שהציפורים התחילו
לצייץ כבר חיכית לי עם
הגמרא הגדולה בסבלנות אין
קץ ובהרבה חזרות כשסיימנו
ללמוד עוד הסעת אותי
לישיבה, ידעתי שזה חשוב לך
אבא

בשנות לימודיי בישיבת גרודנא

שבאשדוד, עת קומי בשעת
בוקר מוקדמת כבר התקשרת
שאתה למטה, פעם הייתה זו
שקית מלאה במגדנות שאמא
הכינה ופעם זה סתם ככה
להתעניין ולשאול, אבא

**ימים עוברים וחיים מספרים
את סיפורם, ילדים משחקים
וקולם נשמע מהחלון, עולם
סובב סביב אבל הגעגוע לא
מרפה, לא מרפה אבא**

גם כשעברתי לירושלים, תמיד
תמיד כשהייתי צריך משהו,
כבר בדרך היית ערב ובוקר,
לילה וצהריים סחבת, לקחת,
קנית, הסעת הכול כדי שארגיש
טוב, אבא

בלילי שבתות כשהיינו מדברים
דיבורי חול, היית נרדם נרדם
רק כלפי חוץ, וכשמישהו היה
מתחיל לדבר בדברי תורה היית
מתעורר כמו אריה אבא

תמיד היית משמח את הילדים
עם מחיאות הכפיים על
המרפק ועם הדגדוג בכף היד,
דברים קטנים שאי אפשר
לשכוח אבא

**ימים עוברים, חיים מספרים
את סיפורם, ילדים משחקים
וקולם נשמע מהחלון, עולם
סובב סביב אבל הגעגוע לא
מרפה, לא מרפה אבא**

לטיולים נסענו ואת ארץ
ישראל חרשנו, אך ידענו
שהמטרה המרכזית היא
הרצאות, וחיזוק לעם שבשדות
וכמובן 'קח דף' שיהיה לך,
בדרך כלל היו אלה כבר כמה
דפים..

עד היום אני זוכר את המראות
מהעיר יריחו כשנסענו לצפון,
את בית הכנסת שלום על
ישראל, קרטיבים בעוג'ה או
בדבוריה, העיקר שיהיה קרטיב
בשקל, הערבים מתוקים היית
אומר לנו אבא

בקברי צדיקים תמיד עברנו,
המוכרים וגם הפחות, רבי יוסי
הגלילי, רבי נחמיה העמסוני
ר' שמעון שזורי ועוד.. תמיד
הזכרת לנו שבכל טיול צריך גם
'תפילה' אבא

**ימים עוברים וחיים מספרים
את סיפורם, ילדים משחקים
וקולם נשמע מהחלון, עולם**

סובב סביב אבל הגעגוע לא מרפה, לא מרפה אבא

תמיד הכרנו טובה על הנופש
 המושקע בגנוז הישן ובגנוז
 החדש לאורך שנים, תמיד
 אמרת ורצית שבני המשפחה
 יהיו מאוחדים ושעמלי תורה
 יחליפו כוח לא יכולת לוותר
 על דבר תורה בכל מקום בו
 היית ותמיד הזכרת את הטובה
 שהזכיר ר' שמעון להגיד דברי
 תורה בשמו אבא

נחל קיבוצים בהלוך, כנרת
 ומלכת עכו ובלבד שלא תהא
 'פריצות', שילמת, נתת בלי שום
 הגבלה הכול בשביל שנהנה
 ונשמח אבא

ימים עוברים וחיים מספרים את סיפורם, ילדים משחקים וקולם נשמע מהחלון, עולם סובב סביב אבל הגעגוע לא מרפה, לא מרפה אבא

בכל חג הייתה לך ייחודיות,
 השיחה המפורסמת בליל
 יום כיפור, הלמידה וה'תשבו
 כעין תדורו' שלך בסוכות
 והשמחה, השמחה העצומה
 עם האקורדיון אבא

המזוודות העמוסות לעייפה
 עם מאות מאמרים מכל מיני
 עיתונים.. תמיד כשרצינו
 להעביר את החומר לגניזה
 אמרת אולי מישהו יצטרך
 את זה, אפילו את ההזמנות
 שקיבלת קידשת, 'ותלמודו
 בידו' תמיד היית אומר אבא

ימים עוברים וחיים מספרים את סיפורם, ילדים משחקים וקולם נשמע מהחלון, עולם סובב סביב אבל הגעגוע לא מרפה, לא מרפה אבא

לא נשכח את מסירות הנפש
 שלך לתורה, את הכאב שלך
 כשהפסקת לכתוב ביתד

וכמה היה לך רצון לכתוב
 בעיתון המקביל, שמחת כל
 כך מפרויקט המיילים, חדרה
 בגופינו אהבת תורה מהי אבא

בימי השבעה המועטים
 ואחריהם, שמענו סיפורים עד
 אין מספר, ולמרות שחשבנו
 שהכרנו אותך, הבנו שלא
 הכרנו בכלל אבא

אני בטוח שאתה נמצא במקום
 הכי טוב מתחת כיסא הכבוד
 ליד כל הצדיקים והקדושים
 כמו שכתוב בזוהר בגודל
 מעלת מזכה הרבים..

תהיה ערב לברכה שכתובה בתהילים ל"ז: "כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה" ותקרע שערי שמים על כל מי שצריך ועל המשפחה

אבא אבא אבא

נכתב ע"י יצחק צבי קראם

פרק מיוחד על חג הסוכות

מתוך הספר על חייו של אבינו מורינו זצ"ל, שנמצא בשלבי עריכה

שמחת עמק בית שאן

קרוב לודאי שרוב הקוראים לא שמעו על המושב 'שדי תרומות' הנמצא בעמק בית שאן. מושב דתי שהוקם בשנת תשי"ב על ידי יהודים שעלו מעיראק ומכורדיסטאן. אנשי הישוב הם אנשי עמל ועסקו בראשית דרכם בעבודות קרקע וגידול צאן ובקר. יהודים שומרי מסורת היו כשעלו ארצה, אך לאט לאט נשתכחה מהם המסורת, כמו יהודים רבים שעלו מארצות ערב באותה תקופה המכונה 'תקופת פרוץ המדינה'... ולדאבון לב דוקא כאן בארץ האבות ארץ הקודש והמקדש הפנו עורף לאלוקי ישראל.

היה זה בחודש אב שנת תשל"ח כשמספר בחורי ישיבות שהשתתפו במסגרת 'ישיבות לעם' שעל ידי ארגון הפעילים 'יד לאחים' במושב שדי תרומות נקשרו לאנשי המושב והחלו לנסות להפיח בו חיים רוחניים,

בראש ובראשונה רשמו הבחורים את הבנים ואת הבנות למוסדות תורניים, זו המטרה העיקרית שלשמה הוקם מפעל 'ישיבות לעם', מפעל שהניב פירות רבים ומשפחות רבות מערי הפריפריה התחזקו ונבנו אודות לו.

ככלל, היו הבחורים המשתתפים בארגון זה חדורי מוטיבציה ברמות גבוהות, כל מגמתם היתה להביא לתוצאות מרשימות ולרישום ילדים רבים ככל הניתן למוסדות תורניים. בשעות שלפני הצהריים היו מארגנים סוג של קייטנה לילדי המושב / הכפר, ואחר הצהריים היו ניגשים לבתי הילדים ומדברים עם הוריהם על חשיבות החינוך החרדי ועל הכדאיות בשליחתם למוסדות חרדיים, דבר שהצליח מאד בתקופות ההם.

גם במושב שדי תרומות התמקמו קבוצת בחורים שהחלו את 'עבודתם' עם הרבה אנרגיות ואש בעיניים... וכאמור קשרו קשר עם אנשי המושב. יש לציין שהמושבניקים היו סימפטיים והעניקו לבחורי הישיבה את כל הדרוש להם מבחינה טכנית וארגונית.

ראש הקבוצה הבחור העונה לשם יהודה סיכם עם אנשי המושב כי בחג הסוכות הבעל"ט הוא יארגן בבית הכנסת שבמושב 'זכר לשמחת בית השואבה' לתושבי המושב ילדיהם וכל משפחותיהם. למותר לציין שאנשי המושב לא ידעו ולא הכירו דבר כזה מעולם כמוכן אף לא השתתפו בשמחה כזו אך בכל זאת ההסכמה ניתנה ונותר רק לצפות ליום המיוחל.

באופן עקרוני דבר זה הוא מאד חיובי לשם המשך הקשר עם אנשי שדי תרומות, ומשמחה זו יתכן שיושפע שפע קדושה וטהרה הלאה לאנשי המושב אלא שכפי הנראה ארגון השמחה התנהל לו בצורה חובבנית משהו...

שמחת בית השואבה האמורה להיערך לראשונה במושב שדי תרומות שבעמק בית שאן נועדה ליום ב' דחול המועד סוכות, אך עד לאותו יום איש לא טרח לארגן משהו או מישהו לשם השמחה האמורה להתקיים, רק באותו יום בשעות הצהריים נזכר מיודעינו הבחור יהודה שצריך לעשות משהו כדי לקיים את השמחה כמדובר...

בצר לו פנה יהודה כמוכן לר' ירחמיאל ובקשתו בפיו אנא יועיל בטובו הרב קראם לבוא איתי עם עוד מספר בחורים לשדי תרומות שבצפון למען חיזוק היהדות... הוסיף יהודה.

הרב קראם שידיו רב לו בפעילויות רבות ומגוונות בסידור ילדים ובקירוב רחוקים לא בקלות השתכנע לבו אמר לו שהעניין אינו רציני דיו, אך מכל מקום השיקול המכריע זהו שמירת הקשר עם התלמידים ומשפחותיהם. לא יהיה זה חכם לשלוח את הילדים למוסדות תורניים ולא לשמור איתם על קשר...

אחד מן היסודות שלימד ר' ירחמיאל את הפעילים שלמדו ממנו את רזי ה'מקצוע' היה שמירת הקשר עם הילד או הילדה ועם הוריהם הוא דבר הכרחי וחשוב מאין כמוהו. כשם ש'הלומד ואינו חוזר נמשל לזורע ואינו קוצר' כך הרושם ואינו שומר על קשר הרי הוא כזורה ואינו מעמר... הילדים נמשלו למרגליות המסתובבות בינותינו ואיש אינו טורח להרימם מן הקרקע ולסייע להם בכל אשר יידרש.

יהודה ארגן מספר בחורים ויחד עם ר' ירחמיאל יוצאים לדרך למען בניו ובנותיו של הקב"ה...

לא פלא שמכל מקום בארץ זכה ר' ירחמיאל וזיכה אלפים רבים של תלמידים ותלמידות שלא היו אמורים מן הסתם להגיע לחינוך שורשי וטהור ובפעילותו הנמרצת נכנסו למוסדות תורניים עלו ונתעלו ולאחר כמה עשורים הם נאמדים ברבבות של משפחות טף ונשים שומרי תורה ומצוות החרדים לדבר ה' כי עיני ר' ירחמיאל היו צופיות למרחוק הוא כבר ראה אז את התיישים בהתגלמותם שהרי אם אין גדיים אין תיישים.

השמש נטתה לשקוע ומשלחת הפעילים בראשות ר' ירחמיאל הגיעה למושב שדי תרומות. אנשי המושב כנראה כבר ספונים בבתיהם אין אצלם הבדל בין סתם יום של חול לחולו של מועד. בית הכנסת סגור על מנעול ובריה, כפי שהקדמנו הארגון לא היה משהו...

יהודה החל קורא במגאפון 'כולם מוזמנים לשמחת בית השואבה שתערך היום בערב בבית הכנסת - מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו'... נקל לשער שמלבד דמויות בודדות שיצאו לרגע או שנים אל החלון לראות מה פשר הכרוז לא היתה היענות כלל...

ר' ירחמיאל מנסה בכגון דא אמר ליהודה בא ואלמד אותך איך מכריזים... הוציא מבגז' הרכב את האקורדיון הנצחי והחל לנגן ניגון עליו ברחבי המושב כשתוך כדי הניגון הוא מכריז בקצב 'היום בערב יש מסיבה כולם באים לבית הכנסת'... וחוזר חלילה...

אט אט החלו אנשי עמק בית שאן לצאת מהבתים אנשים נשים וטף כשר' ירחמיאל מנגן בעוז את השירים המוכרים לתושבי המקום 'דוד מלך ישראל חי וקיים' 'הבאנו שלום עליכם' ועוד ועוד.

בהדרגה הופשר הקרח שתושבי המקום היו שרויים בו והחלו אנשי המושב על טפס לרקוד ביחד עם הבחורים והשמחה היתה גדולה זכר לשמחת בית השואבה...

לאחר כמחצית השעה ניגש הרב ירחמיאל אל הבימה ולקח בידו את המגאפון כשהוא נושא דברים:

'רבותי היקרים אנשי שדי תרומות! כשבית המקדש היה קיים ועם ישראל עלה לירושלים ברגל זכו וראו ניסים גדולים ועצומים. עמוד העשן של המערכה לא נטה לא לימין ולא לשמאל. ביום הכיפורים היו עומדים צופים ואילו כשמשחתוים היו רווחים. לא נראה זבוב בבית המקדש. ועוד ניסים כמבואר בפרקי אבות.'

'אולם, בסיום החג לפני שעזבו עם ישראל את ירושלים הראו להם הכהנים נס נוסף, הוציאו להם את לחם הפנים והראו שהוא חם כביום הלקחו... לשם מה הוצרכו הכהנים להראות נס נוסף וכי לא די בניסים שראו במהלך כל ימי החג? ומדוע הראו להם דוקא נס זה? הקשה.

'רבותי, רצו להעביר להם מסר, התלהבתם בבית המקדש, התחזקתם, קיבלתם יראת שמים מכל האווירה המחשמלת, אך דעו לכם כשאתם חוזרים לדימונה או לשדי תרומות עליכם להשאר רותחים כביום הלקחו... לא לאבד חלילה את החיזוק, את הקדושה שכל אחד קיבל מאווירה קדושה זו'...

'גם היום בשמחת בית השואבה שבמושב הנפלא שדי תרומות לא נתקרר ולא נתנתק מאווירת הקדושה והשמחה שיש כאן הערב'...

כך ר' ירחמיאל שכל כולו אש להבה למען שמו יתברך בכל הנהגותיו מחזר הוא אחר ריבוי כבוד שמים השקיע מזמנו מכוחותיו באמצעו של ימי חג הסוכות את כולו הוא תורם למען המטרה הנעלה של שמירת הקשר עם אנשי מושב שדי תרומות כי אם ילך אפילו תלמיד אחד משדי תרומות לחינוך חרדי ויקים משפחה לתפארת עם ישראל הכל היה שווה... כי 'כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא' זו לא סיסמת בחירות בעלמא זהו אמת לאמיתה.

'כולם ביחד' פצח ר' ירחמיאל ואקורדיונו בידו...

'לשנה הבאה בירושלים, לשנה הבאה בירושלים הבנויה'... והשמחה הרקיעה שחקים.

כי כל מי שלא ראה בשמחת בית השואבה בשדי תרומות את בועז המזכיר ואת יורם הנהג, את דרור הרפתן ואת עמנואל החלבן מפזזים ומכרכרים לכבוד החג...

- לא ראה שמחה מימיו...

